

CRITICATA

© 2013, CriticAtac, TACT pentru prezenta ediție.
Toate drepturile rezervate.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
(NU) Corporația face legislația! Antologia CriticAtac 2013 /
coordonatori: Alex Cistelean, Vasile Ernu, Florin Poenaru,
Costi Rogozanu; Cluj-Napoca: Tact, 2013.

ISBN 978-606-8437-36-1

I. Cistelean, Alex (coordonator)
II. Ernu, Vasile (coordonator)
III. Poenaru, Florin (coordonator)
IV. Rogozanu, Costi (coordonator)

Antologia
CRITICATAC
2013

**(NU) Corporația
face legislația!**

ARGUMENT

Cât de uniți salvăm?

Protestele împotriva exploatării de la Roșia Montană au adus din nou speranța articulării unor mesaje puternice împotriva unor politici economice dezastruoase, perpetuate încăpățânat în perioada post-criză. După câțiva ani de austeritate dură, condimentată cu protecție guvernamentală pentru mediul financiar sau pentru corporații importante din zona energiei, a izbucnit o nouă criză: guvernul României a găsit soluția! – să dea drumul unei exploatări dubioase, extrem de riscante, la Roșia Montană. Septembrie 2013 a debutat cu proteste hotărâte, în toată România, împotriva exploatării.

Momentul a fost unul de eliberare și de optimism, însă au apărut mai mereu nuanțe, delimitări, încercări de confiscare, false argumente, pe care CriticAtac, prin autorii săi, a încercat să le demaște, chiar cu riscul de-a le strica unora petrecerea. Ni s-a părut esențială analiza crizei Roșia Montană într-o ramă mult mai largă, care să depășească obișnuitele fundături: ba că e doar o problemă de corupție, ba că e doar vina unui capitalism românesc imatur, ba că problema de mediu e un moft european și ăla demodat. Veți găsi în această antologie poziții clare anti-exploatare, dar cu argumente puțin prizate de „mainstreamul civic” românesc. Vocile oengistice celebre, unii lideri ai mișcării,

politicienii au preferat tot timpul să izoleze cazul Roșia Montană, să-l facă excepția, să evite recurențele care ar fi putut chestiona mai hotărât sistemul.

CriticAtac nu a avut astfel de blocaje, acesta a fost rolul grupului nostru și în cazul protestelor din ianuarie 2012, iar acum am încercat să păstrăm aceeași linie. Faptul că am avut dreptate a fost deja confirmat odată cu criza exploatărilor Chevron de gaze de șist. În societatea civilă a intervenit o dilemă, rezolvată comic de unii lideri: trebuie să apărăm capitalismul, relația cu SUA, nu e înțelept să ducem la absurd mișcarea ecologistă etc. Exploatarea gazelor de șist a readus în prim plan întrebări fundamentale: ce relație avem cu UE, cu SUA, ce tip de angajament au făcut liderii români, ce negocieri, cum ne folosim resursele, de ce „independența energetică” și liberalizarea pieței constituie noi lovituri dure date unei majorități care oricum a suportat costurile crizei începute în 2007-2008?

Nimic nu e clar nici după atâtea proteste. Se tot fac încercări de scoatere a chestiunii Roșia Montană de pe agendă, de livrare a legislației favorabile pe ușa din dos și de amânare a exploatării pentru vremuri mai calme. De aceea, CriticAtac încearcă prin textele sale pregătirea unei lungi bătălii de uzură. Roșia Montană sau chestiunea exploatării gazelor de șist au fost doar începutul: sacrificarea mediului pentru orice tip de investiție primitivă sau salvarea „macro” prin exploatări care nu aduc niciun beneficiu cetățenilor acestei țări. Știm, ați auzit de la tot soiul de guru ai „pluralismului” de periculoșii critici ai capitalismului. Citiți și stabiliți singuri „gradul de risc”. Ai dvs.,

*Alex Cistelecan
Vasile Ernu
Florin Poenaru
Costi Rogozanu*

Diagnoze

MANIFEST

Mâna de Lucru

*Roșia Montană e mai mult decât
Roșia Montană!*

Roșia Montană nu e o întâmplare, e regula: complicitatea dintre stat și capital privat (local sau internațional), caracterul pur iluzoriu al legalității și statului de drept, distrugerea ireparabilă a mediului în numele profitului și acumulării de capital, mitul și șantajul investitorului-creator de locuri de muncă, privatizarea dreptului statal de expropriere, sufocarea spațiului public sub presiunea lobby-urilor și intereselor private, suspendarea și delegitimarea democrației chiar în numele sustenabilității ei economice. Ce-i de făcut și pentru ce trebuie luptat?

ECONOMIE

1. Stoparea privatizării serviciilor publice de bază (transport urban și interurban, poștă, infrastructură medicală). Servicii publice funcționale și accesibile tuturor!
2. Reabilitarea și refinanțarea educației și ale serviciilor medicale publice. Aceste domenii trebuie să fie

gratuite, eficiente și să funcționeze în afara logicii profitului.

3. Trecerea sub controlul statului a resurselor naturale, a energiei și distribuției de energie și exploatarea lor rațională. Interzicerea prin lege a oricăror intervenții ce aduc daune grave oamenilor și mediului, cum e exploatarea aurului cu cianuri sau a gazelor de șist.
4. Impozitarea veniturilor după principiul solidarității și justiției sociale. Creșterea impozitelor pe profituri și pe marile averi; întărirea colectării impozitelor prin criminalizarea mării evaziuni fiscale. Anularea tuturor scutirilor de taxe și facilităților fiscale oferite companiilor private.
5. Controlul social asupra politicii bancare, abolirea așa-zisei „autonomii” a Băncii Naționale – care, în realitate, consfințește sustragerea ei de sub controlul popular și transformarea sa într-o simplă cutie de transmisie a imperativelor capitalului financiar. Înființarea unei bănci publice de investiții.
6. Eliminarea pensiilor private obligatorii. Eliminarea parteneriatelor financiare dintre sectorul public și cel privat. Limitarea veniturilor obținute prin finanțare și salarizare de la buget. Toate contractele cu statul trebuie desecretizate urgent și integral.

SOCIETATE

7. Protecția salariaților: Anularea noului cod al muncii, asumat nedemocratic în 2011, care nu a dat rezultatele promise, și promulgarea unui nou cod care să transfere puterea către angajați și să le apere interesele.

8. Drepturi sociale: creșterea salariului minim, a cuantumului și perioadei de indemnizație de șomaj, a pensiilor, a alocațiilor, a ajutoarelor sociale.
9. Lansarea unui program național de construcție de locuințe, care să elimine speculațiile imobiliare, nu să le finanțeze de la buget.

POLITICĂ

10. Revocarea imediată a reprezentanților politici care își încalcă sau își schimbă programul după care au fost aleși. Coborârea pragului de intrare în parlament, relaxarea condițiilor de înregistrare a unui partid politic și renunțarea la votul uninominal.
11. Controlul statului asupra autorităților locale, a căror putere tinde să fie tot mai mult o amenințare la adresa instituțiilor statului și o sursă de spoliere și subminare a economiei naționale. Combaterea descentralizării ca refeudalizare a țării.
12. Formularea unei legislații clare în ceea ce privește separația deplină a statului de Biserică. Abolirea privilegiilor pe care statul le oferă Bisericii, taxarea averilor și veniturilor bisericești.
13. Militarea pentru o politică europeană defavorabilă măsurilor neo-liberale ale UE.
14. Retragerea armatei române din misiunile de imperialism umanitar din Afganistan și Irak. Refuzul participării la intervenția din Siria.

Salariații - bugetari, angajații în mediul privat, lucrătorii cu contracte determinate sau pe drepturi de autor, cu sau fără forme legale -, cei care fac ca societatea să funcționeze, pot realiza ceva împreună numai dacă sunt solidari. Este nevoie de solidaritate nu doar între salariați,

ci între salariați, precari, șomeri: cu toții jucăm în angrenajul capitalului și ocupăm rolurile și destinele pe care ni le alocă orbește. Nu ne desparte nicio condiție culturală, civilizațională, morală; nu ne separă decât capitalul.

*Roșia Montană e mai mult decât Roșia Montană,
e alarma dată că nu se vor opri aici dacă nu le punem în gât
Mâna de Lucru*

E aiurea să vorbim despre „altceva” decât Roșia Montană?

Ana Bazac

Semnificații ale Manifestului Mâna de Lucru

Nu (răspund titlului mare), pentru că toate se leagă. Nu într-o subtilă teorie, ci în viața reală. De aceea, Programul din Manifestul Mâna de Lucru, *Roșia Montană e mai mult decât Roșia Montană!*¹ este foarte bun și extrem de sugestiv: pentru *legăturile* dintre obiective aparent separate - ca, de exemplu, trecerea sub controlul statului a resurselor naturale și revocarea imediată a reprezentanților politici care își încalcă sau schimbă programul după care au fost aleși - și pentru că ne provoacă la discutarea mijloacelor prin care toate acele obiective se pot realiza. Căci acesta este contra-argumentul dreptei: „și cum faceți, din ce bani asigurați servicii publice gratuite, dacă, deoarece veți impozita capitalul mai mult, el va pleca pur și simplu?”; „Cum o să resubordonați Banca Națională statului, din moment ce peste tot ea este autonomă și noi suntem membru UE?”.

¹ <http://www.criticatac.ro/23416/manifestul-mana-de-lucru-roia-montan-mai-mult-decit-roia-montan/>.

Programul din Manifest nu este „facem revoluție, desființăm proprietatea privată”, ci doar unul, spus rapid, „de tranziție”; căci logica sa ne trimite inexorabil la concluzia că: *în faza actuală a capitalismului, nu se poate să se asigure controlul statului asupra resurselor naturale, nu se poate să se asigure servicii publice gratuite etc. atunci când capitalul își urmărește profitul privat, puterea sa acum, indiferent de costurile sociale și de costurile pe termen lung*. Pur și simplu, nu se mai poate. Redactorii Programului au vrut să întindă o mână tuturor, dincolo de orice clivaje sociale și ideologice, au vrut să arate deplina lor integrare în sistemul pe care vor – și vrem, nu-i așa? – să-l ameliorăm prin reforme, prin „imaginație instituțională”. Dar dacă ne punem capul la muncă în această direcție, vedem că *reformele nu mai pot avea succes decât prin revoluție*: „dialogul cu societatea civilă” („retragerea proiectului de lege privind aprobarea exploatării de la Roșia Montană și inițierea dialogului cu societatea civilă”²) și realizarea tuturor aspectelor cerute de noi toți – de mediu, de democrație și de respectare a interesului național – pentru problema Roșia Montană nu pot avea loc decât prin dislocarea raporturilor de putere ca atare.

Ca urmare, promovarea programului din Manifest are darul de a ne provoca pe noi toți, cetățeni ai României, să vedem ce urmărim cu protestele noastre. Astăzi, evident că nu se mai poate să ne mulțumim doar cu „protestul”, iar cel legat de Roșia Montană este deja gratulat de media occidentală pentru caracterul său „pașnic”. Și evident că nu ne gândim deloc că soluția ar fi protestul huliganic, ce n-ar face decât să devieze și sensul adânc al contestării și consensul populației cu ideea de protest și cu protestele

² Vezi <http://www.romaniacurata.ro/articol-4123.htm>.

din ultimele zile: oricum, orice huliganism este o diversivitate, indiferent dacă promotorii sunt sau nu conștienți de rolul diversionist pe care îl joacă.

Dar dacă noi toți știm că protestele din București, Cluj-Napoca și alte orașe din țară – ca și cele de la Bârlad legate de exploatarea gazelor de șist – au antrenat și au fost antrenate nu doar de refuzul protestatarilor față de contractul oneros, distrugător de mediu și opus interesului național, ci și de exasperarea și revolta față de întregul curs al politicii post-decembriste, adică de situația majorității populației și de lipsa sa de speranță atât timp cât acest curs politic continuă, noi toți trebuie să articulăm răspunsuri la toate acestea.

După cum știți, capitalismul topește în sine protestele, adică le deturneză mesajul primejdios pentru sistem. De exemplu, acum și reprezentanți expliți ai capitalismului sunt „împotriva” contractului Roșia Montană și, desigur, nu mă refer la simpla schimbare sau etalare a acestei opinii pentru a nu îndepărta electoratul (dl Ponta și dl Antonescu) sau pentru a-l atrage (dl Baconschi): ci ei sunt împotriva deoarece nu este transparent, nu este legal, nu este constituțional, relevă doar corupție și hoție și distruge mediul³. Mai mult, pentru a preîntâmpina radicalizarea protestelor, clasa conducătoare este dispusă și „să cedeze”⁴: desigur, un timp, tocmai suficient pentru a amortiza forța latentă din proteste; iar apoi, învățând din neîndemânările trecute, va învăța roata norocului său propriu într-un ritm și mai nociv pentru cei conduși.

³ Vezi <http://www.ziare.com/social/caini-vagabonzi/invitatii-ziare-com-alina-mungiu-pippidi-pe-care-il-eutanasiem-primul-1255284>; sau mai clar: <http://www.romaniacurata.ro/articol-4123.htm>.

⁴ Vezi <http://www.ziare.com/rosia-montana/proiect/victor-ponta-respingem-proiectul-rosia-montana-1256000>.

„Prietenii României Curate susțin manifestațiile de protest din întreaga țară contra manierei netransparente și în flagrantă contradicție cu promisiunile electorale ale actualei puteri prin care guvernul a promovat proiectul privitor la exploatarea de la Roșia Montană”⁵.

Da, „maniera netransparentă” trebuie desigur sancționată – acesta e punctul de vedere liberal utopic, fluturat pentru unii „prietenii” naivi de către liberalismul pragmatic până-n pânzele albe, tocmai în ideea de a-i face să creadă că și-au găsit în sfârșit drumul –, dar nontransparența nu e oare *semnul unor fenomene mai adânci*? E bine să ne aliem cu oricine susține un obiectiv bun, deci și cu aceia care susțin acest obiectiv chiar dintr-un motiv limitat. Dar oare drumul de la susținerea unei perspective cât de cât sistemice la etalarea spiritului critic circumscris de o perspectivă fragmentară și, concret, opusă perspectivei sistemice nu duce, acest drum, chiar la distrugerea obiectivului limitat? Ba da. De aceea, singura soluție reală pentru înfăptuirea transparenței și a celorlalte aspecte ale statului de drept este tocmai urmărirea schimbării raporturilor de putere în favoarea populației.

Ca urmare, Programul din Manifest este bun deoarece ne determină să ne gândim la *ceva mai mult decât proteste*: nu doar să fim *împotriva* unei politici – pentru că, desigur, nimeni nu mai este (după 2012, când unii au crezut totuși că votând „răul mai mic” e suficient) atât de naiv încât să creadă că schimbarea domnilor între ei ar aduce vreun bine –, ci să construim, pozitiv, variante de acțiuni coerente cu scopurile umaniste și democratice pe care le profesăm.

⁵ Vezi <http://www.romaniacurata.ro/articol-4123.htm>.

Iar Programul din Manifest este bun și pentru că ne atacă unele iluzii și ne determină să ne clarificăm nouă înșine poziția: căci unii dintre noi se sperie în fața evidenței că astăzi opțiunile trebuie să fie radical anti-capitaliste deoarece deciziile capitalismului sunt radical opuse oamenilor.

În trecut: separarea dintre stat și Biserică și indignarea alături de proteste

Comentariile la Manifest⁶ au fost interesante. În aceea că: 1) au arătat că obiectivele dincolo de contractul fraudulos Roșia Montană sunt generale; 2) că deocamdată semnificațiile de mai sus abia ne lovesc conștiințele și ne frământă – și doar urmează să le răspundem; și 3) că sensibilitatea legată de Biserică reflectă și gradul înalt în care și Biserica și statul, de 23 de ani încoace, au semănat confuzii în populație și că, dacă nu suntem capabili să destrămăm aceste confuzii, nu va fi bine pentru niciunul dintre obiectivele susținute entuziast de către atâția oameni, inclusiv de către comentatorii care s-au speriat de punctul 3 al programului politic.

People, Manifestul a vorbit de *separarea* dintre stat și Biserică, și nu de vreo impunere a ateismului pe care, evident, niciun om cu scaun la cap nu o poate susține. Da, religia este o ideologie, iar Biserica este o instituție foarte lumească, dar modul în care oamenii își asumă această ideologie și această instituție este o chestiune *personală*. Doar unii dogmatici grăbiți din trecut au crezut că, dacă interzic credința, asta se și realizează și că separarea

⁶ Vezi <http://www.criticatac.ro/23416/manifestul-mana-de-lucru-roia-montan-mai-mult-decit-roia-montan/>.

dintre stat și Biserică ar presupune și interzicerea credinței. (Și dacă în anii '50-'60, frica i-a făcut pe mulți să nu mai calce pragul bisericilor, mai târziu doar oportunitățile se arătau a fi vajnici cetățeni „pe linie”, în timp ce cheamau preoții acasă pentru ceremonii și slujbe). Trecând peste istoria trecută, o politică democratică, inteligentă, responsabilă, umană și modernă are în vedere doar raporturile și problemele *publice*, și nu pe cele personale/private. Iar separarea statului de Biserică este o chestiune *publică*, și nu personală.

A, modernizarea societății, tehnologia formidabilă, zborul minții, cunoașterea istoriei și vieții oamenilor din orice colț al Planetei au făcut și fac inexorabil ca oamenii să se poziționeze critic față de religie și de Biserică? Asta e, acesta este cursul dezvoltării: ce facem, interzicem mișcarea, comunicarea, modernizarea, pentru a opri secularizarea? Și poate cineva să spună că acțiunea în forță a Bisericii (a oricărei Biserici și religii, pe plan mondial) pentru a redeveni putere în stat – de la sfârșitul anilor '80, deci o dată cu avântul globalizării și al neoliberalismului – a micșorat problemele sociale, suferințele și războaiele? Și poate cineva să argumenteze că moralitatea aparține numai celor religioși?

Dar Manifestul a arătat doar că separarea dintre stat și Biserică este o problemă publică de maximă importanță: deoarece banii pentru multele biserici construite în acești 23 de ani și pentru mega-catedrală sunt *publici*. De aceea, el a cerut „abolirea privilegiilor pe care statul le oferă Bisericii, taxarea averilor și veniturilor bisericesti”. Ce pare, din această cerere, contraproductiv pentru obiectivele generale ale populației? Nu este oare necesar să existe *priorități*, stabilite democratic – și nu secret –, în

alocarea banilor publici? Oare poate exista acest punct al managementului societal atunci când o instituție este deasupra legii?

Și așa mai spune ceva celor îngrijorați că punctul 3 din Manifestul politic ar semăna discordia între protestatari: problema separării statului de Biserică – deci problema laicității statului – arată doar direcția firească a modului de rezolvare a problemelor societății noastre și, în același timp, separă – da, separă – felurile de protestatari. Poate nu pe vecie și sper că separarea va fi temporară. Dar nu e oare fariseic să spui că susții Manifestul și, în același timp, să excluzi singurul punct care se referă la o modalitate concretă de a îndeplini toate celelalte puncte⁷? Căci numai acest punct al abolirii privilegiilor și al taxării averilor și veniturilor bisericești arată, în Manifest, o sursă a banilor pentru servicii sociale etc. Cred că, dimpotrivă, nediscutând *cum* putem să realizăm obiectivele susținute, nu facem decât să le dizolvăm într-o simplă doleanță și astfel să pavăm drumul replierii, înfrângerii acestor obiective. Ceea ce par a reprezenta tocmai cei de la Război întru Cuvânt.

Și consider că dacă cineva este în mod sincer și profund credincios – nu doar un papagal al sloganelor bisericești –, atunci el nu poate avea nimic împotriva separării statului de Biserică: deoarece credința este o chestiune intimă, iar dacă statul nu trebuie sub niciun motiv să dirijeze chestiunile intime și nici organizarea Bisericii, în egală măsură Biserica este o instituție socială și, în această calitate, nu trebuie să fie deasupra și în afara

⁷ Vezi <http://www.razbointrucuvant.ro/recomandari/2013/09/08/protestele-pentru-rosia-montana-un-prim-program-politic-o-prima-dovada-ca-nu-doar-capitalul-ne-separa/>.

statului, adică trebuie să plătească impozite potrivit legii unitare, fără privilegii. Dar cei de la Război întru Cuvânt nici nu suflă despre acestea: ei echivalează laicitatea statului modern cu ceva străin spiritului poporului nostru: ca și cum acesta ar fi incompatibil cu modernizarea. Nu, laicitatea statului nu înseamnă legalizarea mariajului între homosexuali etc., cum sugera un comentator pe CriticAtac. Aspecte de acest gen au avut loc, cum știți, și în țări în care Bisericile sunt foarte puternice.

În sfârșit, problema de tactică ridicată de comentatorii opuși laicității statului din grijă față de aliații pe care trebuie să-i avem în protestele noastre: cred că, din prea mare grijă pentru „tovarășii de drum”, pierdem chiar ceea ce ne conferă rost și legitimitate și, astfel, chiar aderența pe care o dorim. Dacă explicăm clar ce dorim, numai cei care se află de partea opusă a baricadei sociale vor pleca. Iar de explicat, nu explicăm ca o „avangardă luminată” unor inși neștiutori: cu toții, împreună, ne cizelăm argumentele și ne fortificăm motivațiile de activism.

Mintea și sufletul

Ce se poate face atunci când un grup de șmecheri a pus mâna pe putere și ia - ca grup - decizii atât de proaste pentru acțiuni cu totul inutile, neeconomicoase (adică de-a dreptul risipitoare) și nerușinate în sensul lor sfidător al celui mai elementar bun-simț? Ce se poate face atunci când știi că nici grupul și grupurile concurente nu sunt mai bune, căci doar le-ai experimentat alegându-le când pe unele când pe altele?

Cam acesta este momentul în care ne aflăm. Acum trăim *perplexitatea* de a ne afla față în față cu aberații reale

și cu discursuri incredibil de mincinoase, de lipsite de logică și, în același timp, de sentimente omenești: pur și simplu, nu ne credem ochilor și urechilor, suntem stupefiați că există asemenea încalcări de cuvânt, de logică și de morală. Acum ne simțim sfâșiați între dorința noastră de a trăi liniștiți în rutina personală, ce face preocupările personale sigure și valoroase, și, pe de altă parte, nevoia de a ne manifesta social, tocmai pentru că viața noastră personală nu se mai poate desfășura sigur și liniștit. Acum suntem mai doritori ca oricând să inspirăm orice propagandă ne întărește în *conatus*-ul nostru individual: și chiar când argumentele raționale adverse sunt mai puternice, tindem să le reducem la aspectele care dețin cea mai mică forță de dislocare a confortului personal ce îl presupune mereu și pe cel psihic.

Acum ni se pare mai mult decât înainte că nu putem ține ritmul cu evenimentele ce se succed și se învâlmășesc nebunește, acum ajungem să ne hotărâm că, fiind depășiți, „noi nu putem să facem nimic”: acum continuăm să nu credem că putem avea putere, acum continuăm să ne mângâiem cu ideea că „noi suntem cinstiți și judecăm corect, e singurul lucru pe care-l putem face”.

Acum sperăm că „poate...”: bazându-ne pe neprevăzutul miraculos ce apare din neodihna altora. Acum ne considerăm și pe noi că am fi alături de ei din moment ce gândim la fel, iar stima noastră de sine crește reconfortant după momentul în care ne-am dat bătuți.

Dar o asemenea „fenomenologie” a trăirilor medii nu e suficientă. Ba este chiar caraghioasă și patetică, deoarece presupune că „toți” ar fi la fel: impotența sa, pe care o și sugerează, este chiar reacționară. De ce? Deoarece, înainte de toate, șterge cauzele *sociale* ale reacțiilor și,

ca urmare, anihilează orice posibilitate de schimbare a comportamentelor celor mulți în sfera *publică*.

Da, este vorba aici despre moralitatea *publică* a conducătorilor și a conducătorilor, nu despre moralitatea lor privată. Fără îndoială că cele două moralități sunt legate, dar atunci când nepăsarea politicianilor față de interesul public duce la distrugerea fizică directă, precum și la cea lentă a oamenilor și a naturii, când pune în pericol viața generațiilor viitoare, nu este defel important dacă viața de familie a miniștrilor și parlamentarilor este sau nu impecabilă – dar este indestructibilă prin împărțirea ciolanului între soți (unul la Bruxelles și altul la frâiele din țară) –, după cum nu este important că numărul de divorțuri la nivelul populației denotă atitudini pe care Biserica nu le cataloghează drept morale.

Da, este vorba aici despre rațiunea desfășurată față de problemele *publice*, și nu de cele private. După cum este vorba despre sentimentele legate de problemele *publice*, și nu de cele private. Iar dacă în problemele private se poate observa uneori și detașarea dintre rațiune și sentimente, în problemele publice ele sunt mereu interconectate.

Căci poți să tratezi situația de a avea ofertă de hrană nesănătoasă – care nu te omoară dintr-o dată, desigur, ci doar provoacă boli, suferințe, eforturi și risipă de materie și energie, care ar putea fi folosite pozitiv, pentru o viață sănătoasă și creatoare, și nu negativ, combătând boli – în timp ce toți, inclusiv ofertanții, cunosc totul despre alternative și în timp ce există condiții obiective pentru o hrană sănătoasă, fără să categorisești purtătorii unei asemenea situații atât în termeni de imoralitate cât și în termeni de iraționalitate?

Poți să nu-l caracterizezi drept lipsit de logică și de moralitate politică pe acela care construiește mega-catedrale și, în același timp, spune că nu are bani pentru locuințe pentru tineri?

Poți să nu vezi lipsa de sentimente și valori ome-nești și poți să nu vezi lipsa de logică⁸ în argumentele susținătorilor politiciilor ce presupun minciuna, fraudă și spolierea celor mulți? Poți să nu vezi compătimirile ipocrite și „criticile” la adresa adversarilor politici, „critici” *fragmentare* și niciodată până la capăt⁹, altfel decât în termeni de prostie și imoralitate?

Dar ați văzut vreo problemă socială netratată *decupată de logica de ansamblu* și ați văzut vreo problemă socială „rezolvată” altfel decât *formal*, deci *temporar* și, *în fond, inefficient*, asta dacă problema nu a fost soluționată clar în folos privat? Mai pot fi date note bune celor care susțin totuși, *neducându-și niciodată raționamentele până la capăt și învârtind clișee nedemonstrate*, politica de acest fel? Oare li se poate da cel puțin scuza sentimentelor ome-nești, dacă la nivelul argumentelor logice au arătat că au picat examenul?

⁸ Nu mă pot opri să nu îl citez pe dl Ion Iliescu în opinia sa despre protestatarii Roșia Montană: dumnealui spune că „nu e foarte în temă cu problemele de fond ale acestei exploatări”, dar în același timp își dă cu presupusul; îi consideră pe protestatari - care se bazează pe date științifice, oferite inclusiv de către Academia Română - că sunt niște „băieți” care nu știu nimic, „sărăcii”; vezi <http://www.ziare.com/rosia-montana/stiri-rosia-montana/iliescu-despre-rosia-montana-baie-tii-din-piata-saracii-nu-stiu-mare-lucru-1255979>.

⁹ Aceasta este diferența dintre cele două feluri de critică: dreapta - care preia, desigur, perspectiva stângii de a evidenția contradicțiile - o face fragmentat, excluzând aspectul legăturilor cu alte probleme, deoarece refuză caracterul sistemic al cauzelor și al problemelor sociale. Stânga - ceea ce nu înseamnă nici social-democrația și nici stalinismul - caută să releve tocmai caracterul sistemic.

Ceea ce s-a întâmplat cu ceva vreme în urmă – moartea groaznică a băiețelului de 4 ani mușcat de câini și începerea manifestațiilor „anti-Roșia Montană”, ca și puternica amenințare a invaziei în Siria – ilustrează nu doar că frâna pe care sistemul capitalist o pune dezvoltării umane *nu mai poate fi idealizată sub niciun motiv*, căci fiecare moment în care sistemul își continuă mersul este cu prețul a noi și mai adânci distrugerii și suferințe, ci și că am ajuns la un prag de bifurcație: fie continuarea tiparului actual de funcționare a societății, continuare dorită de categoriile dominației și care nu mai poate antrena nicio „ameliorare”, „corectare” sau „progres”, fie o schimbare a modelului de organizare societală. Pragul de bifurcație este *obiectiv*, cum am mai arătat și altădată. Dar el devine din ce în ce mai evident unui număr din ce în ce mai mare de oameni.

Din acest punct de vedere, se pot face două observații: prima este că, deși momentul este obiectiv, „trecerea pragului”, adică schimbarea relațiilor societale, nu este nici predeterminată și nici nu are loc inevitabil și automat, ca urmare a condițiilor obiective din societate. Bifurcația are loc doar prin acțiunea oamenilor, adică în urma conștientizării de către ei a mecanismului societal și a asumării puterii de inovație societală. Ca urmare, a doua observație, *dacă acest proces nu are loc, momentul de bifurcație se irosește*, adică aspectul obiectiv, dezvoltarea tehnologică..., este înhămat la carul intereselor capitalului (ca și până acum), iar puterea de control al capitalului asupra societății, a obiectivelor generale și a vieții fiecărui om *va crește primejdios*. Sigur că va avea loc accentuarea contradicțiilor, dar nu are rost să așteptăm de la acestea vreo îmbunătățire a lucrurilor: deoarece interesele

deținătorilor de putere sunt mereu profitul *acum și aici*, deci imediat, *pe termen scurt*, în dauna intereselor globale și pe termen lung.

Nu putem spera nimic nici de la mintea și nici de la sentimentele conducătorilor. Un comentator¹⁰ spera că protestele urmau să determine dezbateri serioase în parlament și că această instituție urma astfel să-și recapete prestigiul. Ar fi fost logic: tocmai din punctul de vedere al conducătorilor. După cum ați văzut, le e frică până și de dezbaterile din instituția pe care o controlează¹¹. Deoarece, în fond, ei nu sunt politicienii pe care îi presupun unii încă, atenți cel puțin la forma democrației: asta a fost, este istorie deja.

Fără manifestarea radicalității protestului, nu va exista niciun fel de victorie pe termen lung în probleme punctuale ca acelea ale resurselor naturale¹², distrugerii mediului și vinderii pe nimic chiar și a bunurilor publice imobile rămase.

Propuneri de puncte la programul Manifestului

Mai ales deoarece România este un stat birocratic – am mai vorbit despre asta și, atenție, semnificațiile mele sunt diferite și opuse celor ale capitalului transnațional care înțelege prin birocrăție interferența statului, câtă mai e, în problemele sale:

- desecretizarea proiectelor statului;
- desecretizarea listei de instituții de utilitate publică;

¹⁰ Vezi <http://www.criticatac.ro/23400/versul-buciumanilor-apariia-rezistentei-cazul-roia-montan/#comment-64291>.

¹¹ Vezi <http://www.ziare.com/rosia-montana/proiect/victor-ponta-respingem-proiectul-rosia-montana-1256000>.

¹² Vezi și <http://www.ziare.com/rosia-montana/gold-corporation/o-no-ua-rosia-montana-eldorado-gold-vrea-aurul-din-hunedoara-1255704>.

- desecretizarea cheltuirii banilor publici;
- desecretizarea documentelor ce stau la baza concursurilor.

După cum vedeți, nu e vorba de „revoluție”. Dar mai acceptă conducătorii astfel de reforme?

Așadar,

Să învățăm din protestele din iarna lui 2012: să nu ne lăsăm sub niciun motiv confiscați de o parte a clasei politice, pentru a duce la simpla schimbare a echipelor guvernante.

Să nu fim euforici nici măcar după îndeplinirea celor cerute de Alburnus Maior¹³. Mă îndoiesc că vor fi.

Și tocmai *necesitatea de a manifesta* - a sta noaptea, în frigul care va veni, a se obosi, a renunța la multe lucruri necesare și care bucură, tocmai pentru a fi prezenți împreună și cât mai mulți - pentru ca lucruri raționale, de bun simț și omenești să se realizeze, arată că *sistemul este inuman și greșit*. Manifestațiile sunt, desigur, un semn al democrației: formale. În realitate, ele sunt nu doar anihilate de sistemul care nu le vrea, ci și modalități ale sacrificiului celor conduși. De aceea, singura soluție pentru fructificarea și stoparea acestui sacrificiu este transformarea relațiilor de putere.

¹³ Vezi <http://www.criticatrac.ro/23437/castigat-batalie-nu-si-razboiul-won-battle-war/>.

Țara înstrăinată¹

René Lapierre

Guvernele pe care le avem, oricare ar fi ele, se preocupă de *înstrăinarea* noastră. Trebuie să înțelegem lucrul acesta în sensul cel mai banal: guvernele noastre îi resping pe oameni din orice meleag, din orice cultură, din orice identitate care - înainte de toate - nu sunt bune pentru afaceri și, dintr-o dată, nu se *reduc* la bani.

În contextul unui astfel de servilism, formula „bune pentru afaceri” trimite în mod direct la o concepție a pieței și la forme de exploatare a muncii și a pământului care au tot interesul pentru ca noțiunea de „țară” să nu apară nicăieri. Să nu fie precizată și, mai ales, să nu pună vreo piedică intențiilor acelora care văd peste tot doar materie primă, doar resurse așa-zis *naturale* și a căror exploatare va lăsa în urmă un dezastru câtuși de puțin natural; un dezastru colosal pe plan social și lipsit de urmări pe plan politic.

¹ Traducere de Laura Marin. Mulțumiri lui Andrei Anastasescu pentru inițiativă și sprijin. De asemenea, îi mulțumim pe această cale lui René Lapierre pentru generozitatea cu care susține de la Montréal protestele pentru salvarea Roșiei Montane.

O nouitate abominabilă

Principiul unei astfel de exploatare este imperial. Ultimele două sute de ani de capitalism au arătat că *valoarea absolută a acestuia* este, de fapt, atât de indiscutabilă, încât efectele ei sociale și de mediu nu au, pentru cei care înstrăinează, niciun fel de valoare *reală*, iar bunurile comune pot fi jefuite după un etern drept la excepție, fără să lase loc vreunei pedepse. Spre deosebire de această regulă seculară, nouitatea abominabilă este că, odată cu plierea completă a politicului pe cerințele pieței mondializate, până și cel mai mic pretext de afacere, al celei mai mici unități corporatiste, e suficient pentru a justifica de acum înainte și cea mai extremă formă de înstrăinare.

Fie că e vorba de gazele de șist, de extragerea sau de transportarea petrolului, de minerit, de privatizările din domeniile medicinei sau educației, de nerecunoașterea drepturilor la grevă și la proteste, de exproprierea violente, de poluarea iremediabilă a planetei, a aerului și a apei, asistăm de fiecare dată la o ocultare a informației și la amuțirea instituțiilor civile, la generalizarea secretului și a mitei, ajungându-se astfel până la dispariția conceptului însuși de *guvernare* în beneficiul conceptului de *partid la putere*, cu abolirea ulterioară a parlamentarismului în beneficiul strategiilor de obstrucție sau al legilor speciale care, în cele din urmă, vor împiedica eficient exercitarea legilor democratice.

Administrarea violenței

La nevoie, statul care înstrăinează va chema poliția pentru a trage în protestatari, după care o va felicita pentru treaba bună pe care a făcut-o. Presa va face restul și

va blama cu ușurință studenții, sindicatele ori ecologiștii, excluși cu toții, unii după alții, din țara înstrăinată de un guvern care a fost totuși ales și care s-a pus de la sine în slujba intereselor celor care îl exploatează, îl dezarticulează și îl corup.

Complezența devine aici totală, fără să mai aibă vreo altă limită decât cea a resurselor vizate de exploatator sau de cea a fondurilor publice, puse cu amabilitate la dispoziția lui. Odată serviciul complet făcut, cutare sau cutare ministru va putea fie să intre în slujba celor care înstrăinează, fie să facă lobby pentru ei pe lângă funcționarii care nici măcar nu se vor mai formaliza – sau căroro le va fi totuna, după cum ne putem închipui. Dacă împingem lucrurile și mai departe, îi vedem pe acești lobbyiști întorcându-se de unde au plecat, adică în politică, pentru a conduce și mai bine țara înstrăinată: pentru a organiza și mai bine înstrăinarea noastră în interesul celui mai ofertant, al celui mai absent. Nu mai are atunci nicio importanță dacă partidul lui se declară federalist sau suveranist: în oricare dintre cazuri există bogății de luat și o societate de înșelat².

Nicio consecință, chiar așa?

De la o oră la alta, nepăsarea, exploatarea și devastarea par să se agraveze. De la o zi la alta, ne surprinde lipsa de umanitate a corporațiilor și a guvernelor – conservatoare până în măduva oaselor, liberale de față,

² Între 2002-2003 și 2012-2013, numărul lobbyiștilor activi înscrși în registrul Québecului a crescut de la 298 la 3654, echivalând cu 1226%. Cf. Commissariat au lobbyisme du Québec, *Infolettres du printemps 2013*, disponibil online: <http://www.commissairelobby.qc.ca/infolettres/28/193>.

pechiste³ mărunte -, în ciuda tuturor lucrurilor cu care ne-am obișnuit: o lipsă de umanitate nu doar a puterii, ci și a oricăreia dintre *persoanele* care o dețin și care își dau pe față caracterul mincinos, complezența și lăcomia. Vreți nume? Presa le arată foarte bine prin titlurile zilei, ale oricărei zile. Uitați-vă cum vorbesc politicienii despre bani, cum le plac banii și cum se pricep să-i promită. Uitați-vă apoi cum risipesc bogățiile, cum le confiscă și cum distrug bunurile comune în folosul celui mai bogat, uitați-vă cum dau în cel mai slab și apoi se apără de această indecentă cu vorbe mari și lipsite de orice bun simț.

Când oamenii fac asemenea lucruri, pretinzând *în plus* că vorbesc despre independență, te trec fiori pe șira spinării; devine limpede numaidecât că singura independență vizată e aceea de a expropria și de a oferi spre vânzare, de a reduce la tăcere, a lovi cu bastonul și a trimite la închisoare fără niciun fel de explicație.

Cu fiecare demisie, cu fiecare trădare a politicianului, tristețea e tot mai mare și descurajarea tot mai răspândită. Se vede cu ochiul liber că țara înstrăinată a ajuns în acest punct: brutalizată, neîncrezătoare și năucită. Cei care o înstrăinează aici activează, iar lucrurile care contează pentru ei n-au nici nume, nici sex, nici gândire, nici școală, nici copii. Am ajuns chiar să nu mai cred deloc că aprobarea guvernamentală de zi cu zi a acestui haos ar mai avea vreo legătură cu ideea de națiune, nici că, de acum înainte, ar mai putea trece în vreun fel drept proiect pentru societate - și cu atât mai puțin pentru țară.

³ Termen peiorativ desemnând membrii sau simpatizanții partidului Québecului. [N. tr.]

Între Roșia Montană...

Primum la poșta redacției: Cum aș putea să susțin Roșia și să rămân „normal”?¹

Costi Rogozanu

3 septembrie: Primum la poșta redacției

Poate ar trebui inventată rubrica „ideologie”, nu sexologie. Întrebarea ar suna cam așa: *Bună ziua, stimată redacție, am o problemă. Sunt împotriva exploataării la Roșia Montană, dar n-aș vrea să fiu lipit cumva de o ideologie periculoasă. Vreau doar să fiu așa, împotrivă, și atât. Să nu se facă proiectul ăsta și atât, în rest nu mă interesează. Sunt un om NORMAL, iubesc democrația și capitalismul, și vestul, și pe Pleșu, doar că nu vreau cianură.*

Răspunsul redacției fictive l-aș alcătui maximalist, ca să terminăm cu obsesia asta de Mr. Proper:

Nu, nu poți să acuzi că o corporație face legile și dup-ai să fii „normal”, adică pentru o libertate vagă, generală, o șaorma cu de toate. Dacă intri cum trebuie în problematica Roșia Montană nu poți rămâne doar ecologist, iar itării și iile de pe unii ar putea să tremure

¹ Textul e o sinteză a intervențiilor autorului pe platformele CriticAtac și Voxpublica despre primele două luni de proteste, dezbateri publice, polemici.

și ele de empatie dacă ar lua în serios o masă de săraci care sunt cumpărați practic de o corporație tocmai pentru că au fost lăsați de izbeliște. Unul dintre sloganurile mele preferate e acela pentru roșieni. Am văzut însă la manifestații și unii apucați cu pancarte cu „sărăcia n-a omorât pe nimeni”.

Mai văd puse la lucru mantrele drepte, care se teme să nu fie cumva considerată *anti-business*: mi se explica deunăzi că asta se întâmplă pentru că în România, tocmai, nu e suficient capitalism; și că e diferență între fascism corporatist și capitalism; alții rămân la tema corupție, unii la jefuitorul străin, alții urăsc politicieni, unii se tem că ne mai fură și alte metale pe lângă, deci că suntem fraieriți. Toate sunt frânturi de indignare la care s-a ajuns dintr-un unic motiv - un du-te vino continuu între stat și capitalul privat, chestie din care câștigă întotdeauna ultimul.

Evident, la amenințarea acuzației de stângism și anti-corporatism, fiecare fuge cum poate: unii se ascund după patrimoniu, alții după „copiii noștri”, alții după „toată politica e o mizerie” sau după „toată presa e o mizerie”. Unii vor mișcarea pură-pură, plină de oameni „de bine”. Restul sunt exotici nedoriți.

Și, ce să vezi, în timp ce mă uitam la o dezbatere la Antena 3 - pusă cu mâna în favoarea RMGC, care a prezentat frumos, cu *slide*-uri, enormele avantaje ale exploataării, și cu un Remus Cernea jalnic, și cu un profesor care participa prin satelit la dezbatere -, am auzit ce voiam să aud. *Și directorul de la RMGC, Dragoș Tănase, a spus că vrea să se depolitizeze spațiul de business, să nu mai intervină politicul în piața liberă!* E un moment important. Dacă și omul care a profitat din plin de politic ca să propună o afacere controversată spune că nu mai

vrea politic, atunci mistificarea e completă și anulată în același timp. Practic, când termină programul la RMGC, Dragoș Tănase se poate duce și el în piață să manifesteze împotriva politicianului, împreună cu Ponta, care în curând o să manifesteze împotriva lui însuși.

Ajung și la un text al Victoriei Stoiciu – tot spunea că e omul dialogului, așa că îi dau o replică la textul publicat pe Contributors². Pentru că de la apolitism și mozaicul de ideologii, ea întoarce ipoteza pe dos și spune că politicul provoacă harababura. Spune Victoria Stoiciu: „Există mișcări politice atât de neinspirate, încât reușesc să aducă de aceeași parte a baricadei oameni care altfel se află la ani lumină distanță ca valori, viziuni, poziții doctrinare, ș.a.m.d. În iarna lui 2012, un proiect de lege a sănătății – legea Vlădescu – reușea să scoată în stradă activiști din ONG-uri, naționaliști, anticapitaliști, grupări din noua dreaptă, ultrași, ecologiști și feministe. O altă lege, făcută ca și legea Vlădescu, la comanda corporațiilor – Legea privind exploatarea de la Roșia Montană, recent aprobată de Guvern –, a produs același efect. Dintr-o cauză asumată până de curând mai ales de ecologiști, chestiunea Roșia Montană a devenit, subit, grație proiectului de lege, o problemă de interes general. Semnificația protestului de ieri merge dincolo de chestiunea strict punctuală a exploatării de la Roșia Montană – la mijloc se află modelul de dezvoltare economică, maniera de legiferare, asimetria dintre cetățenii obișnuiți și marile corporații, și, în definitiv, democrația. Grupările naționaliste sunt mânate în stradă de tradiționalul slogan «Nu ne vindem

² Victoria Stoiciu, „De ce a devenit Roșia Montană problema tuturor”: <http://www.contributors.ro/reactie-rapida/de-ce-a-a-devenit-rosia-montana-problema-tuturor/>.

țara»; liberalii de dreapta – de forțarea limitelor statului de drept, de violarea regimului proprietății private; anti-capitaliștii – de abuzul capitalului și privilegiile acordate corporațiilor ș.a.m.d. Asta ar trebui să îi lase fără replică pe toți comentatorii sau politicienii care spun că nu e treaba unor tineri «bine îmbrăcați» din București să se pronunțe pe un subiect care vizează strict locuitorii de la Roșia Montană. Nu, de data asta nu e vorba doar de Roșia Montană – ci de crearea unui precedent periculos și de ce ni se poate întâmpla, mâine, tuturor.”

Cu alte cuvinte, tinerii „bine îmbrăcați”, dar cu ideologii diferite sunt uniți de prostia politicienilor și agresivitatea RMGC. Ei bine, tocmai acest transideologic a fost fatal și în ianuarie 2012, și în Bulgaria, și în multe zone de indignați. E mai mare preocuparea unora să pară transideologici și uniți de un subiect, decât să fie bănuți cumva de vreo idee periculoasă. Și în cazul lui Arafat s-a repetat papagalicește că a fost „pretext”, nu cumva să se scoată în evidență și cealaltă dimensiune: că privatizarea urgenței e o limită în sine pe care mulți cetățeni n-au vrut s-o depășească.

Victoria Stoiciu spune că protestul e generat de „întreaga clasă politică”. Mi s-ar părea un eșec teribil să fim al zecelea val de apolitici și „sfârșiți ai istoriei”. Eu aș răspunde scurt la întrebarea „cum să fiu și împotriva exploatării, să fiu și frumos, și curat?” Nu poți, nene, să fii doar ecologist sau doar iubitor al muzicii populare roșiene. Ai ieșit? Te-ai „infestat” fără să vrei de anti-capitalism, oricât te-ai chinuit s-o ascunzi cu slogane șmechere și coregrafii *cool*. (Evident, există pericolul real ca negarea adevăratului motiv al mișcării să dea în extremisme de dreapta.) De ce e important să spunem asta? Că poate după o sută de episoade ne prindem că

ar trebui să luptăm la nivel mai mare, ca să și conteze pe termen lung. Primul pas: nu vă mai fie atâtă frică de cuvinte și etichete. Să gândești liber nu înseamnă neutru și imparțial - neutru și imparțial vor să ne-o tragă ăia cu exploatarea. Ficțiunea „tehnocrației” și a „neutralității” e esențială pentru ei, nu pentru noi. Eu de aia am ieșit și susțin mișcarea, nu pentru armonie transideologică.

10 septembrie: Roșia, problema Europei, poezia centristă a Alinei Mungiu-Pippidi

Roșia Montană e o problemă mai europeană decât vrem să credem. Încă o dovadă că avem ambiții mici, dacă ne tot lamentăm de corupția locală, refuzând contextul mai larg în care s-a declanșat criza. Ce presupune acordul comercial care se negociază acum între SUA și UE? Coduri speciale pentru judecarea litigiilor între state și investitori, de exemplu. Investitorii vor putea să-și recupereze investiția dacă statul gazdă nu își respectă propriile avize sau promisiuni - nu se știe exact, așa cum nu se știe exact ce-s ăia „investitori”: „Ces risques sont réels, mais le projet de Traité transatlantique comporte en plus une véritable bombe, qui, elle, est passée inaperçue du grand public: Américains et Européens veulent donner aux entreprises le droit de traduire les États en justice. Ainsi, trois arbitres trancheraient souverainement les «différends entre les États et les investisseurs», dans le jargon bruxellois. «Les entreprises pourront obtenir une compensation si un État prive l'une d'entre elles d'un investissement qu'il avait préalablement autorisé. Rien de plus»³.

³ Vezi http://www.lavie.fr/hebdo/2013/3547/l-europe-au-tribunal-des-multinationales-21-08-2013-43319_527.php.

Pe scurt, marii investitori vor putea mult mai ușor lua bani ca despăgubire dacă statele le pun cea mai mică piedică în calea proiectelor riscante. În materialul citat mai sus sunt date exemple incredibile: o companie care ia bani de la statul mexican pentru că nu a fost lăsată să-și aducă pe un teren deșeuri toxice, o altă companie care cere de la Québec un sfert de miliard pentru că nu a fost lăsată să exploateze gaze de șist. Problema e europeană și e enormă și da, nu s-a discutat public mai deloc acest acord transatlantic SUA-UE. Vin alegerile europene, poate înviem treaba puțin. *Pentru că și Bruxelles pare un burete care absoarbe legislație de corporație.* De aia Roșia Montană nu e doar Roșia Montană, România și-o fură mai rău din motive de sărăcie și lipsă de capital. Lucrurile se leagă înfiorător de rapid. Negocierile lăsate să înceapă de Parlamentul European vor curge liniștit spre un dezno-dământ dezastruos: statele nu vor mai avea nici măcar un control minimal asupra capitalului.

Niște prostii au început să circule de câteva zile. Le enumăr rapid, le-am mai văzut distrugând și sensul mesajelor din ianuarie 2012. V-am zis-o și atunci, să nu ziceți că nu v-am spus-o și acum:

- Prima observație e încercarea de confiscare din zona dreapta-băsescu-*fantezii cu stat de drept și procapital.* Ăștia strigă „pluralism” fără să strige niciun mesaj de context. Ei vor doar să se vadă că e cu Ponta min-cinosu’ și prostu’. Dar când aud „Nu corporația face legislația” strâmbă din nas.
- Sunt unii protestatari (nu mulți) sau jurnaliști *obsedați de „fețe”.* Ce față are ăla, ăla nu pare de-al nostru etc. Obsesia asta a apărut și în ianuarie 2012, după primele două-trei săptămâni mai intense. De ce ăia-s

îmbrăcați mai aiurea? De ce strigă așa și nu au slogan *smart*? Și atunci, și acum, aceste diferențieri stupide sunt impuse prin media și de diverși oengiști. Unii analiști cianurează protestul pupându-i în fund pe nucleul de educați, civilizați, tineri frumoși și iubitori de cultură. Ce să mai zic, cine pune botul la din astea e fraier.

- Apoi, rahaturile cu minerii aduși peste piața liberă și civică. Le promovează tot soiul de ziariști sau luptători închipuiți pentru drepturi civice. Opoziția dintre lucrătorii RMGC și strada protestatară e falsă și nu trebuie acceptată, chiar dacă oamenii ăia sunt în mod real indignați de faptul că li se năruiește o iluzie vândută de RMGC. Remus Cernea, de aia nu trebuie să participe la dezbateri pe Antena 3 în care să le faci celor de la RMGC jocul cu „lipsa de locuri de muncă”. Mircea Toma, de aia trebuie să încetezi cu prostiile cu minerii care ca în anii '90... blabla. Lupta e cu corporația, nu cu niște oameni striviți de aceasta. E vina voastră că n-ați evoluat din '90 încoace cu discursul civic.
- Se insistă pe extraordinara cultură și inteligență a protestatarilor. Dacă suntem inteligenți, ar trebui să ne găsim aliați în cu totul alte zone decât în poezii fascistoide despre cum statul de drept e doar pentru categoria aia cu job bun și plătitoare de taxe.
- Cam mulți intelectuali încearcă cu aceste aiureli să-și explice propriile tăceri. E exact discursul dilemist, hotnewsist, o percepție asupra unui protest anti-corporație, care, după ei, trebuie să devină un protest anti-oameni-distruși-de-corporație, anti-asistați și pentru un capitalism mai pur și mai frumos.

Pasul logic e făcut apoi de Alina Mungiu-Pippidi, care ne spune cum e cu protestul cuminte. Și ne atrage atenția ca nu cumva, unii dintre noi, să devenim obraznici: „Spectrul opțiunilor la problemele contemporane este îngust, iar Jos Capitalismul, Jos Clasa Mijlocie, Jos Dumnezeu etc. nu sunt opțiuni, nici măcar nerealiste, sunt niște absurdități intelectuale, care nu răspund vreunei probleme fie obiective, fie subiective – trendul global e că toate lumea vrea în clasa mijlocie, peste 70% se cred deja acolo.” Se cred, dar 99% din cei 70% nu sunt în clasa de mijloc.

Dragă AMP și prietenii, ați mai dat greș de o mie de ori cu centrisme care de fapt au fost adevărate pansamente pentru politica anti-socială fanatică. Faceți-vă voi cercuri centristo-verzi, dar nu mai alertați la fiecare discuție normală despre soluții cum că ar veni extremiștii. Abia asta e o chestie de netolerat la niște oameni care pretind că vor să apere spațiul public. Dacă credeți că Europa nu are o problemă profundă de sistem este pentru că nu mai știe nimeni de care baricadă sunteți la Bruxelles, a lobbyștilor sau a celor care se prezintă acolo în calitate de apărători ai unui minimum de stat al bunăstării. Că doar așa e *trendy*, nu mai există ideologii, dar există tot timpul distincția asta obsoletă ban public și ban privat.

12 septembrie: Cum putem pierde tot în numai câteva zile după ce în spațiul public s-au deversat tone de cianuri mediatice

Luni, Ponta juca resemnarea și practic părea clar că s-a terminat cu Roșia Montană. Dar au descoperit ceva

băsescian de-a dreptul: ce-ar fi să-i încăierăm pe fraieri? Și uite așa au apărut niște chestii pe care le notez disparat:

- Mai întâi a fost pupatul în fund veninos: vai, ce tineri frumoși cu iphone și culți manifestează. Din start a fost fals, pentru că în piață nu e numai veselie și bucurie, sunt oameni tineri fără joburi, care simt că bătălia anti-RMGC are o miză enormă. Însă lauda a fost fatală, pentru că:
- Apoi a urmat procesul de „contrastare”: dar tinerii ăștia frumoși știu ce e foamea? Nu, nu știu pentru că au iphone, au răspuns experții economici.
- Protestatarii anti-RMGC sunt cumpărați de unguri, ăia împotriva gazelor de șist sunt cumpărați de ruși. Și impostori precum Pașcu iau zeci de mii pe lună de la Parlamentul European ca să spună aceste căcaturi toată ziua.
- ONG-urile cumpărate de Soros. Cu Soros colaborează toată intelectualitatea română de 24 de ani. Nu e asta problema, evident. Dar e bine s-o dai pe „agenturi”, vorba lui Spahiu.
- Au intrat pe fir Gâdea și compania, un ban în plus nu strică. Și atunci au demarat „dezbaterile” unde au început să lucreze pe scenariul RMGC. Totul a culminat, aseară, cu Ponta, care a respectat întocmai pliantele piaristice ale companiei.
- Cel mai toxic aspect este acela că ăia din stradă luptă împotriva săracilor și minerilor care n-au ce mânca. Cu așa ceva nu te poți bate dacă repeți – ca unii prețiși purtători de cuvânt ai protestatarilor –, de o mie de ori, că faci agricultură. Trebuia spus clar de purtătorii de mesaj că această luptă e și pentru

acei oameni care vor fi batjocoriți încă o dată, după ce au fost lăsați de izbeliște de zeci de ori în ultima sută de ani. În primele seri, la București, s-a strigat de altfel și în sprijinul oamenilor din Roșia, uitați de autorități.

- Foarte toxică e inversiunea responsabilității: dintr-o dată, protestarii poartă vina pentru sărăcia extremă din mediul rural a câtorva milioane de oameni, pentru care singura soluție e, se pare, să se găsească câte un zăcământ de ceva.

Trebuie explicat până la epuizare că, după tiparul RMGC, se întâmplă și altele în România. Tot cu lobby puternic și stat slab, se vor definitiva și alte *cazuri de sărăcie vândută pe aur*. Industria sănătății încă așteaptă o lege care va fi *pro-business*. Energia va fi privatizată. UE deja urlă la noi că nu dăm drumul la prețuri la energie. Prostia cu gazul de șist care o să ieftinească gazul (cu prețul dublat) e deja repetată de guvernanți care vorbesc ca PR-ii de la Chevron. Uite așa ne vom trezi,ăștia protestatari pe străzi, cu un zid cât casa în față, compus din demagogie pro-investitori, din lobby de Bruxelles, din mișcări tip *tea party* de oameni disperați, care nu mai vor decât umbra unui patron și atât – și o să ne spunem: „păi, noi doar protestam împotriva cianurilor, atât...”. Politicienii repetă speriați poezia capitalului cu „dăm locuri de muncă și ei ne DAU taxe”. Așa vom pierde partida.

16 septembrie: Consecvențe

Cu cât suntem mai mulți, cu atât am senzația căăștia vor reuși să impună proiectul. Ipocriziile lui Băsescu, teatrul lui Ponta în uniformă RMGC sunt aparent opoziții

neserioase. Dar lucrează în aceeași direcție. Băsescu și ai lui încearcă să confiște mișcarea, Ponta alimentează populism anti-hipsteri. Și le iese puțin câte puțin. Și să ne bazăm deja pe Curtea Constituțională e riscant. Tot ce putem spera e că vom continua și mai mulți și-i vom bâlbâi peăștia până la imposibil.

După trei duminici cu zeci de mii pe străzi, o obsesie se conturează printre căldiceii protestului, cei care s-au prins pe parcurs de amploare și gravitate. Sigur că mă bucur că se strâng din ce în ce mai mulți. Dar nu pot să nu constat că aripa oengistică Mungiu-Pippidi sau hotnews (care a realizat în timpul protestului de pe 1 septembrie că nu mai poate să tacă) au făcut obsesii cu anticapitaliștii. Acum e rândul lui Mixich⁴ (cu variațiunea Stanomir⁵, umil angajat bășescian, care n-ar fi protestat nici cu o floare dacă nu primea verde de la președinte) să-și expună fanteziile cu un popor cuminte și fără niciun gând periculos în cap: „În realitate, protestul din seara zilei de 15 septembrie a fost un protest al acelor oameni pe care i-ai lua imediat cu autostopul, al acelor oameni cu pancarte cumiști. Poate că la televizor a părut altceva. Poate că pe anumite platforme online ideologice și agitate a părut un solid elan de luptă tovrășească. Depinde unde și către cine te uiți.”

Nici eu, nici alți susținători ai dimensiunii anticapitaliste nu am pretins vreodată că suntem însuși spiritul

⁴ Vlad Mixich, „Cât de anticapitaliști, daci, traci sau dreptaci sunt protestatarii Roșia Montană”: <http://www.hotnews.ro/stiri-esential-15586566-cat-anti-capitalisti-daci-traci-sau-dreptaci-sunt-protestatarii-rosia-montana.htm>.

⁵ Ioan Stanomir, „Spiritul critic și baricadele. O scrisoare către Vasile Ernu”: <http://www.lapunkt.ro/2013/09/16/spiritul-critic-si-baricadele-o-scrisoare-catre-vasile-ernu/>.

protestelor. Dimpotrivă, noi am propus dezvăluirea unor adevăruri simple care să reazeze în termeni mai realiști mișcarea. E ambiția noastră și e mult mai legitimă decât eforturile disperate ale cumiștilor de a protesta strict *soft-eco* și vag anticorupție (și de a confisca în vederea alegerilor curentul anti-guvernare). Au sărit toți „partenerii de dialog”, de la Cernea la Stanomir, să ne spună că sunt exagerări. Și apoi au început s-o lălăie cu pluralismul, închizând de fiecare dată orice discuție reală. Așa au intrat în opoziția falsă dintre mineri și protestatari hipsteri.

De aia îmi place ipocrizia lui Băsescu, că e din tot sufletul: „Românii nu pot fi mândri că avem zece portavoane nucleare și stăpânim lumea, sau că avem gaze să dăm la toată Europa, sau că suntem cel mai mare popor din lume. Dar pot fi mândri de lucruri pe care le au acasă: un popor talentat, un popor relativ bine educat, capabil de efort, o țară frumoasă. *Guverne consecvente*, punerea intersului național deasupra jocului politic de partid – putem face să fim recunoscuți ca o națiune serioasă.”

Conceptele de „națiune serioasă” și „guverne consecvente” se regăsesc din plin și în chestiunea Roșia Montană și în alte cazuri de privatizări și liberalizări haotice. Băsescu a mai spus-o simplu de atâtea ori: mână de lucru ieftină, pe care eventual s-o și exportăm, pe asta ne bazăm. La cei rămași le scumpim supraviețuirea. Aici e consecvența. Și pentru Ponta s-a dovedit că e mai importantă consecvența decât votul de 70%.

De la această „consecvență” s-a ajuns ca predicarea unor banale principii social-democrate, de protecție în fața capitalului, să ajungă cel mai aprig extremism. Roșia Montană e doar primul pas. Gazele de șist al doilea. Poate așa, printre picături, realizăm și că piața liberă și excesul

de resurse nu ieftinesc viața angajaților. A, și iată, poate tot așa realizăm că presiunea pe angajați în România a ajuns atât de puternică, încât sunt puși să joace scenete la Roșia. Ei sunt exemplul extrem despre ce se întâmplă când lași o întreagă zonă la absoluta discreție a unor companii private și a unor politicieni cumpărați. Nu vă recunoașteți în acei oameni? Nasol.

Anticapitalism ca ecologie

Florin Poenaru

Într-o intervenție recentă, Bogdan Naumovici - artizanul reclamelor RMGC - a dat glas unei opoziții recurente: pe de o parte, cei care doresc salvarea și prezervarea mediului, iar pe de altă parte, cei care vor să muncească și să scape de sărăcie, într-o zonă profund subdezvoltată. Pe scurt: natură vs. locuri de muncă și dezvoltare. Când capitaliști puși în slujba marilor corporații apără dreptul oamenilor simpli la locuri de muncă, ceva e în neregulă.

Problema, trebuie s-o spunem, este că mare parte din argumentele împotriva exploatării de la Roșia Montană - cel puțin până la izbucnirea protestelor din septembrie, când acestea s-au mai nuanțat și diversificat - au fost de factură patrimonialistă și au reliefat impactul asupra naturii. Mai mult, soluțiile sociale și economice propuse drept alternative au fost în aceeași gamă: eco-turism, agricultură bio etc. Dimensiunea ecologică a primat, ceea ce i-a permis RMGC-ului să apară drept apostol al oamenilor săraci, argumente invocate apoi de premierul Ponta și de alții în favoarea proiectului.

Lucrurile devin și mai complicate atunci când observăm structura socială a protestelor: pe de o parte,

manifestanți recrutați cu preponderență din segmente ale clasei de mijloc urbane a marilor orașe, pe de altă parte, locuitori ai unei zone pustiite de sărăcie, abandonți de stat și antagonizați de protestatari. E adevărat că RMGC a folosit acești oameni în mod brutal drept masă de manevră în vederea atingerii propriilor interese, fără să-i pese în mod real de problemele pe termen lung ale acestora, dar ar trebui să ne întrebăm totuși cum a fost posibil acest lucru? Care au fost cauzele pentru care mare parte dintre localnici au trecut de partea companiei, mai degrabă decât de partea celor care doreau să salveze localitatea de exploatare? Acel mesaj din piață care spunea că sărăcia nu a omorât pe nimeni, deși izolat în cadrul celorlalte mesaje, denotă în chip simptomatic o anumită lipsă de sensibilitate pentru situația socială mai amplă din zona respectivă, precum și lipsa de solidaritate a protestatarilor pentru oamenii de acolo care nu sunt împotriva exploatării.

Acest lucru a făcut posibilă apoi caricaturizarea contestatarilor proiectului drept hipsteri cu iphone care salvează Roșia Montană din confortul lor urban, vizitând regiunea doar o dată pe an, cu ocazia festivalului, în rest proiectând visuri ecologiste tipic burgheze asupra unei zone deja devastate de efectele a zeci de ani de minerit. Decredibilizarea protestatarilor este în plin avânt în aceste zile, atât prin intermediul Antenei 3, cât și prin cel al comisiei parlamentare, sperându-se astfel că se va ajunge la bagatelizarea mișcării. Însă premisele unei astfel de denaturări au existat încă de la început, când s-a refuzat identificarea mișcării drept una politică și socială, subliniindu-se în schimb aspectul său ecologist și estetic: oameni frumoși, civilizați și educați, care salvează natura. Departe de a constitui bazele

unei posibile solidarități între clase, acest tip de (auto)identificare și autoerotism nu a făcut decât să-i antagonizeze și mai mult pe cei mai puțin norocoși, pentru care frumusețea, civilizația și educația sunt doar vise legate acum în mod nefast de RMGC. În aceste interstiții se inserează paradoxul că oameni precum Naumovici devin apărători ai unei cauze sociale, îmbinând atât argumente economice, cât și patrimonialiste: în definitiv, pentru ei, minerii nu vor decât să muncească, așa cum au făcut din tată-n fiu.

Două lucruri par foarte urgente în aceste condiții: renunțarea la fantasma naturii și recuperarea agendei sociale, în special a celei legate de locurile de muncă. Acestea sunt legate prin însăși natura capitalistă a problemei. Utopia ecologismului nu constă doar în faptul că se bazează pe o idee romantică asupra naturii, exprimată de speranța unei posibile reîntoarceri la o stare premodernă, armonioasă, naturală, prin agricultură, *downshifting* sau zero creștere, ci și, mai ales, că această reîntoarcere ar fi posibilă în condiții capitaliste sau prin soluții capitaliste: eco-turism, energie verde, dezvoltare armonioasă la scară umană ș.a.m.d. De fapt, trebuie reamintit un lucru foarte simplu: capitalismul este un mod de producție și o serie de relații sociale determinate de acesta. Deși se pot constitui, temporar, zone autonome în interiorul acestuia, care nu se supun în mod direct logicii sale, în ultimă instanță nu se poate fugi în pădure de capitalism – și sigur nu pe o scară socială semnificativă. Problema ecologică trece astfel, în mod inevitabil, prin problema capitalismului.

Asta cu atât mai mult cu cât capitalismul ca mod de producție este o formă particulară de a dispune și organiza social munca oamenilor, adică, mai exact spus, este un fel particular de acțiune asupra naturii, în vederea

extragerii de resurse pentru producția și reproducția vieții. Capitalismului îi este propriu separarea oamenilor de mijloacele necesare asigurării traiului și astfel transformarea muncii în marfă, dar și, concomitent, privatizarea pământului, a resurselor, a apei, a aerului – pe scurt, a ceea ce (în mod impropriu) numim natură. Atâta timp cât vom trăi într-o lume în care natura este în ultimă instanță privată, argumentele ecologiste care fac recurs la o imagine idilică asupra naturii – neîntinată de civilizație etc. –, precum și la posibilitatea întoarcerii la o stare naturală, nu sunt decât ideologie.

Așadar, dacă gândim capitalismul ca pe o formă de mobilizare a muncii, cele două aspecte din jurul Roșiei Montane ce par acum în opoziție – sau sunt manipulate ca fiind în opoziție – devin practic parte a aceleiași lupte: încercarea de a găsi o altă formă socială de mobilizare a muncii, una care să nu presupună deopotrivă privatizarea și distrugerea naturii în vederea profitului și exploatarea (inegală și în diverse forme) a muncii în vederea acumulării.¹ Anticapitalismul apare atunci drept singura formulă de ecologism practic, munca și nu natura devenind elementul central, ca bază a solidarității sociale și nu a luptei de clasă orchestrate de sus în jos.

E de văzut dacă și atunci Bogdan Naumovici va mai spune la fel de nonșalant că oamenii nu vor decât să muncească.

¹ Las la o parte acum discuția dacă depășirea capitalismului ar trebui să însemne regresul la o stare premodernă, la o nouă reintegrare în natură sau dacă nu cumva depășirea capitalismului ar trebui să presupună, ca semn al emancipării, o și mai mare alienare față de natură – adică față de imperativul muncii pentru asigurarea traiului. Într-un anume sens, capitalismul a operat o depărtare față de natură, prin tehnologie. În același timp însă, despărțind oamenii de mijloacele de producție, a subordonat munca strict nevoilor naturale de supraviețuire.

De ce gazele de șist nu sunt roșia montană. Și de ce sunt

Mihai Goțiu

În urmă cu un an (în aprilie 2012), când am scris primul articol despre gazele de șist, societatea civilă din România obținuse o victorie fragilă: un memorandum potrivit căruia, cel puțin pentru o perioadă (până la sfârșitul lui 2012), fracturarea hidraulică va fi interzisă. Concluzionam atunci că „bătălia pentru gazele de șist autohtone e doar la început. Iar cei care s-au aruncat entuziaști în luptă trebuie să-și calculeze energii și resurse pe ani buni”¹. Afirmatia se baza pe experiența monitorizării Afacerii Roșia Montană timp de mai bine de zece ani și pe constatarea a numeroase puncte comune. Din păcate, concluzia a fost confirmată. Memorandumul s-a dovedit a fi unul pur declarativ și a fost încălcat cu doar câteva zile înainte ca (măcar teoretic) să fi expirat. Politicieni care au câștigat voturi importante fluturând stindardul *anti-fracking* au făcut stânga împrejur, revoltând opinia publică (în iunie 2012, în timpul unei dezbateri la Cluj despre gazele de șist, la care participau și reprezentanți

¹ Mihai Goțiu, „Războiul gazelor de șist. De la Frank Timiș la Chevron, o primă (mică) victorie”: <http://www.criticatac.ro/15659/rzboiul-gazelor-de-ist-de-la-frank-timi-la-chevron-prim-mic-victorie/>.

ai opozaților de la Bârlad, i-am atenționat asupra acestei posibile schimbări de direcție și țin minte reacția lor mirată – parcă nu le venea să creadă că cineva ar fi capabil să-i mintă cu atâta seninătate în față; doar o lună mai târziu, Victor Ponta anunța „norocul extraordinar” de a-l fi întâlnit pe Wesley Clark). Între timp au fost relevate alte similitudini cu Roșia Montană, dar și divergențe, pe care le voi analiza în acest articol.

Părinți comuni, drumuri diferite

Afacerea gazului de șist românesc a început în aceași perioadă cu cea a resurselor de aur și au avut părinți comuni: grupul din jurul lui Ioan Talpeș, cu Frank Timiș și Ovidiu Tender în prim-plan, și cu un „colaborator” din Canada, Stephen G. Roman, în rolul de curea de legătură cu bursele și fondurile de finanțare de peste Ocean (îndeosebi din Canada). Acest grup a fost unul dintre cele mai active în preluarea resurselor autohtone (naturale și industriale) în a doua jumătate a anilor '90 și în primii ani după 2000. Prin privatizarea Întreprinderii de Prospekțiuni și Laboratoare (fosta Întreprindere de Prospekțiuni Geologice și Geofizice) și transformarea ei în Prospekțiuni SA, Ovidiu Tender a intrat în posesia bazelor de date referitoare la resursele minerale ale României, așa cum erau ele cunoscute după aproape cinci decenii de cercetări. Frank Timiș e un aventurier, care a fost cules din rândurile fostei rețele de traficanti de droguri constituită de Securitate înainte de 1990 în Australia, iar Stephen G. Roman e o cunoștință mai veche a românilor. În anii '80, el a ajuns aici împreună cu tatăl lui, Stephen B. Roman, intrând în afaceri cu Ceaușescu

pentru construirea reactoarelor de la Cernavodă. Cum avea să recunoască mai târziu, într-un interviu pentru *The Globe and Mail*² (Canada), atunci a aflat și despre depozitele de aur din Apuseni.

Cu hărțile resurselor naturale în mână, grupului nu i-a fost greu să „concesioneze” perimetrele cu aur, dar și cu gaze de șist (firma lui Timiș, Regal Petroleum, a ajuns să concesioneze 4% din teritoriul României!). Ambițiile grupului nu s-au oprit aici. Prin Exall Resources (condusă de Stephen G. Roman) s-a încercat cumpărarea (în 2001) Combinatului Oltchim. În 2003, un consorțiu format din Tender SA, Regal Petroleum și concernul american Halliburton s-a înscris în cursa pentru privatizarea Petrom. Privatizarea Oltchimului a căzut pentru că Exall Resources nu a reușit să obțină (și să plătească) suma la care s-a angajat contractual în momentul câștigării licitației. Războiul început în 2003 între Ion Iliescu și Adrian Năstase a dus la marginalizarea grupului Talpeș (apropiat de Iliescu) și, deși era văzut inițial ca mare favorit la câștigarea Petrom, concernul Tender-Timiș-Halliburton a fost scos prematur din cursă. Timiș a fost obligat să iasă din Afacerea Roșia Montană (nu fără un câștig consistent de 70 de milioane de dolari, conform declarațiilor lui Tender), în timp ce Talpeș a migrat înspre Traian Băsescu. În privința concesionării perimetrelor cu gaze de șist s-a așternut tăcerea. Până în 2011.

Schema comună a tuturor afacerilor grupului este destul de evidentă: acapararea resurselor (naturale și industriale) prin contracte de concesiune și chiar prin licitații (în condiții mai mult decât discutabile - în cazul

² Vezi <http://www.theglobeandmail.com/report-on-business/rob-magazine/how-far-to-go-for-gold/article1315133/>.

Roșia Montană, anunțul de licitație a fost publicat în presă la o zi după ce contractul de concesiune fusese semnat!), urmând ca ulterior să obțină bani fie pentru dezvoltarea afacerilor, fie pentru vânzarea lor „la cheie”. În niciunul dintre cazuri, grupul nu a venit cu banii „de acasă”, ci i-a obținut (sau a încercat să-i obțină) DUPĂ ce au intrat în posesia resurselor. Aici drumurile Afacerii Roșia Montană și cel al gazelor de șist se despart. Gabriel Resources (care deține controlul RMGC și al zăcămintelor de la Roșia Montană) este o companie de tip junior (aflată la prima afacere de acest gen). Chevron (principalul jucător în gazele de șist românești) a cumpărat în 2011 concesiunea perimetrelor din Moldova pentru 10,4 milioane de dolari (conform unor surse), respectiv 25 de milioane de dolari (conform altor surse). Afacerea Roșia Montană arată în continuare ca una menită să fie vândută „la cheie” (după ce se obțin toate avizele și autorizațiile și într-un moment favorabil pe piață, fără ca acest lucru să garanteze și exploatarea efectivă), spre deosebire de Chevron, care are capacitatea de a face singură exploatarea gazelor de șist dacă primește undă verde (cu mențiunea că specula la bursă cu depozite de resurse naturale e specifică și marilor companii, nu doar celor de tip junior).

Chevron nu poate aștepta cât Gabriel

Această diferență are implicații majore. Într-un caz ca cel de la Roșia Montană, tergiversările reprezintă o „afacere” în sine pentru foarte multe persoane implicate. Cele peste 400 de milioane de dolari care s-au „investit” (de fapt, s-au evaporat) de la începerea proiectului, fără a rămâne ceva vizibil de pe urma lor, sunt o dovadă în

acest sens. Cu cât se întinde mai mult povestea, cu atât mai mari vor fi sumele răsuflete pe parcursul ei. Un acționariat foarte divizat (de la companii miniere la „granzi” de pe Wall Street fără vreo legătură cu mineritul) permite multiple jocuri și practica arată că micii acționari (de la persoane fizice, fonduri de pensii etc.) sunt cei care suportă factura alături de (într-o măsură deloc de neglijat - 19,31%) bugetul public!

Presiunea acționarilor în cazul Chevron este însă mult mai mare și nu va permite o tergiversare similară (de peste zece ani), fiind imposibilă încasarea unor dividende pe un termen atât de lung doar din contabilizarea unui profit potențial. Pe termen scurt, 2-3 ani, profitul potențial al exploatării unei resurse poate duce la creșteri spectaculoase a prețului acțiunilor la bursă și, implicit, la bonusuri masive pentru executivi și chiar pentru acționarii care știu când să vândă. Prelungirea începerii exploatării, implicit acumularea de datorii fără profituri reale rezultate din exploatare, generează însă, pe termen mediu și lung, prăbușiri și mai spectaculoase. Megascandalul Enron, de la începutul anilor 2000, e un exemplu în acest sens (Enron a „inventat” contabilizarea ca profit a cifrelor din facturile emise încă din momentul emiterii, precum și profitul potențial, nu sumele încasate în mod real; printre multe alte mizerii, Enron a contabilizat profitul pe care urma să-l obțină de pe urma construirii unei centrale electrice în India; centrala a fost construită, dar Enron nu a avut cui să vândă energia electrică!). Scandalul Barrick Gold, numărul 1 mondial în exploatarea aurului, care a „spart” aproape 5 miliarde de dolari într-un proiect faraonic la Pascua-Lama, blocat însă pe termen nedefinit, e un alt exemplu aflat pe rol în aceste zile. De la peste 55

de dolari/ acțiune în vara lui 2011, cumulând și efectele căderii prețului aurului, Barrick Gold s-a prăbușit în acest an până la 15 dolari/ acțiune. Anunțurile legate de concedieri masive (o treime) la nivelul managementului au reușit, momentan, să oprească prăbușirea. Așadar, e de așteptat ca presiunile și eforturile Chevron să fie mult mai mari și mai puternice în demararea exploatărilor. Iar Chevron dispune de resurse (financiare și umane, inclusiv la nivel de lobby) mult mai mari decât cele, oricum considerabile, ale Gabriel Resources.

Chevron, interese directe

Interesele sunt, de asemenea diferite (între Roșia Montană și gazele de șist). La nivel de lobby, cea mai intensă activitate a fost coordonată de la sediul Ambasadei Canadei la București (unul dintre foștii ambasadori devenind ulterior membru în CA al Gabriel Resources). Doar în 2007 (în momentul „amenințării” proiectului de lege anti-cianură) a fost „mobilizată” și Ambasada SUA³. Implicarea acesteia din urmă s-a intensificat îndeosebi după ce în afacere au intrat miliardari de pe Wall Street (2008-2009) și apariția ideii (în 2010, conform unei strategii de lobby în care este pomenit și numele ambasadorului american Mark Gitenstein) de înființare a unei „coaliții a industriilor”, care să sprijine, în mod specific, interesele companiilor americane în România,

³ Mihai Goțiu, „O cină la Ambasadă. «Băsescu își amintește cu căldură de mine». Coaliția companiilor americane - studiu de caz (pentru a înțelege cazul RM, gazele de șist și altele)”: <http://voxpublica.realitatea.net/politica-societate/o-cina-la-ambasada-basescu-isi-aminteste-cu-caldura-de-mine-coalitia-companiilor-americane-%E2%80%93-studiu-de-caz-pentru-a-intelegere-cazul-rm-gazele-de-sist-si-altele-89534.html>.

dar de care să profite și restul „investitorilor străini”. Tot din 2010 au început și demersurile pentru a primi sprijinul Ambasadei Germaniei, prin interesele companiilor producătoare de cianură și specializate în închideri de mine din această țară.⁴

În cazul gazelor de șist, miza și presiunile diplomatico-lobbyistice sunt și mai mari. Interesul firmelor americane (în frunte cu Chevron) este cât se poate de direct și nu doar colateral (prin intermediul acționarilor sau ca beneficiari ai unor acțiuni de lobby generale). La rândul lor, statele dezvoltate din Uniunea Europeană sunt avantajate de eventuala exploatare a gazelor de șist din Est (Polonia, Lituania, România). România nu are, în mod real, o dependență față Rusia (și Gazprom) legată de importul de gaze. Țările vestice au. Germaniei, Franței sau chiar Marii Britanii le este cum nu se poate mai convenabil ca această dependență să fie diminuată (sau chiar eliminată) pe seama țărilor din Est. Franța, Germania și Marea Britanie sunt rezervate în a aproba exploatarea gazelor de șist prin fracturare hidraulică pe

⁴ „Gabriel Resources are o bună relație (*«front door» relationship*) cu ambasadorul SUA Mark Gitenstein, prin intermediul lui Stu Eizenstat. Mark mi-a mărturisit acest lucru în conversații private. Mark mi-a spus, de asemenea, confidențial, că a pleda cauza lui Gabriel nu va fi nici simplu, nici ușor. *El speră că Gabriel se va alătura altor investitori din SUA care au probleme similare cu reglementările din România, în așa fel încât, în calitate de ambasador, poate presa pentru reforme investiții mai largi, care în schimb i-ar asigura platforma pentru a ajuta efectiv companiile individuale precum Gabriel* (s. a.). Mark și cu mine am discutat despre mediul investițional din România și despre cum afectează acesta companiile americane - el vrea să continue să mă folosească pe post de panou pentru unele dintre ideile sale cu privire la aceste aspecte.” (Fragment dintr-un document din 2010, în care e prezentată strategia de lobby a Gabriel Resources, în posesia căruia am intrat în 2011 și pe care îl prezint mai pe larg în cartea mea *Afacerea Roșia Montană*, Ed. Tact, Cluj-Napoca, 2013.)

propriile teritorii (declarațiile autorităților franceze sunt cât se poate de clare și ferme cu privire la acest lucru), dar nu au nimic împotriva dacă alții sunt dispuși să-și asume riscurile și mizeriile. Decizia Consiliului Europei de a „permite” României (și altor țări din Est) fracturarea hidrolică este cât se poate de perversă și ipocrită. Dublarea exploatării de liberalizarea (a se citi „dereglementarea”) întregii piețe energetice implică interese și mai mari în joc (faptul că lui Victor Ponta i s-a făcut cunoștință cu Wesley Clark la Viena - locul în care premierul a recunoscut că s-a întâlnit de mai multe ori cu șeful OMV Petrom - nu e doar o simplă „coincidență” anecdotică).

Propaganda Chevron, mai ușor de „livrat”

O altă diferență majoră e legată de implicațiile economice ale celor două tipuri de afaceri. În cazul Roșia Montană, „beneficiile” exploatării aurului pot face orice școlar să zâmbească. România nu are o industrie de prelucrare a aurului (nici industrie de înaltă tehnologie, nici de bijuterii). La nivelul UE, necesarul de aur industrial se poate acoperi din reciclarea celui deja folosit, iar marii producători („consumatori” de aur) de bijuterii sunt China și India. În repetate rânduri, BNR a transmis cât se poate de clar că necesarul de aur tezaurizat este acoperit. În fine, cea mai mare parte a „consumabilelor” (tehnologie, cianură și alte substanțe) necesare exploatării vor fi importate. E hilar faptul că susținătorii proiectului trec la capitolul „beneficii pentru România” consumul de energie electrică (estimat la 500 de milioane de dolari pe tot parcursul proiectului), „uitând” de costurile necesare producerii energiei (într-un moment în care tendința

generală e de a reduce consumul de energie, nu de a-l crește); de faptul că marile profituri ale comerțului cu energie se regăsesc în buzunarele „băieților deștepți”, ori de implicațiile (pentru o piață „liberalizată”) a apariției unui energofag (cu „privilegii” la achiziționarea mai ieftină a energiei, „privilegii” suportate apoi de micii consumatori casnici și industriali).

Ideea unei energii mai ieftine (în cazul gazelor de șist) este, la rândul ei, mai mult decât discutabilă. Din punct de vedere propagandistic e o manipulare care, totuși, poate prinde mai ușor. Faptul că se „produce” (exploatează) mai mult gaz de șist sugerează scăderea prețului energiei. Premisa e falsă (atât timp cât acesta este exportat, cât nu există reglementări și restricții în domeniu și atât timp cât practica arată că, de fiecare dată când o resursă naturală - de orice fel - a început să fie exploatată în surplus, peste noapte au apărut „necesități” noi, care au dus prețul în sus), dar „utilitatea” energetică a exploatării gazelor de șist rămâne una mult mai ușor de scos la înaintare decât cea a „utilității” exploatării aurului.

Făcând un sumar parțial și comparând Afacerea Roșia Montană cu cea a gazelor de șist, diferențele (negative) operează pentru gazele de șist. Interesele (și sprijinul lobbyistic) pentru gazele de șist sunt mai mari. Chevron e presată (și presează) mai puternic decât Gabriel Resources pentru a porni mai repede exploatările. Propagandistic, manipulările legate de gazele de șist sunt ceva mai „plauzibile” decât cele legate de exploatarea aurului.

Mobilizarea opoziției, mult mai rapidă

Recuperarea (și echilibrarea balanței) se produce însă la nivel de rezistență (într-o măsură destul de importantă datorită precedentului Roșia Montană și a istoriei opoziției în acest caz). Mai întâi, la nivel de mentalități colective, lucrurile sunt schimbate în raport cu sfârșitul anilor 1990 și începutul anilor 2000. Chiar dacă nu reprezintă (încă) o opinie majoritară, apariția „investitorilor străini” nu mai e privită cu același entuziasm popular colectiv precum în urmă cu 10-15 ani (când imaginea „investitorului străin” era comparată aprioric cu cea a unui Mecena).

Din punct de vedere al informării, globalizarea are și câteva avantaje. Printre altele, acela de a releva diferențele majore între propagandă/ discursuri lobbyistice și realitate. Încă de la început, opozanții au avut la dispoziție un documentar important (*Gasland*), care prezintă efectele exploatărilor gazelor de șist (spre deosebire de efectele cianurilor și exploatărilor în carieră deschisă a aurului, care au devenit mai vizibile/ cunoscute în România, la nivelul publicului larg, doar după trecerea unor ani buni de la începerea afacerii – documentarul *Noul Eldorado*, despre efectele dezastrului de la Baia Mare și riscurile proiectului de la Roșia Montană, a apărut și a început să circule doar după 2004). La ora actuală, pe numeroasele grupuri românești *anti-fracking* de pe Facebook sunt publicate în fiecare zi articole din mass-media internaționale despre efectele explorărilor gazelor de șist din întreaga lume (o situație, din nou, diferită față de primii ani ai Campaniei Salvați Roșia Montană!).

Rezistența din cadrul Campaniei Salvați Roșia Montană! (CSR) a oferit modele de acțiune (de la cele

directe, până la cele în justiție), care au fost preluate rapid de către opoziția față de gazele de șist. Victoriile obținute în justiție de către avocații pro-bono ai CSRSM reprezintă precedente de care profită toate ONG-urile și grupurile civice care militează pentru protecția mediului și a patrimoniului cultural din România (inclusiv în cazul gazelor de șist). Pe de o parte, s-a instituit (câștigat) calitatea procesuală pentru ONG-uri de a deschide și/ sau interveni/ apela la justiție în litigii care vizează protecția mediului, pe de altă parte, s-au relevat acțiunile și procedurile care trebuie urmate și instanțele competente în domeniu.

De asemenea, în privința transparenței decizionale, experiența din cazul Roșia Montană a indicat clar instituțiile (de la nivel local până la nivel central) la care trebuie intervenit și procedurile care trebuie urmate. Nu e deloc întâmplător faptul că mulți dintre cei care au început rezistența în cazul gazelor de șist i-au contactat pe cei din CSRSM încă de la început, iar acest lucru se vede îndeosebi în arderea unor etape (parcursă într-un termen mult mai lung în cazul Roșia Montană). Cele două mișcări (cea în cazul gazelor de șist fiind încă în formare) au întreprins deja acțiuni comune și continuă să colaboreze (în limita resurselor umane și de timp). Până la formarea propriilor rețele autonome de comunicare (și alternative la media *mainstream*), mesajele legate de gazele de șist au fost promovate prin intermediul rețelei deja formate în cadrul CSRSM. Astfel, problema gazelor de șist a ajuns una de notorietate națională într-un termen mult mai scurt față de cel care a fost necesar în cazul Roșia Montană. Însuși faptul că opoziția societății civile (căreia, la începutul anilor 2000, nimeni nu-i acorda vreo șansă) a reușit să blocheze atâta timp proiectul minier a dinamizat mitul

fatalist că „nu e nimic de făcut când interesele sunt atât de mari și atât de mulți bani în joc”, încurajând oamenii să acționeze și în alte cazuri.

Impactul mult mai extins

Desigur, cel mai important element în creșterea notorietății (și a opoziției) față de fracturarea hidraulică pornește de la faptul că zonele și comunitățile vizate (și afectate direct) sunt mult mai mari decât în cazul Roșia Montană: de la Bârlad la Dobrogea și stațiunile de pe litoral, până în Vest, în Banat și Crișana, la Băile Felix. Proporțiile dezastrului preconizat, atât la nivel ecologic, cât și de distrugere al unor dezvoltări alternative (de la agricultură la turism), existente deja sau potențiale, au avut un impact emoțional mult mai puternic (pentru mulți români, Roșia Montană are, în continuare, imaginea unui sat „din munți”, fără a se conștientiza că se află într-o zonă dens populată și că impactul direct se întinde pe o arie de cel puțin 100 de kilometri; gazele de șist au fost privite, din start, ca o problemă a întregii României).

În fine, chiar dacă e departe de a acoperi suficient subiectul, mass-media (și, în special, presa locală) au acordat, totuși, spații mult mai ample problemei gazelor de șist decât cazului Roșia Montană (e drept, Chevron nu a început încă „investițiile” masive în publicitate, precum RMGC).

Toate acestea au făcut ca afacerea gazelor de șist și, mai ales, aspectele scandaloase ale acestei afaceri să se propage la nivelul conștiinței publice cu o viteză greu de imaginat la începutul anilor 2000. Întrebarea rămâne dacă această viteză e suficient de mare pentru a stopa

dezastrul (de la un nivel ecologic până la cel economic, exploatarea prin fracturare hidraulică a gazelor de șist ori cea în carieră deschisă, cu cianurare, a aurului sunt bombe cu ceas și exemple de manual pentru colonialismul *glamour*). Mai exact, pentru a obține o reacție publică suficient de puternică pentru a influența deciziile politice. Și aici intervine cea mai importantă asemănare între gazele de șist și Roșia Montană. Ambele au dovedit că au potențial de a scoate oamenii în stradă și de a-i mobiliza în acțiuni pe care, în mod normal, nu și le-ar asuma.

O singură bubă. Și lupta unei generații

Dincolo de diferențele punctuale, sursele problemelor rămân aceleași și sunt sistemice: uriașa rețea de interese și de lobby care îi unește pe profitorii autohtoni cu cei de pe Wall Street și cu cei care mișună pe lângă Casa Albă și pe lângă cancelariile vest-europene; mecanismele de propagandă perfecționate, menite să împacheteze și să livreze sub formă de „beneficii” mizeria și furturile; acceptarea ideii că toate acestea reprezintă „răul cel mai mic” sau „un lucru care nu poate fi schimbat”. Buba e una, lupta e una și soluția e, la rândul ei, unică.

Pentru societatea civilă de după 1990 din România, cazul Roșia Montană reprezintă, din foarte multe puncte de vedere, faza de pionierat, de conștientizare a problemelor, de achiziție a unor instrumente de luptă și de deprindere cu folosirea lor. Modul în care se va încheia afacerea Roșia Montană și cea a gazelor de șist vor fi examenul de maturitate. În ciuda pesimiștilor, dar și a optimiștilor, sfârșitul luptei, în ambele cazuri, e încă departe. La nivelul unui individ, zece sau chiar douăzeci

de ani poate să pară mult. În realitate, e mai puțin decât ceea ce, în termeni sociologici, se numește o generație. Acceptarea (și asumarea) unei lupte la un asemenea nivel (de generație) e o miză cu adevărat reală. Cu efecte nu doar pentru Roșia Montană și/ sau gazele de șist.

Bifurcația

Ana Bazac

Gazele de șist...

Gazele de șist ca resursă (deci exploatăată, de vreo 10 ani) fac parte din noile rezerve de gaz - alături de cele de petrol - descoperite atunci când era evident că rezervele de petrol și gaze exploatare tradițional se diminuează drastic și definitiv. Mai înainte începuseră și investițiile în energia regenerabilă - apă, soare, vânt, nuclear, marea -, iar aceste investiții au părut a conduce la un proces de reducere a emisiilor de carbon/ a încălzirii globale, deci la un răspuns la criza ecologică deja cunoscută și a cărei cauză antropică principală este emisia de gaze în urma producerii și folosirii industriale și în transporturi a combustibililor fosili.

Ideea unor rezerve nesfârșite de combustibili fosili, opusă mai vechii teorii a finitudinii lor, a apărut odată cu descoperirea unor metode noi de exploatare a gazului și petrolului aflat în locuri din care înainte, cu vechile metode, nu putuseră fi scoase.

Diferențele dintre combustibilii fosili convenționali - adică exploatați prin metode convenționale - și cei neconvenționali, exploatați prin fracturare hidraulică, stau și în caracteristicile mai antiecologice ale ultimilor

(producerea lor presupune emisii mult mai mari de carbon decât cele din urma combustibililor fosili convenționali și poluarea mai mare a terenurilor etc.), și în caracteristicile mai antiecologice ale metodelor de producere a lor. Folosirea unei cantități mai mari de energie, a unei cantități imense de apă și apoi contaminarea apei rămase sunt cele mai evidente consecințe ale acestor metode.

Exploatarea gazelor de șist – acum cea mai arzătoare problemă a României – este, alături de întreaga exploatare a combustibililor fosili neconvenționali, ca și alături de întreaga exploatare neconvențională a minereurilor – cum este aceea a aurului prin cianurare –, manifestarea capitalismului în criză de sistem. Capitalismul este prădalnic prin natura sa, dar până când atacul său asupra mediului nu a dus la o criză a sistemului ecologic al Pământului oamenii se mai puteau iluziona că disfuncțiile ecologice locale, cauzate de exploatarea intensivă a unor resurse sau de poluarea excesivă, sunt trecătoare și vindecabile prin descoperiri științifice și tehnice.

Constituirea ecologiei ca știință și a crizei ecologice au avut loc nu doar după acumulări de fenomene critice și de cunoștințe, ci și atunci când capitalismul intra în faza sa transnațională. Au existat cele mai serioase și întemiate avertismente ale cercetătorilor pentru schimbarea politicilor economice. Dar euforia transnaționalizării – a fuziunilor, dar și a *outsourcing*-ului, inclusiv a delocalizării industriilor poluante în țările din Sud – și punctul de vedere al reformelor privind implementarea treptată a criteriilor ecologice fără să deranjeze logica economică a profitului (ba chiar transformând „ecologismul” în sursă de profit, de exemplu prin obținerea avantajului în urma promovării unor tehnici de reducere a poluării sau prin criticarea

unităților concurente din țări ca India și China pe motive de poluare etc.) nu au dus decât la agravarea lucrurilor.

Iar evidențierea crizei de sistem – cu toată întărirea capitalului transnațional – nu a făcut decât să accelereze procesul în care goana după profit implică amânarea sine die a investițiilor prioritare în energiile regenerabile: conform actualei logici capitaliste, investițiile mondiale cumulate în combustibili fosili vor fi, între 2012 și 2035, de 22.870 mii de miliarde, în timp ce cele pentru combustibili regenerabili – 7.320 mii de miliarde de dolari¹.

Am arătat într-un alt text² faptul că, dincolo de vorbe frumoase, „rezerva” capitalismului față de energia regenerabilă (precum și față de implementarea reală a noilor tehnologii bio-cibernetice³, care ieftinesc radical costul vieții, inclusiv al vieții la standardele cele mai înalte ale demnității⁴) este determinată de conștiința clară că energia regenerabilă va autonomiza oamenii față de capital, adică – alături de IT ca bază pentru informație și cunoaștere drept bunuri comune – va oferi mijloace pentru „ateliere cooperative sau comunale, unde activitățile de producție se vor putea combina cu învățarea, experimentarea și cercetarea [...], cu invenția de noi forme de tehnici din agricultură, construcții, medicină etc.”, ieșind de sub puterea monopolului capitalist asupra producției și consumului⁵.

¹ Michael T. Klare, „The Third Carbon Age”: <http://www.globalresearch.ca/the-third-carbon-age/5345458>.

² Ana Bazac, „Ce e cu independența energetică?”: <http://www.criticatac.ro/23504/ce-cu-independena-energetic/>.

³ Vezi doar <http://www.rts.ch/info/sciences-tech/5086736-mise-au-point-de-puces-electroniques-imitant-le-cerveau.html>.

⁴ http://en.wikipedia.org/wiki/Global_Dignity. Vezi cele 5 principii ale demnității.

⁵ André Gorz, „La sortie du capitalisme a déjà commencé” (versiunea a II-a, 17 septembrie 2007): <http://www.framablog.org/index.php/post/2009/03/09/andre-gorz-sortie-du-capitalisme-et-logiciel-libre>.

...și Roșia Montană

Exploatarea tuturor resurselor prin transferarea tuturor riscurile asupra locurilor și populațiilor de unde sunt extrase este un semn al caracterului prădalnic – de tipul „dă lovitura și fugi” – al capitalismului. Dacă obiectivul cuceririi resurselor a fost unul permanent în istorie și a reflectat raritatea bunurilor necesare traiului uman – ca urmare a precarității științei și tehnologiei –, odată cu dezvoltarea formidabilă a acestora și cu conștiința drepturilor și libertăților omului, cu înflorirea civilizației, acest obiectiv ar fi trebuit să fie filtrat de toate aceste achiziții, nu? Ei bine, nu a fost filtrat deloc, ba chiar tocmai acum cucerirea resurselor este o prioritate: în „societatea cunoașterii”. Întreaga frumusețe a cercetării și întregul „eroism” al investirii în cunoaștere sunt uitate atunci când în față sunt câștigurile imediate și suculente din exploatarea și vânzarea resurselor.

Asemănarea sau alăturarea celor două tipuri de exploatare și pericole – a aurului prin cianurare, de la Roșia Montană, și a gazelor de șist, din multe locuri din țară – este rezultatul tocmai al modului de tratare a lor de către capital și de către clasa politică internă ce i s-a aservit cu totul.

Situația de la noi nu este, din păcate, singulară. Iar acest fapt reflectă o dată mai mult criza de sistem. La primul nivel al analizei, ne apare asemănarea dintre începutul și sfârșitul capitalismului: la fel de primitiv prădalnic. Mai departe, dacă ne întrebăm de ce se întâmplă asta, e cazul să fim atenți tocmai la contextul nou în care nivelul actual al științei și accesul la cunoaștere prin IT au făcut ca oamenii să se emancipeze cel puțin în gândire de capital. Știința are un caracter anti-capitalist prin esența sa: ea este rezultatul cooperării și al criticii, deci are nevoie de caracterul public

al cercetării și de considerarea sa drept bun comun al umanității. Iar accesul oamenilor la cunoaștere și spargerea secretului impus de monopolul dominației asupra științei au dus și duc la autonomizarea lor față de putere: aceasta se mai ține doar în acapararea resurselor – deci, practic, în proprietatea privată – și în forța de reprimare.

Iată de ce Roșia Montană și gazele de șist constituie una și aceeași problemă.

Și este astfel și pentru că „elita conducătoare” le-a tratat la fel, dezvăluindu-și adevărata natură antipatriotică și antiumană. A făcut și o lege pentru a legaliza furtul avuției naționale. A susținut și că exploatarea resurselor de către companii străine care urmau să ne vândă nouă gazul și aurul ar fi cea mai bună soluție. A încălcat și niște aparențe care „trebuie păstrate”: și atunci, firește că secretizarea și multele elemente dubioase⁶ au revoltat, mai mult sau mai puțin sincer, chiar și pe unii dintre v.i.p.

Aceștia consideră că rezolvarea aspectelor legale și „comunicarea mai bună” vor rezolva problema exploatării aurului prin cianurare și a gazelor de șist: poate chiar de către companii străine. Dar deocamdată ei înșiși nu au „comunicat” mai bine: deoarece nu știu ce să răspundă la problema pericolelor reale aduse de cele două exploatări.

Soluții nu există de la cei care doresc doar o rocadă la putere. Ele vin „de jos”⁷, dar trebuie să aibă spațiu pentru a se dezvolta.

⁶ Vezi și minciuna că Roșia Montană nu poate fi considerată localitate de patrimoniu UNESCO: <http://www.nasul.tv/2013/10/17/dezvaluire-bomba-a-fost-gasit-raportul-expertilor-de-la-oxford-pierdut-de-ministerul-culturii-concluziile-sterg-pe-jos-cu-propaganda-rmgc-rosia-montana-indeplineste-criteriile/>.

⁷ Vezi <http://www.certitudinea.ro/articole/modelul-de-Tara/view/solutia-romaneasca-fara-cianuri-despre-care-victor-ponta-nu-scoate-un-cu>

Sistem și geopolitică în problema transportului gazelor de șist

Acum, deoarece transportul gazelor de șist constituie partea cea mai costisitoare, este evident că firmele americane și canadiene nu exploatează aceste gaze în Europa pentru a le consuma în SUA sau Canada. Ci pentru două motive.

Întâi, pentru că ele caută profit prin exploatarea resurselor naturale nu numai pentru că firmele din aceste țări au fost pioniere în dezvoltarea tehnologiei specifice și vor, desigur, să fructifice investițiile în această tehnologie, ci și pentru că exploatarea resurselor naturale este nu doar o sursă de profit între altele, ci contracarează/balansează cumva pentru acele firme tendința generală de reducere a ratei profitului ca urmare a creșterii productivității. Adică: investițiile mari în tehnologie au dus și duc la creșterea formidabilă a productivității; produsul finit este mai mare, deci prețul obținut este mai mare. Dar creșterea productivității nu înseamnă în același timp și creșterea profitului, deoarece acesta din urmă se realizează în timpul de supramuncă (altfel spus, timpul lucrat și timpul necesar pentru a plăti cheltuielile de producție – tehnologia, forța de muncă, materialele etc. –). Or, cu cât crește nivelul tehnologiei, deci cu cât productivitatea – cantitatea/ valoarea⁸ produselor în unitatea de timp – crește, cu atât scade timpul de muncă, deci și cel de supramuncă. Soluția capitalului a fost mereu de creștere a productivității... ducând la acea scădere a ratei profitului.

vant-documentele-prezentate-de-inventatori, sau <http://www.cotidianul.ro/rosia-montana-un-cartof-prea-fierbinte-224922/>.

⁸ Nu aș vrea să discutăm aici despre concepte economice ca valoarea. L-am folosit aici în sensul cel mai larg.

Dacă ar exista cerere solvabilă nesfârșită, atunci soluția pentru capital ar fi producția non-stop: dacă, din nou, nu ar trebui să plătească atâta forței de muncă. Cum știm, capitalul s-a descurcat mereu: de la prelungirea timpului de muncă și intensificarea muncii, până la organizarea muncii pe schimburi. În industria extractivă de petrol și gaze îi este mult mai ușor: idealul de non-stop este asigurat și, în același timp, energia este un produs sine qua non.

Pentru că valoarea înmagazinată în tehnologie trebuie urmată mereu de o productivitate mai mare înfăptuită de către forța de muncă (în procesul în care se folosește acea tehnologie), și pentru că are loc generalizarea globală a tehnologiei - deci reducerea prețului pe unitatea de produs - concomitent cu o limitare a nevoilor solvabile/ sau a progresului constant al valorii nou create, după cum și deoarece cantitatea de muncă vie scade, valoarea acestei munci trebuie să fie mereu mai mare pentru ca profitul să nu scadă.

Acest lucru este posibil, desigur, în unele industrii, dar în afara acestui aspect - care evidențiază probleme variate, de la cuantumul salariilor la diviziunea internațională a muncii -, soluția ca productivitatea dintr-un proces de producție să crească în așa fel încât să depășească prețul tehnologiei folosite, al forței de muncă și al materialelor folosite este continuarea neabătută a acestui proces.

Așa cum lucrătorul cu un ciocan - în care era înmagazinată o muncă și o productivitate - producea o valoare mult mai mare, și cum lucrătorul cu o ustensilă de scris crea mult mai mult decât valoarea acelei ustensile, deci așa cum un lucrător din fața unui calculator produce

mult mai mult decât cunoașterea materializată în acest instrument, așa și tehnologia producerii energiei trebuie fructificată, adică trebuie să îi urmeze o valoare mereu mai mare. De aceea, pe de o parte, firmele din domeniu caută mereu noi locuri din care să scoată energia și, pe de altă parte, presează politicul și ideologicul pentru ca să se continue actuala economie consumistă/ actuala cerere de energie. Sigur că firmele din energie nu sunt singurele în a face o asemenea presiune: ansamblul firmelor din toate domeniile este interesat să se continue economia consumistă – și implicit risipitoare –, pentru că numai o asemenea economie îi asigură capitalului cererea în profilul de astăzi și, deci, profitul. Așadar, creșterea timpului de exploatare/ producție este asigurată în industria extractivă energetică de petrol și gaze de către tehnologie și de către obiectul muncii, adică resursele energetice. Iar mediul economic „prietenos” cu un asemenea demers este asigurat prin presiunea menționată.

Gazele de șist vor fi vândute în țările unde se exploatează și, astfel, firmele vor obține profit. Este evidentă, deci, goana lor după obiectul muncii – noi perimetre și noi țări ce urmează să fie tranzitate de noi conducte.

Al doilea motiv al exploatării avântate și intensive a gazelor de șist este unul geopolitic. SUA au un nou mijloc de a lovi puterea țărilor exportatoare de combustibili fosili convenționali, atât în ceea ce privește diminuarea cererii către aceste țări exportatoare, cât și în ceea ce privește capacitatea lor de a constitui prin alianțele lor specifice contraponderi la tendința de dominare unipolară a lumii. Ca urmare, SUA consideră că exploatarea combustibililor

fosili neconvenționali ar reprezenta condiția noii sale supremații mondiale.⁹

Și ca urmare, toate celelalte țări vor căuta să exploateze combustibilii fosili neconvenționali.

Societatea capitalistă a acestei vârste de criză senilă profundă - căci nu e o dovadă de senilitate expandarea emisiilor de carbon și adâncirea crizei ecologice, atunci când deja se știe pericolozitatea maximă a acestei crize? - are o caracteristică ce nu trebuie ignorată. Așa cum o trăim, această societate apare a fi foarte dinamică și chiar progresistă (dincolo de orice ideologie euforică): toate se schimbă rapid, se insistă, cel puțin verbal, asupra libertăților individului și ne copleșesc cele mai extraordinare *gadget-uri*. Dar, în același timp, sensul profund al societății este conservator: nu doar sub aspectul relațiilor de putere cu manifestările sale autoritare, cu încăpățânarea incompetenței și surzenia birocratică, cu aroganța bolboroselilor umplute numai cu putere și cu sfidarea tâmpă a hoților, ci și sub acela al deciziilor de înnoire. Iată, urgența numărul unu este reducerea semnificativă și progresivă a emisiilor de gaze - deoarece viitorul *science-fiction* cel mai formidabil pur și simplu nu va mai avea teren de desfășurare -, și totuși astăzi s-a conturat deja „o nouă eră a carbonului”.

Și nu, perioada actuală a *boom-ului* combustibililor fosili neconvenționali - cu avântul companiilor de exploatare în noi zone ale globului și cu schimbările antrenate acolo de aceste companii - nu este aidoma cu perioada *boom-ului* petrolier început în a doua jumătate a secolului al XIX-lea: deoarece, pur și simplu, condiția globală a mediului este astăzi diferită. Nu are rost să repetăm lozincile

⁹ Michael T. Klare, „The Third Carbon Age”, art. cit.

optimismului tehnic: exploatarea combustibililor fosili neconvenționali va duce numai la creșterea emisiilor și la accentuarea crizei ecologice globale. „Fără nicio îndoială, aceasta este formula catastrofei globale”¹⁰.

De aceea, punctul de vedere tehnologic al efectuării a tot ce e posibil de efectuat ar trebui să se adecveze cel puțin acestei noi condiții globale a mediului. Noul său imperativ este: nu tot ce se poate face trebuie făcut. Acesta nu duce defel la oprirea cercetării și a visării, chiar le susține atunci când le oferă o problemă și o dificultate în plus: legate de corelarea tehnologiei cu nevoile colectivităților umane.

Oamenii nu mai pot fi păcăliți

„el vrea loc de munca si nu-i pasa de dezastru! acum s-a trezit el ca vrea sa munceasca! cand a vandut Iliescu toata industria si agricultura, nu a zis nimic! dimpotriiva! a aprobat «democratia originala» nu-l intereseaza pe el de ceanura si tot dezastrul ecologic! el vrea locuri de munca pentru unii care nu vor sa munceasca! si el are multe nickuri ca si nea vasy 51!”, bum, 20.10.2013, 19:57¹¹.

Așadar, prețul plătit pentru ca „investitorii” să câștige – putând să vândă aurul, culmea, chiar statului român, cum propunea un susținător al dezvoltării prin vânzarea resurselor naturale ale țării; dar (și nu e cazul să menționem observațiile BNR că, din motive tehnice, nu va avea rost să cumpere prea mult), în primul rând, va vinde numai la prețul pieței și, în al doilea rând, a găsi deja cumpărător nu ne ajută pe noi, ci tocmai pe vânzător – este nu prea mare, ci de neacceptat, intolerabil: aruncarea

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ <http://www.ziare.com/rosia-montana/protest/prima-duminica-de-proteste-dupa-indicatiile-lui-basescu-si-ponta-catre-jandarmi-live-1263572>.

în aer a munților, pericolul reprezentat nu doar de lacul cu cianură, ci și de sterilul infestat cu cianură, pericol pe termen atât de lung, încât este nedefinit. Și nu, cele câteva sute de locuri de muncă timp de 16 ani nu constituie un argument valabil, deși corporația cu lăutarii ei nămiți îl flutură obsesiv¹²: deoarece exploatarea aurului prin cianurare de la Roșia Montană va duce la pierderea a mii de locuri de muncă în întreaga zonă¹³.

În ceea ce privește exploatarea gazelor de șist, același „argument” dat de corporație și de statul aservit, al locurilor de muncă și al „dezvoltării”, ca și cel al independenței energetice de „veșnicul dușman, Rusia”¹⁴, se repetă ca din partea unor surzi în fața dovezilor de probleme insurmontabile date de către toți oamenii care judecă: apa, de unde se ia apa pentru fracturare?, astăzi când apa a devenit o problemă globală; distrugerea pânzelor freatice, calitatea dăunătoare a apei curățate după utilizare, contaminarea apei potabile¹⁵; imposibilitatea agriculturii și creșterii viteilor etc.¹⁶ Și nu, prin gaze de șist nu se vor reduce emisiile de CO₂ – cum crede o analistă¹⁷ –, dimpotrivă, vor crește: în SUA producția și procesarea gazelor de șist a dus la

¹² Vezi <http://www.ziare.com/rosia-montana/proiect/publicatie-canadiana-daca-gabriel-resources-da-gres-va-fi-vina-companiei-si-a-capriciilor-politicii-romanesti-1263651>.

¹³ Vezi și <http://www.romaniacurata.ro/protest-la-campeni-studiu-20720-de-locuri-de-munca-ar-putea-disparea-d-4181.htm>.

¹⁴ Vezi Ana Bazac, „Ce e cu independența energetică?”, art. cit.

¹⁵ Vezi <http://www.livescience.com/40122-fracking-wastewater-radi-oactive-contaminated.html>.

¹⁶ Ciprian Domnișoru, „Gazele de șist. Experiența americană”: <http://www.criticatac.ro/23056/gazele-de-ist-experiena-american-2/>; http://en.wikipedia.org/wiki/Hydraulic_fracturing.

¹⁷ Vezi <http://www.ziare.com/economie/gaze-de-sist/gaze-de-sist-nedreptate-si-pentru-chevron-si-localnici-guvernul-sa-renunte-la-dupli-citate-interviu-1263656>.

creșterea cu 14% a emisiilor față de cele ale petrolului convențional¹⁸. Ca urmare, prețul plătit pentru profiturile unei mari companii de petrol și gaze este nu prea mare, ci de neacceptat, intolerabil. Exemplele din SUA și Canada nu au făcut decât să avertizeze populația, iar unele proteste în țările din Estul Europei unde companiile americane au concesionat terenuri pentru exploatarea gazelor de șist¹⁹ s-au soldat cu victorii ale protestatarilor: în Lituania²⁰, Bulgaria, chiar Polonia. *À propos* de aceste victorii: unde este media noastră liberă să transmită aceste informații? Ele apar doar indirect²¹. Dar au fost oare făcute publice protestele din SUA, Canada, Marea Britanie²²? Deci nu e o minciună că aceste proteste ar avea loc doar la granița de est a UE²³?

Nu sunt mulți protestatarii? Câteva mii față de votanții tuturor partidelor politice? Deocamdată nu sunt mulți. Dar aici nu se pune problema majoritate-minoritate sau

¹⁸ David Biello, „How Much Will Tar Sands Oil Add to Global Warming?": <http://www.scientificamerican.com/article.cfm?id=tar-sands-and-keystone-xl-pipeline-impact-on-global-warming>. Vezi și <http://www.canadians.org/media/three-out-three-experts-agree-frack-pipe-last-thing-toronto-needs>.

¹⁹ Vezi <http://frack-off.org.uk/poland-fracking-opponents-block-shale-gas-conference/>, <http://www.ipsnews.net/2013/07/polands-shale-gas-bubble-bursting/>, <http://phys.org/news/2013-10-ukrainians-protest-chevron-shale-gas.html>, http://www.shalereporter.com/environment/article_ba3453b6-801b-11e2-a77d-001a4bcf6878.html?mode=image&photo=0 etc.

²⁰ Vezi http://www.rigzone.com/news/oil_gas/a/129488/Chevron_Quits_Lithuania_Shale_Gas_Exploration_Tender?rss=true.

²¹ De exemplu, <http://www.ziare.com/geoana/senator/geoana-nu-exista-niciun-fel-de-interes-american-pe-rosia-montana-1263623>.

²² Vezi http://www.nytimes.com/2013/05/25/business/global/british-village-protests-plan-for-shale-gas-drilling.html?_r=0.

²³ Vezi <http://www.ziare.com/victor-ponta/stiri-victor-ponta/victor-ponta-eu-favorizez-orice-companie-care-creeaza-un-loc-de-munca-in-romania-1264200>.

vot, adică dorință, ci a argumentelor raționale și imbatibile ale protestatarilor: ca și, de altfel, ale instanțelor și persoanelor calificate, Academia Română, Institutul Geologic etc. Dacă nu câștigă aceste argumente, ci forța politică, înseamnă că dialogul social este subordonat forței, iraționale și arbitrare. Deoarece logic este ca o dezbatere, iar acum ea este pe probleme de viață și de moarte, să se încheie cu acceptarea argumentelor celor mai rezistente. Chiar UE s-a oprit din susținerea sa pentru „orice” ar mări competitivitatea capitalului european²⁴.

²⁴ Vezi <http://www.ziare.com/economie/gaze-de-sist/gaze-de-sist-propunerea-care-ar-putea-opri-avantul-exploatarilor-ce-cred-europarlamentarii-romani-1263021>.

De asemenea, Janez Potočnik (European Commissioner for Environment), „A European Strategy for Shale” (21 October 2013): http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-13-840_en.htm: „[...] alternatives to the most polluting energy forms, gradually moving away from our dependency on fossil fuels and for EU companies to maintain their competitive advantage drawn from their strong position on energy efficiency [...] because the energy we don't consume will always be the cheapest. [...] The production and use of shale gas could only be beneficial to the climate if it helps some Member States in decreasing the share of coal in their energy mix. Such a process needs consistent and long-term policies, which are, in most cases, still to be developed. [...] avoid locking ourselves into further unsustainable patterns [...] surveys the European Commission conducted a few months ago. Three quarters of the respondents said they would be worried if a shale gas project were to be located in their neighbourhood [...] The sort of issues we looked at included: areas of legal ambiguity/ uncertainty and gaps, and good practices that could be worth building on – for example, disclosure of chemicals, baseline monitoring of water, hydrogeological modelling, well integrity and capture of methane, monitoring and clean-up [...] absolute must, as is the reassurance to the public that any concrete investment decision will also respect the protection of human health and the environment. Whether shale gas becomes a success story in Europe or not, whether it is profitable or not, we need to remain consistent with our long term strategy of a low carbon, resource-efficient economy. Just as we must do everything necessary to sustain and improve our global European competitiveness, we must also do everything necessary to live within the limits of our planet. There is simply no reasonable alternative”. Așadar: 1) „Member States have started to interpret, sometimes in different ways, the EU legislation, and some are developing specific national rules”. Adică unele guverne au început să facă abstracție de cerințele de mediu și să se transforme într-un „vest sălbatic” pentru capital.

Situația actuală relevă adevărul gânditorilor care au atras atenția asupra deciziei capitalului asupra vieții – a cine să trăiască și cum. De aceea, numai dezlegarea vieții de această decizie o poate salva.

Ideea de „să sperăm că o să...”

„[...] pentru moment se poate și puțin mai eco și cu mai puțină corupție. După ce om face tot ce se poate face în cadrul actualului sistem, om mai vedea.”²⁵

Păi, din păcate, problema nu e numai să se interzică la noi exploatarea gazelor de șist și a aurului prin cianurare. Este una globală: și chiar dacă s-ar interzice exploatarea de mai sus în fiecare țară – dar vom vedea că sistemul nu acceptă –, nu mai este suficient. Pentru oameni și pentru

Transparența și legislația clară, lipsită de ambiguitate, sunt absolut necesare înainte de a demara proiecte de exploatare a gazelor de șist. 2) „The EU has an agreed climate/ energy policy up to 2020. It is known as 20/20/20 (20% CO₂ reduction, 20% share for renewables, 20% increase in energy efficiency). In the longer term, we have agreed the need for 80-95% CO₂ reductions by 2050 if we want to remain inside the 2°C temperature rise”. Adică UE este o organizație contradictorie, care promovează – datorită specificului său transnațional – și obiective ce pot lovi în interesele capitalului: chiar mai mult decât „statele”, adică guvernele, care sunt aservite total. Promovarea obiectivelor de mediu „pentru că, pur și simplu, nu există altă cale” este un asemenea obiectiv progresist. 3) Stabilitatea și predictibilitatea necesară afacerilor nu privește, insist eu cu adresă la discursul oficial de la noi, numai obligația unilaterală a statului de a asigura investitorului libertatea de mișcare – în fond, prin orice mijloace – ci și obligația statului de a respecta cerințele de mediu, iată și promovate de către UE. (Iar pentru concurența capitalistă – de exemplu, între Germania și SUA – vezi http://en.wikipedia.org/wiki/Hydraulic_fracturing_by_country: „In February 2013, the government of Chancellor Angela Merkel announced draft regulations that would allow hydraulic fracturing to develop shale gas. The policy was said to be motivated by fear that high energy costs were making German industry uncompetitive with respect to nations developing low-cost shale gas; natural gas prices in the US were a quarter of those in Germany in 2012”. Totuși, există prudența guvernanților atunci când produsele proprii unei țări sau regiuni sunt periclitate de exploatarea gazelor de șist (Vermont a interzis această practică energetică).

²⁵ <http://www.criticatrac.ro/24068/de-ce-se-oprete-ctpopescu-la-chevron/#comment-67155>.

viața pe Pământ, nu pentru niște aiuriți de idealști. Este necesară o organizare socială care să asigure o politică ecologică sub toate aspectele, de la tratarea resurselor la consum. Așa că, deși se poate face câte ceva – dacă voința politică nu este total aservită capitalului, așa cum este la noi, dar nu numai, sau, altfel spus, dacă voința politică reflectă și o anumită inteligență politică de salvagardare a statu-quoului pe termen lung, îndeplinind niște cerințe ale populației – și în materie de ecologie, și în materie de reducere a corupției, nu mai este suficient.

Dar iată ce se întâmplă în Alaska: compania nu renunță să exploateze aurul la suprafață, deci prin cianurare etc.²⁶

Adică, deși energia fosilă neconvențională descoperită pe plan mondial a dus la depășirea temerii că omenirea ar intra în era lipsei de resurse energetice, dacă exploatarea acestei energii fosile neconvenționale ar avea loc, rezultatul ar fi pur și simplu malign pentru Pământ: ar duce la dezastre ecologice greu de stăpânit.

Da, prin fracturare hidraulică se obține mult gaz, deci prețul scade²⁷ (aceasta e cauza ideii Germaniei de a

²⁶ Vezi <http://www.ziare.com/international/america/indigenii-din-alaska-au-oprit-cel-mai-mare-proiect-aurifer-din-lume-1263761> (dar mai degrabă: http://en.wikipedia.org/wiki/Pebble_Mine, http://usnews.nbcnews.com/_news/2012/05/18/11759425-huge-alaska-mine-could-impact-premier-salmon-fishery-epa-says; <http://bsnorrell.blogspot.ro/2013/01/no-gold-mercury-mine-in-alaska-protest.html>; <http://www.theguardian.com/world/2013/oct/21/alaska-bristol-bay-gold-mine-pebble>).

²⁷ Charles C. Mann, „What If We Never Run Out of Oil?": <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/2013/05/what-if-we-never-run-out-of-oil/309294/>, energia fosilă neconvențională poate să facă trecerea la energie nefosilă/ neconvențională, dar poate și să încetinească cercetarea în direcția energiei neconvenționale („just as abundant shale gas from fracking has already begun to undermine it in the United States”).

permite exploatarea gazelor de șist), dar scăderea prețului poate să nu fie semnificativă²⁸ și nu se știe cât va fi de durabilă. Dar problema mare a economiei capitaliste este că externalizează costurile producției unei mărfuri. CE VA FI CU APA etc.? Nu cumva scăderea prețului gazului este mai mult decât contrabalansată de creșterea prețului apei și a celorlalte consecințe ecologice, deci umane? Într-adevăr, conform indicelui ERROEI (raportul dintre cantitatea de petrol și gaze/ energia folosită pentru a avea în formă finală petrol și gaze), gazul de șist e foarte ieftin: dar numai dacă se exclud costurile consecințelor, de cele mai multe ori ireversibile.

De aceea, dacă e posibil – prin cercetare – ca prețul energiei curate și obținute din surse regenerabile să fie asemănător cu acela obținut din combustibili fosili²⁹, de ce să nu așteptăm (desigur, cercetând, experimentând, producând energie regenerabilă) și să cumpărăm energia neregenerabilă, dar care ne păzește de impactul distrugător asupra mediului? Doar pentru „independență energetică”?

„Independența energetică” nici nu ne ferește de șocurile economice din lume și nici nu e un panaceu, din moment ce suntem dependenți în cea mai mare parte a produselor de care avem nevoie de piața internațională³⁰

²⁸ <http://www.independent.co.uk/environment/green-living/cuadrilla-pr-man-admits-george-osbornes-shale-gas-revolution-wont-cut-energy-bills-8656246.html>.

²⁹ <http://www.smh.com.au/national/clean-energy-switch-possible-by-2030-at-fossil-fuel-prices-20130823-2sgyc.html#ixzz2iRk2tSlu>; vezi și un calcul extrem de promițător: <http://meic.org/issues/montana-clean-energy/cost-of-wind-vs-fossil-fuels/>.

³⁰ Vezi <http://www.theatlantic.com/technology/archive/2013/04/what-unconventional-fossil-fuels-change-about-our-energy-picture-and-what-they-dont/275269/>.

și din moment ce noi înșine participăm la această interconectare a producției. Deci trebuie să participăm mai degrabă la cercetarea și dezvoltarea metodelor ecologice, inclusiv să susținem comunitățile locale în acest sens³¹.

De asemenea, deși în ultimii ani prețul gazului a fost mult mai mic în SUA decât în Europa (deși al petrolului a crescut), situația energiei nu a determinat ocolirea de către SUA a crizei economice și nici ieșirea reală din criză a acestei țări.

Informație

Între ianuarie 1999 și aprilie 2000 au avut loc în Bolivia proteste împotriva privatizării surselor de apă de către companii străine (și împotriva creșterii prețului apei)³². De asemenea, între 2003 și 2005 au avut loc în aceeași țară proteste împotriva prădării resurselor de gaze naturale prin „legi” și „contracte” de privatizare și „explorare și exploatare” cu societăți străine și semnate cu entuziasm de politicienii liberali „naționali”³³. Cuvântul de ordine al politicii care l-a adus la putere pe Evo Morales a fost: naționalizare, refacerea democrației, industrializare. În legătură cu resursele, nu e vorba de expropriere sau confiscări, cum vedeți în referința citată. Ci de un proces în care statul – ca slujitor al întregii societăți, și nu doar al celor 1% sau 20% din vârf – primește cât se poate de mult pentru bogățiile care îi aparțin, mult mai mult decât în urma tranzacțiilor neo-liberale ale birocrăției politice „naționale” corupte.

³¹ Vezi și <http://www.canadians.org/media/atlantic-canadians-demand-real-vision-region%E2%80%99s-energy-future>.

³² Pur și simplu <http://en.wikipedia.org/wiki/Bolivia>.

³³ http://en.wikipedia.org/wiki/Bolivian_gas_conflict.

Odată cu transnaționalizarea capitalului, cel puțin din anii '80 și '90 ai secolului trecut, a început și fenomenul rapid și agresiv - numit de mulți drept unul de re-colonizare a bogățiilor naturale ale țărilor ce aveau înscrisă în Constituție prevederea proprietății publice asupra resurselor naturale - de privatizare a acestor resurse: desigur, în principal, de către companii private străine. Nu este vorba de niciun naționalism atunci când este scos în evidență acest aspect al privatizării de către companii străine: doar capitalul intern din aceste țări nu are atâția bani încât să cumpere subsolul, nu? Iar dacă nu uităm că fără cozile de topor interne³⁴ nimeni nu ar putea să distrugă averea și puterea unor popoare și ale unor țări, aspectul menționat apare drept o informație.

Pentru că este vorba chiar de distrugere. Deoarece producția de bunuri dă prea multă bătaie de cap prin relația cu salariații (dar nu cu statele, deoarece acestea, conduse de către stratul subțire comprador al burgheziei-birocrației naționale, se înghesuie să dea facilități „investitorilor”), ea a fost delocalizată în țări emergente/ în curs de dezvoltare, cu forță de muncă mult mai ieftină decât în țările Centru. Marele capital și-a păstrat în aceste țări proprietatea asupra companiilor, deci inclusiv a celor de producție, asupra brevetelor, a serviciilor financiar-bancare, de *advertising* și media, asupra cercetării științifice³⁵. Iar datorită poziției menționate a „elitelor” naționale, nici locurile de muncă obținute astfel în țările emergente nu asigură vreo creștere semnificativă a nivelului de trai (capitalul traduce problema nivelului

³⁴ Grigore Alexandrescu, *Toporul și pădurea* (1842).

³⁵ Christophe Ventura, „Hypermondialisation”: <http://www.medelu.org/Hypermondialisation>.

de trai ca putere de cumpărare), ceea ce face ca marele capital să acționeze mai alert pentru integrarea și a ultimului locșor de pe planetă în economia de piață: pentru a compensa, prin creșterea numărului de cumpărători, și nivelul redus al puterii generale de cumpărare și insistența acestor cumpărători pe aspecte fără valoare pentru capital (cunoaștere, cultură, relații interumane). Iar criza economică actuală nu face decât să evidențieze valoarea umană redusă a consumismului și, deci, să reorienteze alegerile.

Da, „fragmentarea geografică a producției și disocierea funcțiilor productive”³⁶ este mereu mai mare, dar asta înseamnă totuși, pentru capital, nu doar putere mai mare, ci și vulnerabilitate mai mare, din moment ce relația dintre proprietatea asupra producției și această producție a devenit mai mediată decât înainte. Iar un mod de a contracara această situație este înstăpânirea capitalului și asupra resurselor naturale. Asigurată de către clicile conducătoare interne, privatizarea resurselor naturale – în bună parte de către marele capital internațional – duce la subordonarea și mai mare a statelor capitaliste față de interesele private. Această aservire totală a statelor – când clicile nu mai respectă nici măcar aparențele de democrație și legalitate, chiar capitaliste – pare a face mai slabă posibilitatea populației de intervenție democratică. Dar, pe de altă parte, această aservire totală este atât de vizibilă, încât nu mai poate fi ignorată de oameni. De aceea, singura soluție a capitalului, a politicienilor aserviți și a instituțiilor dominației este manipularea.

³⁶ *Ibidem.*

„Doamne, vino, Doamne, să vezi ce-a mai rămas din oameni!” (Valeriu Sterian)

E singurul lucru pe care-l putem face? Să plângem?

„Guvernul pe care îl conduc este foarte hotărât să sprijine toate explorările de resurse neconvenționale, gazele de șist, atâta timp cât sunt îndeplinite și respectate absolut toate standardele de mediu”³⁷. Vorbe: căci aceste standarde nu au cum să fie îndeplinite acum³⁸ prin explorările neconvenționale. Și atunci?

Întreaga clasă politică - și nu doar un PSD bovin - susține raderea munților, distrugerea apei, a întregului mediu, deci a agriculturii și creșterii animalelor³⁹. Doar că unii, mai liberali și mai „în opoziție”, vor redevențe mai mari și, într-un cuvânt, câștig mai mare. Dar poate fi acceptat orice câștig în schimbul raderii munților, a distrugerii apei, a întregului mediu, deci a agriculturii și creșterii animalelor? Da, halul de hoție și de vinde-re primitivă și agresivă a bunurilor țării în schimbul puterii unei liote de ticăloși a apărut respingător chiar pentru unii promotori ai unui „capitalism curat”, „fără corupție” și cu o aservire mai isteată de colonie: aceștia

³⁷ Vezi <http://www.ziare.com/victor-ponta/guvern/ponta-guvernul-sustine-toate-explorarile-de-gaze-de-sist-1263789>.

³⁸ Resursele minerale sunt semnificative pe glob, dar aflate în sedimente și depozite care, *deocamdată*, nu pot fi exploatate *economicos* și implică și *daune ireversibile chiar mediului*: astfel încât, *deocamdată*, ele nu asigură „noua revoluție a combustibililor fosili”. Pentru caracterul antiprogresist al acestei „revoluții” imaginate de către marele capital mondial - deci pentru piedica pusă realei revoluții a combustibililor neconvenționali, adică a energiei regenerabile -, vezi Michael T. Klare, „The Third Carbon Age”, art. cit., (precum și referința de la nota 3), iar pentru sesizarea populară a prețului plătit pentru continuarea exploatării combustibililor fosili în forme neconvenționale, vezi http://ec.europa.eu/environment/integration/energy/pdf/Presentation_07062013.pdf.

³⁹ Vezi <http://www.cotidianul.ro/rosia-montana-un-cartof-prea-fierbinte-224922/>.

vor „transparentă” și respectarea legii, o „comunicare” mai bună – în urma căreia oamenii ar accepta raderea munților, distrugerea apei, a întregului mediu, deci a agriculturii și creșterii animalelor – și o „negociere cu «investitorii»” care să asigure câștiguri mai mari statului român. Dar oare poate fi acceptat orice câștig în schimbul raderii munților, a distrugerii apei, a întregului mediu, deci a agriculturii și creșterii animalelor?

„Altfel nu sunt bani de pensii și salarii”? Dar peste vreo 15 ani, când aurul și gazul vor fi fost extrase, ce vom mai vinde? Deci, trebuie să se schimbe filosofia politică, modul de dezvoltare și de distribuție a veniturilor țării: căci astăzi este o situație excepțională, ori se continuă drenarea bogăției spre unii cu orice preț – inclusiv al raderii munților, al distrugerii apei, a întregului mediu, deci a agriculturii și creșterii animalelor –, ori se repartizează această bogăție mai egalitar/ se anulează privilegiile hoațe și, în același timp, se schimbă politica economică: obiectivele și prioritățile. Nu „ne întoarcem la sărăcie și subdezvoltare”: chiar dimpotrivă, prin eforturile de construcție și creație. Într-o situație excepțională sunt necesare măsuri excepționale.

Iar dacă cei obișnuiți cu privilegiile puterii vor fi împotriva – și o vor face, așa cum au făcut-o și o fac și astăzi în lume, acoperindu-și ochii cu vălul minciunii drapate în „libertate” –, ceilalți oameni vor aduce în față argumentele raționale: care sunt urmările averii de ne-conceput al unora și ale bunăstării privilegiate și, de cele mai multe ori, hoațe a slujitorilor de orice fel ai puterilor? Raderea munților, distrugerea apei, a întregului mediu, deci a agriculturii și creșterii animalelor, asasinarea unor întregi comunități umane.

Mai mult chiar decât uciderea lentă a majorității oamenilor prin hrană proastă – deoarece, în goana după profit, calitatea naturală a hranei este înlocuită cu suplینitori artificiali și, de asemenea, pentru că o bună parte din prețul ei este dată de cheltuieli de promovare a mărfii – și acces limitat la asistență sanitară și la cultură de calitate.

Dar oare, dacă totuși se vor interzice și exploatarea gazelor de șist și exploatarea aurului prin cianurare, mai putem să acceptăm uciderea lentă a oamenilor ca preț al bogăției și puterii unora? Nu, gospodăria de la țară sau apartamentul nu sunt proprietate privată, „la fel ca proprietatea de fabrici, mine, spitale sau edituri”. După cum, schimbarea repartiiții bunurilor, ca primă soluție excepțională într-o situație excepțională, nu se însoțește de dictatură; dreptul la viață și la integritate fizică și psihică, libertatea individuală, libertatea conștiinței, libertatea de exprimare, drepturile – la informație, la învățătură, la cultură, la ocrotirea sănătății, la mediu sănătos, la asociere și exercitare a activității politice, la protecția muncii, la moștenire – vor fi toate aplicate: și mult mai bine decât astăzi.

Iar dacă avem în vedere că este vorba de 1% din populație, sau de 20% dacă privim și privilegiații, care transferă societății să plătească prețul pentru puterea lor – inclusiv asasinarea celorlalți 80%, raderea munților, distrugerea apei, a întregului mediu, deci a agriculturii și creșterii animalelor –, atunci măsurile excepționale, adică de schimbare a repartiiții avuției naționale și de schimbare a priorităților economice, nu mai apar deloc ciudate.

Nu pledez pentru autarhie: iar companiile străine vor putea obține profit în România prin, deocamdată, prețul

mic al forței de muncă. (Și tocmai pentru că veniturile directe ale salariaților vor fi mici, sănătatea și educația trebuie să fie gratuite). Profitul companiilor străine va fi doar mai mic decât cel estimat pe baza prezumției de prădare intensivă a resurselor țării: dar companiile vor veni - lăsând, desigur, la o parte, embargouri politice de orice fel -, deoarece pur și simplu trebuie să facă bani din bani.

După cum, nu va fi prohibită exploatarea resurselor: dar va fi privilegiată aceea care implică cele mai mici daune mediului. Până ce se vor descoperi metode nedăunătoare mediului pentru scoaterea la suprafață a resurselor ascunse adânc în pământ, nu sunt acceptabile metodele actuale de distrugere.

La fel, dezvoltarea va fi subordonată energiei regenerabile și activităților cu impact negativ cât mai mic asupra mediului, deoarece altfel ne micșorăm chiar spațiul de dezvoltare.

În sfârșit, în cazul unui atac economic al capitalului mondial - inclusiv al celui „românesc” ce își mută fondurile aiurea -, nu se va accepta reducerea tuturor salariilor și pensiilor cu aceeași proporție: nu se va accepta polarizarea ce implică suferințe induse social. Ceea ce nu înseamnă uniformizare: ci evidențierea clară și transparentă și a calității (inerent diferită a) muncii, și a necesității contribuției fiecăruia la bunăstarea socială, și a caracterului deja primitiv al concentrării bogățiilor. Nu uniformizare, ci „ora adevărului”.

Resemnarea înseamnă moarte

Dacă protestele pașnice ale unor oameni raționali și informați, deci care au argumente de nerespins, nu au

niciun rezultat⁴⁰, iar o politică malignă continuă, ce e de făcut? Mai suntem oare în situația în care ne putem iluziona că „nu e chiar așa de rău” și că viitorul va avea grijă să absoarbă tot răul făcut de oameni și va da și soluțiile? Ne putem retrage în critica cea frumoasă ca într-un joc, putem să evadăm în sarcinile grele și în micile plăceri zilnice, căci nu ne-a mai rămas decât clipa? 1907 a fost înfrânt, știm cu toții, și-atunci, dacă nu ne-a rămas nici răscoala, ce facem, ne resemnăm? Credem că „e normal ca protestele să diminueze și să înceteze, așa ca peste tot”?

Nu, protestatarii au arătat și că: ei știu că obiectivele ecologice punctuale sunt de maximă importanță pentru viață și știu că aceste obiective sunt legate de celelalte obiective sociale, de la eradicarea corupției la sănătate și la cultură. Adică, ei nu cred că soluția ar fi reducerea luptei la obiectivele ecologice⁴¹ și ei știu că aceste obiective nu se mai pot înfăptui cu actuala clasă conducătoare.

Până acum, în modelul de comportament al nostru, al populației, a existat elementul unei forțe instituționalizate - un partid, de exemplu - care a reprezentat cel puțin speranța de a rezolva marile probleme ale vieții sociale. Anul trecut, deși nimeni nu uitase minciunile și hoțiile PSD, deși PNL fusese la guvernare în primul mandat al președintelui Bănescu și impusese continuarea arbitrarului pesedist, totuși mulți - dar să nu mai spunem „majoritatea”, deoarece au fost sub 25% din electorat - au

⁴⁰ Și dacă în loc de o „lege” cu dedicație pentru RMGC se va vota o lege care va fi valabilă în toată țara, va fi mai bine? Va fi doar un „temei” pentru arbitrarul capitalului: de a expropria peste tot etc.; vezi doar adevarul.ro/news/societate/schimbarea-legii-minelor-duce-dezastru-expropriieri-1_50acc5627c42d5a66389aed7/index.html.

⁴¹ Vezi critica acestui punct de vedere la John Bellamy Foster, „The Fossil Fuels War”, *Monthly Review*, vol. 65, nr. 4, 2013; online: <http://monthlyreview.org/2013/09/01/fossil-fuels-war>.

mai votat o dată aceste partide: deoarece, dacă multe promisiuni nu urmau chiar să se îndeplinească, una dintre ele era socotită deja drept îndeplinită în urma victoriei USL, deci era garanția că cel puțin nu va fi mai rău. Această promisiune a fost anularea tuturor exploatărilor miniere periculoase.

Dar dacă acum nu mai există niciun partid pe care să ne sprijinim? Ei bine, trebuie să ne construim propria noastră forță politică: dincolo de și depășind orice făcături activisto-securiste „la stânga PSD”. Nu e locul aici să discut această problemă: prin dezbateri rațională și largă se poate desluși și se pot cristaliza variantele cele mai bune. Și nu pentru totdeauna, nu dezvoltând o birocrație a autorității intangibile. Dialogul popular, permis deja de nivelul tehnologic, este cel care va controla, chează și decide.

Majoritatea oamenilor are bun simț, cu tot bombardamentul ideologic îndreptat demult asupra lor, deci cu toate filtrările bunului simț. Ce înseamnă asta? Că oamenii au bună-credință: că dacă ei se comportă în limitele legilor și ale comandamentelor morale unanim acceptate și dacă ei gândesc rațional cel puțin în ceea ce privește condițiile esențiale ale vieții, atunci ei presupun că și politicienii sau conducătorii fac la fel. De aceea, și lăsând la o parte educația, oamenilor le e foarte greu să-și imagineze un nou tipar social, în care îi înlătură de la conducere pe acești politicieni și își asumă povara deciziilor sociale.

Dar ce e de făcut dacă tiparul social actual a ajuns primejdios chiar pentru viață? Iată, aici ne aflăm. Într-un moment de răscruce, cam ultimul: fie lumea va merge spre moarte – și lumea nu înseamnă ceva abstract sau zone îndepărtate de satul, orașul sau țara noastră, ci

le include în sensul cel mai concret posibil -, fie spre salvarea vieții. Căci problema Roșia Montană și gazele de șist nu este doar o problemă românească, după cum multe și vechi „Roșia Montană și gazele de șist” din întreaga lume s-au acumulat în așa fel încât Pământul nu le mai suportă. Distrugerea mediului nu mai poate fi contracarată de capacitatea de regenerare a naturii, la fel cum furtul averii publice și minciuna nu mai pot fi absorbite de societate.

Ca urmare, dacă alegem viața, dacă nu hotărâm moartea pentru copiii noștri și pentru copiii lor - căci nu avem dreptul să luăm o asemenea hotărâre -, atunci viața ni se zdruncină: dar suntem datori să ne asumăm această zdruncinare. Trebuie să nu ne oprim să arătăm punctul de vedere popular despre viața socială: iar asta înseamnă a merge dincolo de proteste.

Nu la „anarhie”, nu la dezordinea ce face viața mai grea. Nu la o discontinuitate absolută - absurdă și oricum imposibilă -, ci la o transformare treptată, dar hotărâtă, a relațiilor sociale: la întronarea aceluși bun-simț amintit. Transformarea nu este impusă „de sus”, de la vreo avangardă, ci este rezultatul dezbaterii populare (nu de genul *talk show*-urilor nesfârșite și rămase în coadă de pește) raționale, a evidențierii argumentelor ca răspunsuri la probleme sociale concrete și arzătoare.

După cum, buna-credință înșelată este fondul și cauza principală a indignării, protestelor și scârbei față de politicienii mincinoși. Toți oamenii au dreptul la a doua șansă: dar înainte, ei trebuie să răspundă pentru încălcările de lege - din vremea lor - și pentru încălcările de bună-credință.

Oricine și fiecare are dreptul la a doua șansă: nu se va pune problema stigmatizării nimănui. Toți vor avea același drept de a se bucura de viață, dând din ei cât pot mai mult. Dar asta înseamnă și „ora adevărului”: în care vechi poziții, activități și autorități rezultate din raporturile de dominație-supunere vor fi destrămate, nu de către noi raporturi de putere, ci de către dezvăluirea conținutului real al acestor poziții, activități și autorități. Mulți se sperie de asta, chiar într-atât încât se alătură cu trup și suflet celor care își apără puterea chiar cu prețul vieții celor mulți și a Pământului. Ei bine, trebui să-i ajutăm să nu se sperie. Iar descoperirea noilor provocări și activități va fi atât de interesantă, învățarea permanentă și adevărata mobilitate socială și geografică vor fi atât de pasionante, încât actualii aparținători ai cercurilor „strâmte și reci” (Eminescu) ale birocrățiilor vor da bucuros vechiul destin birocratic pe șansa manifestării creativității lor.

Condiția

Atât timp cât modelul economic rămâne unul de creștere a profiturilor, și nu unul de îndeplinire a nevoilor - în corelare cu situația resurselor -, logica e una de sinucidere a umanității, adică de asasinare a ei de către capital. Căci doar acest model cere mai mult petrol pentru mai multe automobile și reduce transportul public (cum face cu întreaga proprietate publică), doar acest model „deduce” salariile, pensiile și ansamblul cheltuielilor sociale (deci și a investițiilor sociale) după ce se asigură profiturile capitalului, deci creșterea acestor profituri. Și cum rata profiturilor se află deja de câteva decenii pe un *trend* descrescător - datorită generalizării tehnicii înalte,

a productivității uriașe a muncii și a scăderii prețului pe unitate a produselor rezultate în urma acestei tehnici înalte, deci toate pe un fond de creștere formidabilă a concurenței pe plan mondial -, este „normal”, nu?, ca profiturile să fie realizate cu orice preț uman și al planetei.

Susțin, deci, că singura soluție pentru întregul glob este schimbarea modelului economic capitalist cu unul de îndeplinire a nevoilor în corelare cu situația resurselor. Iar asta exclude drenarea mai binelui spre privilegiați de orice fel. Numai un control popular, deci deplina transparență a managementului la toate nivelurile și efectuat doar de specialiști - pe baza unor criterii raționale, inteligibile de către toți oamenii și acceptate în urma dezbaterii populare în virtutea raționalității acestor criterii (adică a celor mai mici daune și pe termen mediu și lung și pe termen scurt, ceea ce presupune și armonizarea intereselor comunităților între ele, ca și armonizarea punctelor de vedere publice și personale) - face imposibilă conducerea societății de către interese private, restrictive prin natura lor, deci dăunătoare dezvoltării umane de ansamblu.

Asta presupune, desigur, controlul popular - cum am arătat mai sus - asupra managerilor: sub aspect politic, adică sub aspectul alocării resurselor de orice fel și sub aspectul deciziilor asupra obiectivelor și traiectoriilor dezvoltării instituțiilor de orice fel. Ca urmare, orice alocare preferențială de către birocrații către ele însele este exclusă.

Nu vreau să folosesc niciun fel de concepte și caracterizări ale acestui model alternativ de societate: nu e cazul să discutăm din nou că „nu vrem dictatură” - și nu vrem, dar tocmai dominația capitalului mondial este dictatură -, că „istoria a arătat...” - și nu a arătat nimic,

deoarece, am mai spus aici, nu existau condiții obiective, tehnologice, științifice, economice, pentru un model social bazat pe control popular și, de aici (și cu atât mai mult cu cât schimbarea modelului a avut loc în insule asupra cărora s-a revărsat întregul tsunami al capitalismului mondial) și precaritatea condițiilor subiective, a personalului conducător și a conștiinței sociale –; că „nu știm cum să realizăm asta” – și nu știm decât în general pentru că: 1) oamenii nu au fost lăsați să se gândească la alternative, ci au fost copleșiți de propaganda liberalo-conservatoare, și 2) construcția alternativelor este rezultatul inventivității oamenilor în funcție de problemele concrete.

Ceea ce este esențial și urgent e că modelul capitalist nu mai poate funcționa decât cu prețul distrugerii oamenilor și a Pământului. Criteriul ecologist nu este unul exterior analizei relațiilor sociale, nu este o găselniță intelectualistă avansată din interese obscure și la fel de privat restrictive. De aceea, a crede că o victorie în urma căreia s-ar exclude exploatarea gazelor de șist și a aurului prin cianurare ar duce la un „capitalism prietenos cu mediul” și „poate și cu oamenii” este o credință falsă.

Da, în numele luptei ecologiste punctuale – împotriva exploatării aurului prin cianurare și împotriva exploatării gazelor de șist – trecem peste diferențe ideologice. Ce bine-ar fi să fie victorioasă această luptă! Din păcate, deocamdată nu se întrevede o asemenea victorie, din moment ce oamenii doar protestează (atenție încă o dată, orice comportament vandal este numai o diversiune și este contraproductiv protestelor și protestatarilor), adică protestează doar pentru obiectivele de mai sus: asimetria dintre forțe este prea mare.

Ceea ce nu înseamnă că trebuie să ne resemnăm. „Protestul e necesar, indignarea – sfântă, dar...”, cam așa sună mesajul celor de la Război întru Cuvânt⁴².

Deci problema nu e doar critica – las la o parte ce fel, până unde, dacă se critică și cauzele profunde, cum –, ci soluțiile avansate. Iar soluțiile trebuie, desigur, mereu criticate: în procesul confruntării situațiilor. Acestea, în corelarea lor holistă, trebuie să evidențieze soluțiile, și nu conceptele abstracte să-și adecveze realitatea la ele. (Soluția celor de la Război întru Cuvânt este conservatoare, nu își critică soluția și nu o confruntă cu urmările aplicării ei. Potrivit autorilor, nu e cazul să fluturăm prea mult „...utopiile democrației totale...”⁴³. Ba din contră, dacă nu avem o imagine de alternativă/ alternative la societatea capitalistă, nu putem să facem nimic. Înainte de toate, singura forță capabilă să înfrunte uriașa mașinărie ideologică a acestei societăți este tocmai idealul alternativelor. Numai acest ideal unește populația și îi dă puterea.

Iar punctele de vedere conservatoare sunt false soluții: ele sunt emanații ale unei societăți reacționare, deja existente, și nu fac decât să îi accentueze acesteia caracterul învechit.

Apoi, nereșemându-ne și încercând tot felul de proteste și văzând că nu au niciun rezultat, în fond, ce trebuie să facem? Ce trebuie să facem când problema e distrugerea lumii? Să ne resemnăm și să ne rugăm? Să credem că Dumnezeu o să ne ajute sau că, dimpotrivă, ne pedepsește pentru păcatele noastre? Dar copiii ce vină au?

⁴² Vezi <http://www.razbointrucuvant.ro/recomandari/2013/10/02/slate-cand-romanii-se-fura-alburnus-maior-ponta-basescu-lobby-rm-gc-manipulari-sri-maior-gabriel-resources-basescu-vs-pippidi/>.

⁴³ Vezi <http://www.razbointrucuvant.ro/recomandari/2013/09/20/cum-sa-pornesti-o-revolutie-film-documentar-gene-sharp/>.

Dar fructele creației umane, întreaga cultură milenară, de ce să dispară? Iată de ce trebuie să înlăturăm orice iluzii întreținute de voci ale „analizatorilor” și „consultanților”.

După cum trebuie să nu uităm argumentele ce arată urgența situației ecologice globale⁴⁴.

De ce este urgentă această situație?

Ce-i cu sistemul capitalist de este atât de urât de către stânga radicală sau, cu alte cuvinte, de către ecologismul radical? E cazul să reținem trei aspecte esențiale.

Primul⁴⁵ este acela al risipei de materie și energie. Această risipă este, pe de o parte, rezultat al întreteserii prețurilor de vânzare cu cele de producție, manifestată din capitalismul monopolist încoace ca rezultat al concurenței: risipa se vedește în introducerea costurilor exterioare producției - *marketing, advertising, insurance* - în prețul de producție al mărfurilor. (Dar costul cercetării științifice nu este un asemenea cost exterior sau, în orice caz, nu este un cost risipitor, din moment ce știința este o forță de producție. Pe de altă parte, risipa este rezultatul producerii - în aceeași goană după profit în condiții de

⁴⁴ „Turn down the heat: climate extreme, regional impacts, and the case for resilience: A Report for the World Bank by the Potsdam Institute for Climate Impact Research and Climate Analytics” (iunie 2013): http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/Full_Report_Vol_2_Turn_Down_The_Heat_%20Climate_Extremes_Regional_Impacts_Case_for_Resilience_Print%20version_FINAL.pdf; „Three out of three experts agree: a frack pipe is the last thing Toronto needs”: <http://www.canadians.org/media/three-out-three-experts-agree-frack-pipe-last-thing-toronto-needs>; „Atlantic Canadians Demand Real Vision for the Region’s Energy Future”: <http://www.canadians.org/media/atlantic-canadians-demand-real-vision-region%E2%80%99s-energy-future>;

⁴⁵ John Bellamy Foster, „The Epochal Crisis”, *Monthly Review*, vol. 65, nr. 5; online: <http://monthlyreview.org/2013/10/01/epochal-crisis>.

conurență maximă și, în același timp, de cerere solvabilă limitată – a unor mărfuri inutile și, de multe ori, chiar dăunătoare. În sfârșit, în al treilea rând, risipa este rezultatul înlocuirii unor produse naturale, dar care cer munca omului, cu produse sintetice, care consumă energie tocmai pentru a reduce costurile capitalului cu forța de muncă⁴⁶. Nu este vorba în această ultimă explicație de vreo nostalgie luddistă și de tehnofobie. Dacă citiți referința, găsiți demonstrații științifice. Și parcă alergăm cu toții după produse naturale, nu?

Al doilea este cel al schimbului ecologic, și nu doar economic, inegal între țările dezvoltate și celelalte: țările de la periferia sistemului vând mai degrabă „daruri ale naturii” și, datorită faptului că valoarea adăugată, adică în fond, munca omului, este mai mică aici, trebuie să vândă intensiv aceste daruri, devastând mediul.

Iar o ilustrare a acestui schimb economic și ecologic inegal este constrângerea economică la care sunt supuse și guvernele progresiste să accepte vinderea și concesionarea pământului pentru exploatare distrugătoare de mediu și de populații⁴⁷: de exemplu, Ecuador a lansat în 2007 inițiativa de a proteja jungla Amazonului și cu ajutorul unor fonduri internaționale. Cum acestea nu au venit, președintele a hotărât forarea – e adevărat, de

⁴⁶ Vezi Barry Commoner, „Oil, Energy and Capitalism” (discurs la Community Church of Boston, 22 februarie 1976): <http://climateandcapitalism.com/2013/07/30/exclusive-an-unpublished-talk-by-barry-commoner/>.

⁴⁷ Vezi Emiliano Teran Mantovani, „Neblina sobre los horizontes post-extractivistas: ¿no hay alternativas?”: <http://kaosenlared.net/america-latina/item/66760-neblina-sobre-los-horizontes-post-extractivistas-%C2%BFno-hay-alternativas?.html>; Gilberto Cervinski, „O atual Modelo Energético Brasileiro”: <http://www.mabnacional.org.br/noticia/atual-modelo-energ-tico-brasileiro>; André Maltais, „Ruée vers l’or extractiviste en Amérique latine”: <http://www.mondialisation.ca/ruee-vers-lor-extractiviste-en-amerique-latine/5351818>.

către compania națională de petrol - în acest loc⁴⁸. Dar extractivismul nu este o soluție.

Al treilea aspect privește modul de concepere a logicii tehnologice: ca ruptă de aspectele ambientale (sociale, ecologice, culturale) în care are loc. Această concepție este în bună măsură determinată de logica profitului: care ține seama doar de costurile investiției private. De aceea, are loc și înfăptuirea a tot ce se poate face din punct de vedere tehnic.

După cum, de aceea are loc și ignorarea riscurilor (lipsind „sensibilitatea” față de posibilitatea dezastrelor⁴⁹).

Lecție întârziată pentru umaniști

Conceptul de mod de producție este chiar foarte util pentru activitatea de previziune a evoluției sociale. Desigur că el, ca și celelalte concepte sociale (mai ales cele de acest nivel), ajută la evidențierea și înțelegerea doar a tendințelor: deoarece societatea este formată din oameni, nu din corpuri neînsuflețite.

Modul de producție este constituit din forțele de producție și din relațiile de producție. După cum se știe, primele includ omul în calitate de forță de muncă și mijloacele de producție: acestea din urmă înseamnă tehnica (și știința) - sau mijloacele de muncă -, inclusiv organizarea muncii, și obiectele de muncă (pământ, resurse naturale, deci materii prime, și materiale deja rezultate din procesul de muncă). Rapid spus, nivelul istoric al tehnicii (ceea ce înseamnă, în fond, al mijloacelor de producție, a dus

⁴⁸ Vezi <http://www.theguardian.com/world/2013/oct/04/ecuador-approves-oil-drilling-yasuni>.

⁴⁹ Junichi Murata, „What we can learn from Fukushima? The multi-dimensionality of technology”, WCP, Athens, august 2013.

și la nivelul de calificare a forței de muncă. În timp ce relațiile de producție – de proprietate asupra forțelor de producție, chiar dacă odată cu modernitatea și mai ales astăzi vorbim numai de proprietatea asupra mijloacelor de producție, de repartitie și de schimb – sunt relațiile economice dintre oameni, de la primele momente de concepere și organizare a muncii până la vânzare și consum, schimb și decizie economică.

În ultimă instanță, raportul dintre forțele de producție și relațiile de producție este raportul de a determina forța de muncă să producă cât mai mult. Această determinare se poate face în două feluri: prin cointeresare și prin constrângere⁵⁰.

Acum, ce e așa formidabil în conceptele acestea ale lui Marx? Ele au permis demonstrarea evoluției sociale: deși, desigur, societățile presupun interacțiuni, cauze, motivații, interese, transpuse în imagini care complică aceste interacțiuni prin procesul de mediere, dacă se pleacă de la prima nevoie a oamenilor, aceea de a trăi – deci de a-și asigura condițiile de existență –, atunci (și dacă se are în vedere că îndeplinirea unei nevoi naște altele noi, deci evoluția motivațiilor) este plauzibil raportul proporțional între nivelul tehnicii/ mijloacelor de producție și felul determinării forței de muncă, ceea ce înseamnă relațiile de producție. Astfel, începutul, comuna primitivă, s-a caracterizat printr-un nivel foarte jos al tehnicii. Dar comunitățile umane erau foarte slabe, foarte vulnerabile față de mediu. Ca urmare, relațiile care s-au dezvoltat în comună au fost „comuniste”, adică proprietatea era a

⁵⁰ Aceste două concepte, *constrângerea și cointeresarea* forței de muncă nu apar ca atare în tabloul conceptelor lui Marx, deși, desigur, ideile purtate de aceste concepte au fost folosite explicit de el.

întregii comunități, iar repartitia „după nevoi”: dacă ar fi fost altfel, atunci comunitățile ar fi slăbit până la autodistrugere, căci dacă unii membri ar fi mâncat în mod obișnuit sub necesarul fizic, pur și simplu ar fi murit. Determinarea la muncă a oamenilor a avut loc în esență prin cointeresare.

Pe măsura dezvoltării mijloacelor de producție, a inteligenței, a schimburilor (deci a civilizației) – ceea ce înseamnă pe măsura sedentarizării și a limitării, astfel, a resurselor pentru repartitie – au crescut nevoile și, evident, „criza societală” (ghilimelele sunt puse pentru că ea nu a fost conștientizată): contradicția dintre relațiile „comuniste” și tehnica slabă nu se putea rezolva decât prin trecerea de la cointeresare la constrângere.

Sigur că niciodată nu există numai cointeresare sau numai constrângere. Dar în logica sistemelor care s-au succedat, pe măsura dezvoltării tehnicii, constrângerea a fost împletită cu tot mai multă cointeresare. Iobagul o duce mai bine decât sclavul, iar muncitorul modern are, față de iobag, libertăți politice și juridice.

Ceea ce ne îngăduie să conchidem: nivelul formidabil al tehnologiei de astăzi nu este numai constrâns de către relațiile capitaliste de proprietate și urmărire a profitului, ci chiar permite un nivel superior al libertății forței de muncă, adică al populației în ansamblu. Acest nivel este cel al libertății economice, adică al libertății față de capital: dar această libertate nu se poate realiza decât prin desființarea relațiilor de capital.

Nivelul tehnicii ne poate spune, deci, la ce să visăm. După cum, corelarea tehnică – relații de producție – mod de producție – ne arată și cum.

Toate se leagă de toate

Perspectiva holistă și ecologistă actuală nu este oare puțin diferită de „tot ceea ce știm despre stânga, cu mânia ei proletară pentru salarii etc.”? Ei bine, imaginea despre stânga a reflectat momentele ei istorice și, în același timp, a fost interpretarea partizanilor capitalismului. Teoria stângii a fost însă de la început sistemică. Iar punând pe primul plan viața oamenilor – căci eu socotesc teoria lui Marx o formă specială de filosofie a vieții –, credeți că această teorie ar exclude mediul natural dintre considerentele sale?

Iar dacă nu trebuie să uităm că Marx a menționat și exploatarea sălbatică a naturii, deci până la epuizarea resurselor și inducerea dezechilibrelor, ca manifestare a goanei capitalului după profit, dacă nici el și nici fondatorii pozitivismului nu au socotit că știința ar însemna supunerea naturii, deci ignorarea consecințelor relației om-natură, atunci putem să înțelegem că politicile concrete din „socialismul real”, care s-au îndepărtat de la această logică a armoniei om-natură, au fost determinate, în esență: de faptul că acest „socialism real” a avut loc în oceanul capitalist în care trebuia să reziste – inclusiv prin preluarea tiparelor economice (de a vinde cât mai mult, mai ieftin etc.) – și de faptul că el însuși nu a fost decât un izotop al capitalismului, pentru că în acele timpuri încă nu au existat condițiile obiective pentru socialism. Ceea ce înseamnă, totuși, că situația relației om-natură a fost contradictorie: pe lângă vicierea naturii a existat și respectul față de ea și de om.

Dar problema noastră nu este acum istoria socialismului, ci prezentul. Iar dacă trebuie să învățăm din

istorie, asta nu înseamnă să preluăm modele, să creăm răspunsuri la desfășurările de astăzi.

Dar ce e cu această aplecare spre ecologie, dacă stân-ga înseamnă social?

Deoarece toate se leagă de toate. Distrugerea natu-rii⁵¹, organizarea capitalului, financiarizarea, „autonomia” băncilor centrale față de state, concentrarea puterii în democrația din ce în ce mai nereprezentativă, arbitrarul, secretizarea informațiilor, lipsa de transparență, corupția, nerușinarea publică, hoția și impostura academică, pri-privilegiile deșănțate, alocarea arbitrară a resurselor până la modul cel mai ticălos și sfidător⁵². Toate.

Iar soluția vizează acțiunea concomitentă – doar sun-tem mulți oameni, deci creativitatea este mare – peste tot și asupra tuturor aspectelor.

Nu are rost să mai privim lucrurile separat. Iar asta e valabil și pentru locurile de muncă, salariile și pensiile decente și cheltuielile sociale pe care oamenii le cer. Adică nu mai are nicio valoare focalizarea pe revendicări sociale – care sunt, cum știți, cerute separat, prin greve sau manifestații punctuale, izolate (învățământ, metrou etc., dar toate separate unele de altele) – și să nu le legăm de toate aspectele.

⁵¹ Un material frumos despre legătura dintre extractivism și con-sumismul individual: Raúl Zibechi, „Extractivismo en las gran-des ciudades”: <http://www.jornada.unam.mx/2013/05/03/index.php?section=opinion&article=027a2pol&partner=rss>.

⁵² Locuințele sociale vor fi dotate doar cu baterie de duș, dar nu cu un colțisor cât de mic pentru duș (imaginați-vă și mizeria și distrugerea rapidă, dar și sentimentele locatarilor): <http://www.business24.ro/administratie/administratia-fondului-imobiliar/blocuri-din-containe-re-noua-gaselnita-a-edililor-pentru-a-oferi-locuinte-sociale-1536956>. Asta pentru ca parlamentarii să aibă saună și piscină.

Și, pentru că înțelegem ușor – și înainte să vină „forurile competente” să explice „implicațiile politice, economice, sociale și ecologice” ale exploatării gazelor de șist – că distrugerea resurselor de apă, contaminarea ei și, implicit, îmbolnăvirea populației nu sunt simple „implicații ecologice” puse mereu la sfârșitul discursurilor, vedeți vreo altă cale de a ajunge la respectarea ecologiei și a sănătății populației decât schimbarea clasei politice? Spuneți, căci numai dezbaterea democratică a argumentelor ne asigură drumul. Oare vedem vreo schimbare în obiectivul capitalist al economiei (acest obiectiv fiind măsurat și cântat ca acea „creștere economică” ce aduce bunăstarea pentru toți, dar care este doar creșterea necesară capitalului)? Oare vedem corporațiile mai responsabile față de mediu decât față de acționari? Oare vedem vreo diminuare a reclamei pentru escaladarea consumismului, toate acestea cerute de cei mai „ne-marxiști” și respectabili oameni de știință⁵³?

Încă un moment de geopolitică

Din punctul de vedere al marilor jocuri globale de forță, are șanse un asemenea proiect de recâștigare de către popoare a bunurilor și a puterii lor? Doar transnaționalizarea capitalului a dus și, mai ales, duce și la împletirea transfrontalieră a intereselor categoriilor conducătoare ale statelor, dincolo de orice concurență. După cum duce și la migrarea puterii, iar rezultatul nu are nevoie în continuare de „stabilitate și predictibilitate”? Depinde ce fel de stabilitate și predictibilitate.

⁵³ James Gustave Speth, *The Bridge at the Edge of the World: Capitalism, the Environment and Crossing from Crisis to Sustainability*, New Haven, Yale University Press, 2008.

Nu este hazardat să ne gândim la un avânt al schimbărilor comerciale și investițiilor, atunci când orientările unei țări sunt multilaterale⁵⁴ și reușesc să ocolească subordonarea unilaterală față de noduri de putere. Și nu este hazardat să ne gândim că, atât timp cât se respectă contractele corecte și țara dă totuși niște avantaje partenerilor, după cum desigur că respectă drepturile omului, nu există niciun motiv de respingere a ei. Deoarece tendințe ecologiste există și în politica UE⁵⁵.

Ar fi, în același timp, trist și păgubos să fim folosiți într-o acțiune de „îndiguire” a țărilor actuale exportatoare de petrol, inclusiv a celor din Orientul Mijlociu. Mai folositor pentru noi este nu să fim veșnicul aliat supus în războiul de expansiune a combustibililor fosili, ci să ne folosim varietatea bogățiilor pentru a ne dezvolta într-adevăr.

Deci: trebuie să protestăm. Poate ca într-un nou „front popular”. Dar fără să ne arătăm opoziția la spolierea de către capital a mediului și a vieții noastre⁵⁶, nu facem decât să ne încolonăm spre moarte. Protestele arată formidabile convergențe între categorii diferite ale populației. Protestele arată că epoca tăcerii și a înfrângerii a trecut. Protestele arată că trebuie să se meargă dincolo de proteste.

⁵⁴ Vezi și http://news.xinhuanet.com/english/indepth/2013-10/13/c_132794246.htm.

⁵⁵ Vezi <http://www.ziare.com/economie/gaze-de-sist/gaze-de-sist-propunerea-care-ar-putea-opri-avantul-exploatarilor-ce-cred-europarlamentarii-romani-1263021>, și <http://www.ziare.com/economie/gaze-de-sist/parlamentul-european-exploatarea-gazelor-de-sist-ridica-anumite-ingrijori-care-sunt-schimbarile-legislative-1261743>.

⁵⁶ Vezi și <http://www.forumdesalternatives.org/en/peru-andean-self-determination-struggles-against-extractive-capitalism>; <http://www.herramienta.com.ar/herramienta-web-13/uruguay-nacion-movimiento-contra-la-mineria-y-el-extractivismo>.

URGENȚELE CONCRETE, ACUM

Să se mențină în noua Constituție prevederea ca sub-solul să rămână proprietate publică. Altfel, corporațiile vor cumpăra hectarele țăranilor bătrâni și vor avea, potrivit „sfântului” drept de proprietate, libertatea de a face cele mai mari dezastre ecologice și, deci, sociale.

Dar corporațiile pot concesiona pământul direct de la „agențiile și fondurile naționale și autoritățile locale”, ceea ce determină o altă prevedere urgentă: ca nicio concesionare de către orice instanță să nu fie realizată înainte de supunerea motivelor acestei concesionări dezbaterii publice.

Politica să susțină proprietatea de stat în industria minieră, deoarece altfel țara rămâne spoliată - pentru că își va cumpăra resursele la prețul pieței/ la prețuri internaționale de la agenți privați (care, în mare parte, au acaparat acele resurse în mod fraudulos, cu sprijinul birocrăției politice „naționale”). Controlul direct sau indirect dar serios al statului - excluzând desigur corupția birocrăției prin controlul popular al birocrăției - aduce statului venituri mult superioare celor rezultate în urma înstrăinării resurselor⁵⁷ și îl îndepărtează de „geopolitica extractivismului” și de „acumularea prin de-posesiune”⁵⁸.

⁵⁷ Vezi și <http://siteresources.worldbank.org/INTOGMC/Resources/GlobalMiningIndustry-Overview.pdf>, unde proprietatea statului asupra resurselor minerale (vezi Suedia, nu doar China, Iran, Polonia, Uzbekistan, Venezuela, Maroc, Siria, Tunisia, Iordania etc.) este semnificativă pentru coerența politicii în domeniu și a succeselor economice, și João Pedro Stedile, „Dilma, ne livre pas nos gisements de pétrole «presal» aux entreprises étrangères!”: <http://www.medelu.org/Dilma-ne-livre-pas-nos-gisements> (sau <http://www.alainet.org/active/67716>).

⁵⁸ Emiliano Teran Mantovani, „Neblina sobre los horizontes post-extractivistas: ¿no hay alternativas?”, art. cit.

Dezvoltarea agriculturii în cadrul unei „abordări ecologice intensive”, singura capabilă să răspundă provocărilor actuale⁵⁹.

Condițiile politice pentru aceste urgențe.

⁵⁹ Vezi <http://unctad.org/en/pages/PublicationWebflyer.aspx?publicationid=666>.

...și gazele de șist

Gazele de șist. Experiența americană

Ciprian Domnișoru

Politicienii români și europeni ce susțin public exploatarea de gaze de șist folosesc argumentul că aceste exploatarea se desfășoară deja pe scară largă în SUA. „În Statele Unite există 11.000 de puțuri în cazul cărora exploatarea se realizează prin fracționare hidraulică, așadar este o tehnică foarte folosită. *Deși există îngrijorare, avem norme de reglementare bune, procesul este transparent și am obținut mari succese fără consecințe pentru mediu, îndrăznesc eu să spun*”, declara fostul ambasador SUA în România, Mark Gittenstein.

Mesajul oficial al Departamentului de Stat, recepționat de politicienii români este: gaze mai ieftine, fără incidente și riscuri majore pentru mediu și sănătatea publică.

În doar șase-șapte ani de exploatare pe scară largă prin metoda fracturării hidraulice, știm următoarele despre exploatarea de gaze de șist din SUA:

- Statul Pennsylvania permitea companiilor de gaze de șist deversarea apelor reziduale din procesul de fracturare în râuri. În 2011, ani buni după începerea exploatarea, statul a decis să nu mai permită

deversarea, în urma unui studiu ce arăta riscul crescut de cancer și defecte la naștere în urma consumului apei de la robinet, poluată cu un compus al bromurilor din lichidul de fracturare.

- O explozie la o sondă a firmei Cheapsake Energy a dus la vărsarea a 37.000 de litri de mix toxic folosit în procesul de fracturare pe un câmp în Leroy Township, Pennsylvania. Lichidul a ajuns într-un pârâu, iar Cheapsake Energy a primit o amendă de 190.000 de dolari.
- Aceași firmă a primit o amendă de 900.000 de dolari – cea mai mare din istoria statului Pennsylvania – când nu a reparat o sondă și a contaminat apa a 16 familii din Bradford County.
- Revista *Nature* arată cum 75% din fântânile analizate la distanță de 1 kilometru de sondă în Pennsylvania sunt contaminate cu metan. Folosind analize de izotopi, contaminarea a fost atribuită formațiunilor de adâncime ce sunt exploatate de sondele de gaze de șist.¹ Contaminarea cu metan poate să ajungă la niveluri foarte periculoase: două case din Grainger County, Tennessee au fost declarate pericol public din cauza concentrației de metan din fântâni. Două case din Bridgeville, Pennsylvania au explodat când burlanul de protecție de ciment al unei sonde a cedat, iar metanul a intrat în subsolul caselor.
- Revista *Nature* mai arată și riscurile expunerii la poluare atmosferică cu benzen, substanță cancerigenă. Nivelul de poluare cu benzen în zona de exploatare

¹ Robert W. Howarth, Anthony Ingraffea & Terry Engelder, „Natural gas: Should fracking stop?”, *Nature*, nr. 477, 2011, pp. 271-275.

Barnett din Texas depășea nivelul de toxicitate acută permis încă de când erau doar 2.000 de sonde în zonă, nu peste 14.000 câte sunt în prezent.²

- În 2010, sute de persoane au fost evacuate din orașul Caddo Parrish, Louisiana, după ce explozia unei sonde de gaze de șist a dus la contaminarea apei potabile. În 2009, 16 vaci fuseseră găsite moarte pe câmpul de lângă o sondă de gaze.
- Firma Encana a fost amendată cu 370.000 de dolari după contaminarea cu benzen și metan a unui râu în orașul Silt, Colorado.
- 9 hectare de teren arabil au fost sterilizate după o explozie la sonda companiei Petro Harvester din Bouttineau, Dakota de Nord.
- Locuitorii orașului Dayton, Pennsylvania au fost evacuați după ce burlanul de protecție de ciment al unei sonde a cedat.

Acestea sunt doar evenimente mediatizate. Cum voi arăta în cele ce urmează, sunt sute de cazuri ale căror detalii nu ajung în presă, datorită unor acorduri de confidențialitate.

Regiunea cu cele mai mari rezerve de gaze de șist, Barnett din Texas, are 14.600 de sonde pe o suprafață de 12.949 de kilometri pătrați, mai mult de o sondă pe kilometru pătrat.³ Exploatările de gaze de șist ar transforma complet peisajul Moldovei și al Dobrogei, unde România a concesionat perimetre de explorare și exploatare. Sondele ar ajunge pe islazul satelor și în preajma orașelor, poate chiar aproape de plaje. Casele din zonă, fântânile și râurile

² *Ibidem.*

³ Vezi http://www.tceq.state.tx.us/assets/public/implementation/barnett_shale/bsAnnualWellCount.pdf.

ar fi expuse direct riscului de explozii, poluării aerului și a apei cu benzen și alte substanțe cancerigene. Oamenii și-ar putea vedea terenurile agricole sterilizate, animalele moarte și ar trăi cu grija cutremurelor, a apei contaminate cu metan, a aerului de nerespirat, a cazurilor tot mai numeroase de cancer la animale și oameni.

Cum a fost posibilă dezvoltarea rapidă în SUA a unei industrii cu efecte atât de nocive pentru comunitățile unde este amplasată?

1. Excepții în legislația de mediu
2. Influența lobby-ului de petrol și gaze asupra politicianilor
3. Influența industriei asupra agențiilor de reglementare (*regulatory capture*)
4. Influența industriei asupra studiilor academice
5. Clauze de confidențialitate și înțelegeri (*settlements*)
6. Supraestimarea resurselor pentru a influența publicul și politicianii
7. Promovarea ideii false că gazele de șist sunt mai puțin poluante decât cărbunele

1. Excepții în legislația de mediu

Apa care ia foc nu este o experiență nouă pentru americani. Râul Cuyahoga din Cleveland, Ohio era atât de poluat la începutul secolului al XX-lea, încât lua foc des, fiind plin de petrol și deșeuri. Râul a tot luat foc până în 1969, când televiziunea a arătat întregii țări cazul Cuyahoga. Politicienii au reacționat, iar în 1972 apărea Federal Water Pollution Control Act, cunoscut sub numele de Clean Water Act. Acest act prevede limite asupra deșeurilor ce pot fi deversate de către poluatorii industriali.

Treizeci de ani mai târziu, Dick Cheney, fost director al companiei Halliburton, conducea o comisie prezidențială de energie la Casa Albă. În 2005 apărea Energy Policy Act, legislație care prevedea în mod explicit excepții de la Clean Water Act pentru procedeul fracturării hidraulice.

SEC. 322. HYDRAULIC FRACTURING.

Paragraph (1) of section 1421(d) of the Safe Drinking Water Act (42 U.S.C. 300h(d)) is amended to read as follows:

(1) UNDERGROUND INJECTION. - The term „underground injection” -

(A) means the subsurface emplacement of fluids by well injection; and

(B) EXCLUDES

(i) the underground injection of natural gas for purposes of storage; and

(ii) the underground injection of fluids or propping agents (other than diesel fuels) pursuant to hydraulic fracturing operations related to oil, gas, or geothermal production activities.

Industria gazelor de șist a cunoscut o dezvoltare spectaculoasă datorită excepțiilor introduse în Energy Policy Act. Aceste excepții de la regulile Clean Water Act vizează felul în care Agenția Federală de Mediu (Environmental Protection Agency) reglementează domeniul fracturării hidraulice. Fără excepțiile din 2005, Agenția Federală de Mediu ar fi trebuit să acorde permise și să verifice efectele fracturării hidraulice asupra apei. O astfel de responsabilitate ar fi presupus efectuarea de studii amănunțite din timp, precum și un întreg proces de autorizare și monitorizare la nivel federal. În prezența acestor excepții, permisele și reglementarea sunt lăsate la nivelul statelor.

Viitorul industriei depinde de încercările unor senatori și reprezentanți de a anula excepțiile din legislația de mediu introduse în favoarea companiilor de gaze și petrol în 2005. Fracturing Responsibility and Awareness of Chemicals Act este un exemplu de proiect de lege ce urmărește anularea excepțiilor. A fost introdus în dezbateri parlamentară în 2009 și reintrodus în mai 2013 de reprezentanți și senatori democrați din Colorado, Pennsylvania și New York. Actul urmărește să crească transparența în ceea ce privește listele de substanțe chimice incluse în procesul de fracturare. Legea propusă ar transfera și o serie de obligații de verificare și control în sarcina unor agenții federale.

Introducerea excepțiilor federale și sprijinul neechivoc la nivel local din partea unor politicieni duce la goluri în reglementare. Practic, agenția federală are jurisdicție limitată în urma excepțiilor din 2005. Spre exemplu, după contaminarea pânzei freactice, Agenția Federală de Mediu a cerut unei companii de forare să ofere apă potabilă locuitorilor. Agenția texană de mediu s-a opus, susținând că acțiunea federală era prematură și nejustificată⁴.

2. Influența asupra politicienilor

Politicienii ce susțin excepțiile favorabile industriei gazelor de șist pretind că nu este nevoie de supraveghere federală și că cea la nivelul statelor este suficientă. În schimb, acești politicieni primesc fonduri însemnate de la companiile de petrol și gaze în campaniile lor electorale. Este cazul guvernatorului republican al

⁴ Vezi „A Tainted Water Well, and Concern There May Be More”, *New York Times*, 3 august 2011: http://www.nytimes.com/2011/08/04/us/04natgas.html?_r=2&ref=ianurbina&.

statului Pennsylvania, Tom Corbett, care a primit donații de 900.000 de dolari în campania sa din 2009 de la companii de gaze și petrol. Corbett se opune introducerii unor redevențe pe exploatarea de gaze de șist în Pennsylvania și l-a numit director al agenției locale de mediu pe avocatul Michael Krancer, care lucra pentru firma Blank Rome LLP, ce reprezenta interesele companiilor cu operațiuni de fracturare hidraulică în Pennsylvania.

Corbett face tot ce poate pentru a favoriza industria gazelor de șist, iar în iulie 2012 a semnat un act prin care grăbea agenția de mediu să analizeze acordarea permiselor pentru forare. Corbett intervine în favoarea industriei cu orice ocazie: recent a trimis o scrisoare președintelui agenției Delaware River Basin Commission pentru a cere ridicarea moratoriului pe care acea agenție l-a pus asupra fracturării hidraulice în bazinul râului Delaware.

În Pennsylvania lui Tom Corbett, companiile de gaze de șist au deversat ani de zile apele reziduale cu substanțe toxice în râuri. Agenția federală de mediu reclamase faptul că apele reziduale din procesul de fracturare sunt deversate în râuri fără a fi tratate. Environmental Protection Agency (EPA) avea jurisdicție asupra stațiilor de epurare a apei și reclama faptul că mixul de substanțe toxice folosit în procesul de fracturare este necunoscut. „Cum ar putea atunci stațiile de epurare să trateze ceva secret?“, argumenta EPA. Din cauza excepțiilor din 2005, agenția federală nu putea însă interveni direct în Pennsylvania.

Îngrijorările agenției federale erau justificate: cercetători de la Carnegie Mellon au găsit cantități crescute de bromuri în apa din Pittsburgh. În combinație cu cloruri din dezinfectanți, aceste bromuri generează un compus toxic ce este asociat cu riscuri crescute de cancer și

defecte la naștere. Guvernatorul Corbett a trebuit să dea un ordin prin care companiile de gaze de șist să nu mai folosească stațiile publice de epurare a apei. După ani de zile în care apa a fost sistematic poluată, concentrația de bromuri nu a scăzut încă.

3. Influența asupra agențiilor de reglementare

Faptul că agenția federală nu are jurisdicție completă asupra reglementării și monitorizării procesului de fracturare duce la situații ca cea din Pennsylvania, unde ani de zile deșeurile toxice din procesul de fracturare au fost pur și simplu deversate în râuri. Însă chiar dacă ar avea o jurisdicție mai amplă, agenția federală nu ar avea neapărat cale liberă. Dacă Energy Policy Act din 2005 nu ar fi restrâns responsabilitatea EPA, această instituție ar fi trebuit să realizeze mai repede un studiu asupra efectelor fracturării asupra apei.

În schimb, un studiu major asupra fracturării a fost inițiat abia în 2011, la cererea Camerei Reprezentanților. Studiul va fi finalizat abia în 2014 și urmărește să evalueze:

- Impactul cantităților foarte mari de apă necesare în procesul de fracturare asupra resurselor de apă potabilă ale comunităților.
- Impactul unor potențiale contaminări ale resurselor de apă potabilă cu lichid de fracturare fie în faza de injecție, fie în ce privește contaminarea post-fracturare cu materiale reziduale.
- Contaminarea resurselor de apă potabilă cu bromuri și radiu ce au fost deversate de stațiile de tratare a apei rezultate din procesul de fracturare.

Data fiind importanța acestui studiu, presiunile asupra agenției și autorilor sunt imense. Autoarea unui studiu similar a dezvăluit cum în anii '80 Casa Albă, sub președintele Reagan, a insistat pentru scoaterea mențiunilor legate de pericolele apelor reziduale pentru mediu și de nevoia de reglementare în domeniu. *New York Times* arată și cum un studiu din 2004 menționa potențiale dovezi de contaminare a apei freactice, dar aceste mențiuni au fost eliminate din studiul final, care a ajuns la concluzia că fracturarea hidrolică prezintă „puține riscuri pentru apa potabilă”⁵. Se pare că și studiul din 2011 a fost afectat de intervenții: ar fi trebuit inițial să analizeze și radioactivitatea din apele reziduale, efectele gazelor eliberate în atmosferă asupra schimbărilor climatice, precum și riscurile pentru muncitorii care intră în contact cu materialele radioactive.

4. Influența asupra studiilor academice

Presiunea industriei asupra studiilor vizează și studiile realizate de universități, nu numai de agenția de mediu. Universitatea Texas din Austin a publicat un studiu ce susținea că nu există legătură între procedeul fracturării hidrolice și contaminarea apei potabile. Șeful echipei care a realizat studiul, profesorul Charles „Chip” Goat era în consiliul de administrație al unei companii de exploatare a gazelor de șist și încasase în această funcție 1,5 milioane de dolari în cinci ani. Universitatea a comandat un nou studiu, care a găsit numeroase erori și omisiuni în studiul inițial. Autorul s-a pensionat, iar

⁵ „Pressure Limits Efforts to Police Drilling for Gas”, *New York Times*, 3 martie 2011: http://www.nytimes.com/2011/03/04/us/04gas.html?_r=0.

directorul centrului de cercetare ce lansase studiul inițial și-a dat demisia.

Influența asupra mediului academic este și indirectă. Întrebat de ce mediul academic a întârziat publicarea de studii asupra efectelor exploatărilor gazelor de șist, un profesor de la universitatea Pennsylvania a explicat cum, în Pennsylvania, sub conducerea republicană a lui Tom Corbett, statul nu a acordat finanțare pentru cercetare în ceea ce privește efectele asupra sănătății.⁶

Un alt motiv pentru care sunt relativ puține studii ține de clauzele de confidențialitate din contractele pe care proprietarii terenurilor le semnează cu companiile de gaze de șist.

5. Clauze de confidențialitate și înțelegeri

Companiile plătesc despăgubiri substanțiale pentru ca persoanele afectate de accidente să nu dezvăluie informații presei sau să cheme agențiile de reglementare. Este cazul exploatării Shell din Union Township din Pennsylvania: un gheizer cu apă și metan ce fâșnea la treizeci de metri înălțime a dus la evacuarea zonei pe o rază de o milă. Localnicii care răspund la întrebările presei nu își dau numele, pentru că poartă negocieri cu Shell pentru despăgubiri.⁷

Înțelegerile cu familiile afectate ajung la sute de mii de dolari. Aceste contracte de confidențialitate înseamnă

⁶ Vezi <http://green.blogs.nytimes.com/2013/01/21/taking-a-harder-look-at-fracking-and-health/>.

⁷ Vezi <http://stateimpact.npr.org/pennsylvania/2012/07/30/in-northeast-pennsylvania-methane-migration-means-flammable-puddles-and-30-foot-geysers/>.

că datele legate de incidentele de mediu nu ajung la autorități, la presă sau la cercetători.

Un raport al EPA recunoaște că exemplele de poluare sunt limitate, pentru că procedurile legale și acordurile de confidențialitate opresc accesul spre o analiză științifică a incidentelor. „Această practică [a blocării accesului la dovezi] este tipică pentru statul Texas”, menționează raportul: „În anumite cazuri, dovezile aferente unor incidente foarte publice devin aproape complet nedisponibile pentru analiza autorităților”⁸.

O prevedere importantă a propunerilor legislative de supraveghere a industriei este introducerea unei obligații pentru judecători de a analiza riscurile pentru sănătatea și siguranța publică înainte de a aproba înțelegeri secrete (*settlements*) între companiile de gaze și proprietarii terenurilor.

6. Supraestimarea resurselor pentru a influența publicul și politicienii

Agencia guvernamentală Energy Information Administration (EIA) lansează rapoarte și estimări asupra surselor de gaze de șist. Însă aceste estimări sunt de multe ori ridicole: supraestimarea rezervelor din Marcellus Shale de cinci ori, a celor din Polonia de zece ori. Rapoartele inițiale arătau rezervele Poloniei la 300 de ani, în prezent aceste estimări au coborât undeva între 26 și 70 de ani. Este foarte transparent faptul că estimările inițiale nu erau demne de publicare, dar că agenția americană sprijină prin aceste rapoarte companiile americane cu afaceri globale.

⁸ Vezi „A Tainted Water Well, and Concern There May Be More”, art. cit.

Cine realizează studiile promovate de EIA? *New York Times* arată⁹ că două firme care au lucrat la raport, Intek și Advanced Resources International au mulți clienți din industria gazelor și a petrolului, iar președintele AdvancedResources este acționar și membru în *board*-ul Southwestern Energy, o companie cu operațiuni de explorare a gazului de șist.

7. Promovarea ideii false că gazele de șist sunt mai puțin poluante decât cărbunele

Industria încearcă să avanseze ideea că gazele de șist sunt o sursă de energie mai puțin poluantă decât cărbunele. În acest fel, politicienii pot să promoveze această industrie ca pe o soluție și nu ca pe o problemă. De fapt, emisiile centralelor ce folosesc gaze de șist sunt jumătate din cele ale centralelor pe cărbune, dar sunt de douăzeci de ori mai poluante (în grame CO₂/ Kwh) decât energia eoliană, hidroelectrică sau cea solară.

Ideea că gazele de șist sunt mai puțin poluante este demontată de un studiu publicat în revista *Nature*¹⁰, care estimează că efectul asupra mediului (*greenhouse gas footprint*) pe termen lung este mai mare în cazul gazelor de șist, din cauza emisiilor de metan din procesul de extracție. Autorii studiului estimează că între 3 și 7% din producția de metan a unei sonde de gaze de șist ajunge în atmosferă.

Mai mult, ipoteza de lucru este că se va realiza o substituție a cărbunelui cu gazele de șist. Substituția

⁹ Vezi „Behind Veneer, Doubt on Future of Natural Gas”, *New York Times*, 26 iunie 2011: http://www.nytimes.com/2011/06/27/us/27gas.html?pagewanted=all&_r=0.

¹⁰ Robert W. Howarth, Anthony Ingraffea & Terry Engelder, „Natural gas: Should fracking stop?”, art. cit.

nu afectează însă neapărat cărbunele, ci mai degrabă afectează producția convențională, mai scumpă, de gaze naturale.

Concluzii

Experiența americană este un model de *business* în stilul vestului sălbatic, o formă de acumulare primitivă. Pentru a netezi această acumulare, sub conducerea lui George W. Bush și a lui Dick Cheney, statul federal s-a restras strategic în 2005 din calea sondelor de gaze de șist, introducând excepții în legislația de mediu. La nivelul statelor, ani de zile guvernatorul republican Corbett, finanțat puternic de industrie, a lăsat un gol de reglementare ce a permis firmelor să deverseze reziduurile toxice în râuri. Nu toate statele americane permit exploatarea gazelor de șist - cele republicane sunt printre fruntașe, în timp ce unele state cu majorități democratice au moratorii sau au interzis exploatarea, precum statul Vermont.

Acolo unde exploatarea sunt permise, proprietarii de pământ ce posedau și drepturile asupra resurselor minerale au căutat să se îmbogățească. Unii au vândut și au continuat să trăiască lângă sonde, bând doar apă îmbuteliată, respirând aerul poluat cu benzen cancerigen. Cei care trăiesc lângă ei, dar nu au vândut, trăiesc aceeași experiență a poluării, însă fără să se fi mânjit cu bani. Când se produc accidente sau se îmbolnăvesc, angajează un avocat priceput ce le obține un *settlement* de ordinul sutelor de mii de dolari. Nu va ști nimeni ce s-a întâmplat pe terenul lor, care a fost cauza și gravitatea poluării. Pentru că firmele fac tot posibilul să izoleze și să secretizeze cazurile de poluare, există puține date pentru studii

asupra efectelor exploatărilor. Agențiile guvernamentale fie lucrează pentru industrie, anunțând estimări nerealiste de mari despre rezerve, fie sunt supuse unor presiuni politice de a nu publica rezultate ce ar dăuna industriei.

Modelul este: fă bani acum, legile vin mai târziu. Ca și în cazul industriei azbestului, a flouorocarburilor, a DDT-ului, a tutunului, efectele asupra sănătății publice și a mediului sunt un teren de bătălie pe care industria încearcă să prelungească perioada în care poate face bani ușor, fără legi. Așa se explică excepțiile din 2005, care au condus la faptul că Agenția Federală de Mediu va publica un studiu abia în 2014, iar din acel studiu lipsesc capitole importante. Industria face tot posibilul pentru prelungirea perioadei de acumulare: contracte de confidențialitate, comandarea de studii favorabile, donații în campaniile electorale.

Înainte de faza de declin a procesului de acumulare în SUA (legi care fac costurile prea mari și procese de despăgubire), companiile de gaze de șist urmăresc extinderea rapidă în alte țări. Metoda „fă bani acum, legile vin mai târziu” poate fi aplicată și în România. Câte un primar care nu se teme de linșaj vrea să-și vândă repede pământul, câte un premier care se știe șubred vrea să câștige sprijin politic și bani americani de campanie. Din 2014, companiile americane de petrol vor fi obligate de Congresul SUA să publice cheltuielile administrative și de protocol din străinătate. Până atunci, nu vom ști ce cheltuieli administrative și de protocol are Chevron cu PSD, cu președintele Consiliului Județean Vaslui, Dumitru Buzatu, sau cu primarii comunelor din Vaslui.

Sistemul juridic american e construit în jurul acumulării primitive, iar proprietarii pământurilor înțeleg

jocul: poluatorul plătește, eu mă îmbogățesc. Pentru că proprietarii terenurilor nu dețin drepturile asupra resurselor minerale în România, comunitățile vor fi mai greu de cointeresat în faza acumulării de către companii străine.

Acumularea primitivă românească funcționează acum în faza netezirii legislației. În calea acumulării stau în viitor drepturile și voința comunităților locale. Ignorarea dreptului comunităților de a refuza exploatarea pe raza comunei sau orașului ar constitui acumulare primitivă prin rapt.

Precum în Polonia, viitorul gazelor de șist în România presupune coerciție, care va atrage nesupunere civilă și violență – Vestul Sălbatic la Vaslui și pe litoral, cu românii în rol de indieni.

Butelia România

Costi Rogozanu

De unde atâta zgomot cu gazul de șist? Nu e simplă neliniște „de mediu”, nu e doar frica de o nouă înstrăinare iresponsabilă a resurselor către multinaționale, e prinsă în acest scandal discuția despre întreaga strategie energetică a Europei din următorul deceniu. Să inventariem „poeziile” lobbyștilor ca să știm cu ce luptăm.

Îndată ce apar contestate astfel de exploatări, vin explicații precum „independența energetică a României”. Plictisiți deja de „frica de ruși”, tentația ar fi să bagatelizăm argumentul. Dar el e argumentul „european”. Pe cât de mult importă Europa de la ruși, pe atât de mult e folosit motivul „rusesc” în documente oficiale: „Dependența Europei de importuri a crescut în ultimele două decenii și se prevede că până în 2035 va crește la peste 80% în ceea ce privește petrolul și gazul. Unele state membre se bazează pe un singur furnizor rus și adesea pe o singură rută de aprovizionare pentru 80-100% din consumul lor de gaz.”¹

¹ Document al Comisiei Europene: „Provocările din domeniul energetic și politica energetică. Contribuția Comisiei la reuniunea Consiliului European din 22 mai 2013”: http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/energy2_ro.pdf.

Avem, așadar, o adaptare a mai vechii spaime, un *upgrade* european. Ce e China pentru SUA este, se pare, Rusia pentru UE, la nivel de imaginar mediatic. Discuția capătă nuanțe în România, care e ea însăși posesoare de rezerve de petrol și gaze naturale. Politica europeană nu e doar să uităm de ele și să ne comportăm corect pe o piață ideală ca și cum n-am avea niciun atu, ci este și împingerea spre un „mix energetic”, care să ne acorde independență totală. Trebuie concurență liberă pe piața gazului, ni se spune. În cazul României, gazul românesc ar trebui lăsat să concureze liber cu el însuși până îi distruge și industria complet și până îi și scoate în stradă pe „gospodarii” suprafacturați. Comisia Europeană spune plină de haz că lipsa de concurență pe piața liberă este cea care urcă prețurile... SUA sunt date exemplu pentru felul în care nu și-au omorât de tot industria, ținând prețul energiei jos. „Ținând la același nivel prețul în ultimele decenii”, aceasta este expresia corectă, nu „scăzând”, cum spun lobbyiștii, a demonstrat-o Ciprian Domnișoru.²

Lobbyiștii strigă în presa română că exploatarea gazului de șist va duce la scăderea consistentă a prețului. Nu e deloc garantat. O zice clar comisarul european Connie Hedegaard; niciodată nu vom putea avea prețurile din SUA:

„But Hedegaard dismissed the Business Europe argument as «yes [to climate action] but not now». «Even without the climate policies we would still have a US shale gas problem», she said. «In the European Commission we don't mind shale gas. If the member states want to

² Ciprian Domnișoru, „Prețul gazelor: o creștere certă, cu fiori pentru PSD și amăgiri despre scăderea prețului în SUA”: <http://voxpublica.realitatea.net/politica-societate/pretul-gazelor-o-crestere-certa-cu-fiori-pentru-psd-si-amagiri-despre-scaderea-pretului-in-sua-93045.html>.

do shale gas, they can do it. Their energy mix is up to the member states», she said.

And «even if they decide to do shale gas, experts will tell you that the EU won't get its prices down to US levels», she added.³

Oricât gaz de șist s-ar găsi, exploatarea nu se poate face la nivelul american. Densitatea populației europene e unul dintre argumente. Nu-ți permiți să devastezi semicontrolat mari teritorii. Or, șmecheria cu rentabilitatea exploatării gazului de șist e să sapi puțuri neconținut și să extragi intensiv într-un timp relativ scurt.

Altă veste face din nebunia gazului de șist un soi de temă utopică înainte ca măcar să fi început prospecția. Din Polonia - văzută ca un rezervor imens - s-au retras deja investitori importanți. Nu se știe încă exact dacă e o decizie a Poloniei de a încerca pe cont propriu aventura sau este vorba despre sustenabilitatea afacerii. Comentatorii vestici au spus că pare să fie mai curând cea de-a doua variantă, prospecțiile anunțând o cantitate mult mai mică decât cea estimată:

„Le 8 mai, on a appris que deux compagnies gazières, Talisman Energy et Marathon Oil, se retiraient de l'exploration du gaz de schiste en Pologne. Pourquoi? Parce qu'elles n'ont pas trouvé suffisamment de gaz, qui se révèle ne pas être aussi aisé à extraire qu'aux Etats-Unis. Sur 43 puits creusés jusqu'à présent en Pologne, seuls 12 ont produit du gaz. La Pologne, à qui l'on avait promis des réserves immenses de 5 trillions de mètres cubes, ramenées ensuite à

³ <http://www.euractiv.com/sustainability/cooperation-shale-answer-europe-news-519803>.

800 milliards, découvre la différence entre le potentiel, le possible et le faisable.”⁴

Ne reîntoarcem la documentele oficiale și vedem o nouă explicație, foarte vânturată de lobbyiști privato-guvernamentali (precum Ionel Blănculescu): energia costă pentru că e încărcată de accize, de TVA etc. Discuția vine în contextul în care, de la anul, ar trebui stabilite redevențe mult mai serioase pentru resursele exploatare pe teritoriu românesc, însă Guvernul Ponta nu dă niciun semn că ar fi prea hotărât în această direcție. Argumentul taxe și accize e cel mai ușor de demontat: în România, acestea sunt mici în comparație cu țări europene cu nivel salarial mult mai ridicat și fără resurse proprii de petrol și gaze. Demonizarea accizelor face parte din războiul final din toamnă pe stabilirea redevențelor. Dacă taxele mari pe energie ar merge la stat, eventual în susținerea clară a unor domenii cheie (sănătate, educație), poate greul ar fi ceva mai puțin amar. Dar partea leului o iau diverse corporații, care se mai și plâng de taxe.

Exploatarea gazului de șist și scandalul aferent poartă, așadar, în subtext, întreaga viziune aberantă a „autonomiei energetice” și a scumpirii inevitabile, mai ales pentru consumatorii casnici. Scumpirea în România nu vine de la o cerere extrem de mare, vine de la investiții cu forța smulse lunar. Industriașii par într-o luptă acerbă cu speculatorii verzi. Însă deja se arată zorii unor înțelegeri – ei vor beneficia de prețuri ceva mai mici. În afara înțelegerii rămân „consumatorii casnici”. Mulți dintre ei se vor trezi în competiție pentru „ajutor de stat”. Vor deveni „ajutați social”, după ce au ajutat investitorii ani de zile.

⁴ http://www.lemonde.fr/idees/article/2013/05/11/gaz-de-schiste-la-fin_3175680_3232.html.

Unde e capitalul privat în toată ecuația?

Discuțiile despre privatizările aberante, despre corupția politicianilor au în compoziție o toxină antipolitică, generatoarea unei frumoase amnezii: capitalul privat nu apare nicăieri în poveste. Apar nervi, revolte, țipete, urlete. Toate privesc un sistem abstract, în care capitalul privat e personajul cel bun care ține angajații mereu în șah, cu drepturile și ciocurile date la minimum, și care mai și plătesc taxe pentru „ajutor social”. Sunt acei nervi *middle-class*, care dau peste cap revoltele în Rusia, Bulgaria sau România (bine rezumați într-un articol de Ilya Budraitskis⁵).

Pentru starea României de azi și a cetățenilor ei sunt de vină statul și corupții politici și, ceva mai nou, în mult mai slabă măsură, colonizatorii, o UE abstractă, capitaliștii străini care îi înghit pe cinstiții antreprenori români. Ca și cum capitalul românesc ar fi dat dovadă de extrem umanism... Și uite așa, asistăm la niște răsturnări spectaculoase de logică.

Economiști superspecializați ne vor explica cum Petrom n-ar fi produs în veci atâta profit (deci taxe la stat) dacă nu s-ar fi privatizat. De ce? Explicațiile veșnice sunt furtul și clientelismul. Or fi contribuit și astea. Dar esențiale au fost altele. Petrom n-ar fi îndrăznit să dea mii de oameni afară dacă rămânea în proprietatea majoritară a statului. Petrom n-ar fi îndrăznit să scumpească combustibilul în așa hal dacă ar fi rămas de stat. Și, nu în ultimul rând, un Petrom de stat n-ar fi îndrăznit

⁵ Ilya Budraitskis, „Protests in Russia and Bulgaria: anti-populism, «false consciousness», and the tasks of the left”: <http://www.criticatrac.ro/lefeast/protests-in-russia-and-bulgaria-anti-populism-false-consciousness-and-the-tasks-of-the-left/>.

să-și pună angajații din benzinării să vândă și ciocolățele și deodorante cu întrebări insistente către cumpărător. Astea-s marile invenții ale unui Petrom privatizat. Vine un moment cheie în toamnă, când se vor renegocia redevențele. Nu aveți un *feeling* neplăcut că ele vor fi mult mai jos decât cele din declarațiile belicoase ale aceluia Ponta de acum un an și jumătate?

Angajații se simt aliați cu capitalul privat împotriva statului, asta e principala distorsiune care apare în limbajul anticorupție și antipolitică. Angajații ies de multe ori și le cer politicianilor sprijin pentru plata ratelor și facturilor. Lipsește veriga cea mai importantă - forțarea mâinii politicianilor de a lua atitudine tocmai în sprijinirea continuă a capitalului privat prin legislație. Nici măcar nu e nevoie de prea mult lobby, lucrurile merg ca uns.

Furia anti-stat și pro-privatizări devine și mai ridicolă în momentul în care lucrăm cu cifre: ponderea întreprinderilor de stat în totalul cifrei de afaceri a fost de aproximativ 5%, declara recent Bogdan Badea, secretar de stat în Ministerul Economiei. Cauza privatizărilor a fost pierdută. Cele câteva redute (în zona energie) sunt deja trecute în noile acorduri cu troica. O să le tot contestăm, dar asta nu trebuie să ne facă să pierdem din vedere adevăratul front.

Forma de impozitare directă pe care o pune capitalul privat cetățenilor (fie prin certificate verzi, fie prin bugete de investiții calculate în avans, fie prin „actualizări” ale prețului la gaze) - aici e secretul, aici e linia vulnerabilă, prin care mai are rost o critică eficientă a statului sau al administrațiilor publice ca parteneri ai capitalului privat. Nu există corupție cercetată de DNA comparabilă cu vreunul din abuzurile enunțate mai sus. Practic, perioada

postcriză a adus marele capital în situația de a inventa forme de supraviețuire prin abuz de stat. Așa-zisa dreaptă românească își înșală posibilul public explicându-i cât de mult taxează statul. Da, statul îi taxează, dar nu pentru sănătate sau învățământ. Îi taxează pentru plata unor rente investitorilor strategici.

De ce nu te pui cu Chevron?

O intervenție a jurnalistului C. T. Popescu⁶ a pus pe masă, involuntar, un nod de probleme în care se încurcă și se vor încurca protestele împotriva politicilor de austeritate și de promovare exclusiv a speculei cu energie și resurse. Priviți cum au apărut frâne în diverse zone care se pretindeau superactiviste - unii oameni au tăcut subit. Că doar apărarea pieței libere e parte din jobul lor. S-au oprit, și nu pentru că n-ar fi convinși de argumente, ci pentru că argumentele anti-RMGC devin „periculoase” când sunt anti-Chevron. Au putut vinde scandalul RMGC ca pe o excepție coruptă de la regula de aur a societății noastre, piața liberă, capitalul în mișcare care face lumea mai bună etc. Cu Chevron nu mai merge.

Chevron nu e RMGC, spune CTP. De ce? E firmă mare americană, nu e hoțul nostru de Frank Timiș sau cine-or mai fi fiind. Cam așa ar suna justificarea tip anticorupție. RMGC a șpăguit pe aici ziaristi și politicieni, a lucrat murdar pentru un bulgăre de aur. Chevron lucrează la scară mare. E întrucâtva corect. Chevron nu s-a oboșit cu influențarea treptată a deciziilor. Acum doi ani, când a vrut să exploateze, i-a chemat pe Băsescu și ai lui

⁶ Online: <http://www.gandul.info/gandul-live/cristian-tudor-popescu-la-gandul-live-nu-e-o-victorie-pentru-romania-ca-chevron-s-a-retras-11532731>.

la Washington și le-a oferit logistică – pentru statul de drept, probabil. Acum se duce Ponta pentru un *training*. Gittenstein, mult-iubitul de stații de drepti, e un lobbyist, dar e bun când susține fără rușine o industrie și nu alta – piața liberă se face cu recomandări.

Domnului CTP i se oprește raționamentul la Chevron pentru că Chevron e sistemul însuși. C. T. Popescu știe că, dacă zici NU Chevron, ai sărit de partea cealaltă, ai sărit în necunoscut. Și atunci bagatelizează.

Unul dintre cele mai întâlnite reproșuri: *frica țărănească de tehnologie*. Frica de tehnologie e probabil o glumă. După 20 de ani în care s-au demontat industrii de tot felul, acum ni se predă frica de tehnologie? Păi au plâns generații întregi fără joburi după tehnologii de tot felul, înalte sau nu, poluante sau nu. Degeaba, au dus tot la fier vechi. Frica țăranilor e de altceva: ți-au trimis copiii (mai ales din mediul rural) la lucru necalificat afară, acum îți iau și apa și pământul. E asta tehnologie și progres? Sau e furt?

Ecologismul hiperbolic: glumele cu ecologiștii care nu mai vor energie atomică, nu mai vor civilizație – o nouă evitare a unei lupte față în față.

Critica guvernului incompetent: CTP o formulează așa: cu ce se aleg oamenii ăia, comunitatea, de pe urma exploatării? Sofismul jurnalistului continuă: țăranii n-au primit nimic, trebuia să primească asigurări, despăgubiri de la stat, deci guvernul e de vină, nu Chevron. De ce are asta importanță? Pentru că, dacă critici guvernul, execuți o arie știută și nepericuloasă. Dacă critici Chevronul, atunci o rupi cu viitorul României. Eu nu spun că n-o fi adevărat.

Spun că nu e normal să nu fii indignat să vezi că asta e singura opțiune. Pentru CTP, Chevron e singura.

Alt reproș: *nu înțelegem rolul economic teribil al exploataării*. Ba poate tocmai pentru că-l înțelegem cu toții, poate tocmai de aia ne revoltăm. Iar aici trebuie conștientizat rolul enorm al unor proteste ESTICE împotriva industrializării de tip colonialist. România sau Bulgaria au o singură șansă, extrem de fragilă: aceea de a produce în sfârșit un bloc politic care să critice dur conducătorii UE. Dacă vor sucomba mereu în indignare *soft*, fără chestionarea dramatică a proiectului european, atunci își vor merita soarta. Cinismul cu energia e enorm. Pe de o parte, se vrea liberalizarea prețurilor la energie, care poate vor scădea la nivel european dacă se exploatează cu succes aici sau în Polonia, dar se uită mereu că pentru săracii sub care stau resursele acea „ieftinire” îi va transforma pe toți în asistați social. Pentru că ieftinul e prea scump pentru EST, redevențele sunt și vor fi mici. Rombulgaria nu face opoziție politică în UE, nu există, e executant. Nimeni nu pune problema frontal: noi cu ce ne alegem - vreți resursele, vreți să nu ne fie accesibile nouă, cetățenilor și industriilor noastre, vreți să nu rămânem cu nimic, dar vreți să ne dezvoltăm.

Critica la Chevron poate însemna și conturarea unui front politic nou. Evident că acesta e bagatelizat imediat și etichetat ca antioccidental, antiamericanist și alte baliverne. Și tot evident, mulți cad în capcana unui naționalism fără sens, când ideea ar fi să facem critica trans-națională. Pentru troică, pentru Comisie, e mult mai eficient să le spui în față nu că ești bulgar sau român sau ungar, ci că ești din UE și totuși ai statut complet diferit de alți cetățeni UE.

Estul a fost teatrul de experiment pentru austeritate. FMI începe abia acum să mai dea puțin înapoi. Dar noi trebuia deja să ne fi trezit și să ne fi organizat, nu cu vaiere naționale, nu cântece „den bătrâni”, ci cu structuri politice care să sară peste intermediari ridicoli precum Băsescu sau Ponta și să atace direct unde doare: principiile UE și ipocriziile incredibile ale aplicării lor.

CTP a furnizat argumentele pe care Ponta nu le avea. Ponta se lua de pensionarii din Pungești că iau și pensii, se dau și cu curul de pământ. Ponta vindea iluzia bogăției. Nu poți fi bogat fără să bei apă cu cocktail chimic. Dați-le ceva la fraieri, ăsta e îndemnul jurnalistului. Iarăși o direcție greșită. Cum am văzut la Roșia Montană că a făcut RMGC, sărăcia e ușor de batjocorit cu bani, dar nu rezolvi nimic, nu ai atins niciun consens social real. Țăranii de la Pungești știu că sunt păcăliți. Așa cum „țărani” de la Izvoarele nu se speriau de forări nu pentru că erau „antitehnologici”, ci tocmai pentru că jumătate din ei lucraseră la Petrom.

Noile „industrii” puse în aplicare de capital nu produc decât dezastru social. Europa impune verde? Ok, sărăcanii plătesc rente imense cu fiecare factură pentru investitorii în verde. Capitalul verde trebuie „ajutat”. Europa impune „independență energetică” și liberalizare (ce frumos se lipesc conceptele aici - umflare de piept patriotică și liberalizarea pieței de tip global) -, iar esticii asistă cu bani un capital care nu produce slujbe, produce doar rente. Exploatăările de gaze de șist oferă iarăși prea puține joburi, vor produce probabil câțiva milionari la capătul câtorva conducte Chevron - și cam atât.

Ce strigă hipsterii și țărani ignoranți e minimal: faceți dracului ceva să mai fim și noi implicați cumva în

țara asta, să avem slujbe și ce mânca și puțină demnitate măcar. Dar guvernul răspunde la „nu avem după ce bea apă” cu: păi atunci rezolvăm chestiunea cu apa, o facem de nebăut.

„În general am fost fericit greu”, spune CTP în partea anecdotică a interviului. Îi dau o rețetă de fericire: când ești bine așezat, împlinit și financiar, și popular cu meseria de jurnalist, uită-te și la dâra de distruși pe care o lasă corabia miraculoasă a „progresului civilizației” în urmă și aruncă-ți certitudinile în apă. Certitudinile măcar, banii îi putești păstra.

Într-o piesă foarte bună, *Capete înfierbântate* (documentată de Schwartz și Michailov), jucată extraordinar de Alexandru Potocean, apare la un moment dat și mărturia unui miner care a participat la evenimentele din 13-15 iunie. Omul își însușește toate criticile elitei spunând, parafrazez: noi suntem ignoranți, noi nu vrem decât leafă și mâncare, pe când oamenii din Piața Universității vor altceva, vor „progresul civilizației”. Ei bine, adevăratul „progres al civilizației” a fost și va rămâne exact visul minerului, nu fantasmatele progresului cu 800 de hectare ciuruite de sonde și câteva fețe noi în Top 100 cei mai bogați.

Pe linia întâi a focului. Żurawlów nu vrea gaze de șist¹

Karolina Domagalska

— **D**e aici nu mă mișc! striga Goșia, așezându-se pe burghiul cu care muncitorii trebuiau să facă o gaură pentru un stâlp.

— Ce căutați voi aici? Nu vă permitem să construiți niciun gard!, strigau locuitorii Żurawlówului².

Toate obiectele descărcate de către muncitorii din camionetă erau aruncate înapoi în navetă de către un grup de femei. Paza a chemat prin telefon ajutor: „Fură! Devastează!”. Mediatorul încercă să convingă oamenii să plece de pe câmp, turnând astfel ulei pe foc.

— Polonez contra polonez? De dragul cui? Pentru o firmă străină, care vrea să ne distrugă glia, munca noastră?, se răstia la paznic Ala (54 de ani). Ce-o să-i spui copilului? Că ai ridicat brațul la frate-tu? Frate la frate? Ești mândru de asta?

Atunci s-a auzit sunetul sirenei poliției. A fost o lovitură neașteptată.

¹ Publicat în *Wysokie obcasy*, nr. 27, 6 iulie 2013 (www.wysokieobcasy.pl). Traducere și note de Teodor Ajder.

² În românește se citește Juravluv.

– Oamenii sunt cu mâinile goale, iar domnu' năpus-tește prevenția! fulgera Goșia spre mediator.

– Trebuia să ne ținem bărbia cu mâna, atât de tare tremura. Omul nu se putea liniști, își amintește doamna Ala. Cred că toți plâneau atunci.

500 de colțunași și internetul

– Noi luam copiii după noi și mergeam primele. Ce aveam de pierdut? Căci dacă se întâmplă asta aici, dacă vor începe să extragă gazele astea de șist, nu vom putea trăi, ne povestește Ala. Noi singure facem gât, că dacă ne vor închide, nu-i mare pierdere. Cei tineri au copii, lucru, cu bărbății s-ar fi ajuns de la bun început la conflict violent, așa că mergeam noi în linia întâi a focului.

Stăm așezați într-o bucătărie răcoroasă. Ochelarii fotocromatici ai doamnei Ala încă nu apucaseră să-și schimbe culoarea la schimbarea intensității luminii.

– Poate să fac o tartină, ceva? Acuma omul nici nu mai gătește în casă, doar pentru protestatari mai face câte ceva. Ieri am pregătit colțunași. Ne-au ieșit vreo 500 de bucăți. Azi nora fierbe o supă, mâine gătesc eu bigos din varză proaspătă. Vin oamenii să ne susțină și stau acolo. Trebuie să fie ceva cald. Totu-i în pârlă, ogoru-i neîngrijit, casa e plină de colb, nu se face nimic pe lângă casă, se vine doar și se înnoptează. Ne țin așa deja de 3 săptămâni.

De trei săptămâni agricultorii blochează accesul la câmpul închiriat de către firma Chevron, proprietarul concesiunii de căutare și recunoaștere a zăcămintelor de gaz de șist în gmina Grabowiec³. Localnicii se împotrivesc

³ În românește se citește Grabovieț.

începerii oricăror lucrări de sondare în această zonă. Se tem că fracturarea hidrolică, tehnologia bazată pe rostuirea apei cu nisip și amestecuri chimice (radioactive?) pentru a elibera gazul, provoacă poluarea apei și a solului. Locuitorii aduc exemplul Pennsylvaniei, unde extragerea intensivă prin această metodă a gazelor de șist s-a dovedit a fi o metodă departe de perfecțiune, iar accidente și scurgerile numeroase pot cauza poluarea mediului.

– Sunt din Rogow⁴, e cam la un kilometru de la Żurawlów. Acolo Chevron a început să facă cercetări seismice, care îi ajută să constate volumul de gaz subteran. Drept rezultat, lumii i s-au fisurat casele, iar în două fântâni apa s-a înnegrit. Atunci am început să cuget despre ce se va întâmpla mai departe – cercetările seismice sunt doar începutul. Întâi citeam eu singură, mă ajuta și fiică-mea, că nu mă descurc prea bine cu internetul. Apoi a venit o dată fiu-meu și mi-a zis: „Mamă, șezi în internetul ăsta, dar ei între timp au venit până la noi, vor să închirieze câmpurile de la oameni.” M-am speriat atunci. I-am zis lui fiu-meu că e timpul să preia el releul. Și el s-a angajat în chestia asta împreună cu noră-mea. Mergeau de la sat la sat și povesteau. Toată chestia cu închirierea s-a întâmplat așa, pe ascuns, vătămanul și primarul au pus țara la cale fără să se sfătuiască cu lumea. Organizam noi singuri întâlnirile noastre, dar era greu să convingem oamenii. Mergeam și eu din casă-n casă și le spuneam că situația nu e chiar așa precum ne-o prezentau autoritățile. Unii mă ascultau, alții făceau haz de noi. Până la urmă am reușit să organizăm o întâlnire între localnici, reprezentanții Chevron și primarul. Când

⁴ În românește se citește Rogov.

reprezentanții firmei au văzut în sală o cameră de filmat de la TVN24⁵, au părăsit cu toții sala.

Casa doamnei Ala era pe atunci locul de întâlnire pentru toți cei care veneau să li se alăture protestatarilor, activiști, ecologi, jurnaliști. Fiecare dintre ei primeau bucate calde, iar cafeaua și ceaiul s-au băut cu litrii. După întâlnirea care a avut loc până la urmă fără reprezentanții Chevron, oamenii au discutat mult timp aroganța concurenului și toate pericolele legate de extragerea gazelor de șist: conținutul chimic al substanței amestecată cu apa pentru rostuială, volumul imens al apei poluate, administrarea deșeurilor, zgomotul, suprautilizarea drumurilor, apropierea terenurilor de rezervația naturală inclusă în Natura 2000 (<http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/>).

– Acea întâlnire trebuia să fie o consultație cu oamenii, dar nici până în ziua de azi nu a avut loc așa ceva. În martie anul trecut, au venit cu niște utilaje masive, ca să pregătească terenul pentru găurire. I-am blocat atunci cu tractoarele. Am chemat primarul și poliția. Ne țineam de faptul că din 1 martie până în 15 iulie e perioada de înmulțire a păsărilor și acestea se află sub ocrotire specială de stat. Ne-au salvat păsările. Între timp a ieșit la iveală faptul că firma nu avea permisiunea să-și aducă și să-și instaleze aparatajul masiv. Așa că pe 15, tot ce a sosit pe roți a fost luat de aici cu remorca. Ce bucurie am avut atunci în suflet și în inimă! Și această victorie ne-a făcut cumva mai puțin vigilenți.

⁵ Una dintre cele mai populare televiziuni private din Polonia.

Fără glas

În cortul protestatarilor intră fiul lui Goșia cu un cuptor cu microunde. Toată lumea primește colțunași cu brânză, acoperiți cu jumări sau smântână, la alegere. Bașia vorbește în șoaptă, și-a pierdut vocea strigând la poliție și la cei din pază.

– Nu știu, poate e o laringită, dar oricum e mai bine acu', că s-a făcut mai cald. La început ploua continuu. Noi stăteam în ploaie sub umbrele sau în mașini. Doar după o vreme am instalat cortul. Cineva a adus niște scaune și mese, așa că avem aici biroul și bucătăria de campanie.

– Cel mai scandalos e că Chevron nu are permisiunea să extragă, spune Andrzej, partenerul Bașiei, și scoate la iveală două mâpi solide cu documente. Toată afacerea e destul de complicată, e greu să-i găsești capătul, dar noi a trebuit s-o facem, ne ajută și câțiva juriști. Actualmente situația arată în felul următor: Chevron are dreptul să efectueze cercetări seismice 3D. Pot să îngrădească terenurile închiriate, dar nouă ne este teamă că se va repeta povestea din Ministrówka⁶. Acolo au îngrădit terenul în timpul nopții. Când am ajuns noi acolo, echipamentul masiv se afla deja după gard. Nu ne puteam atinge de acesta, căci era teren privat.

Opinia Chevronului e neechivocă: „Chevron este în posesia tuturor permisiunilor și acordurilor necesare pentru a începe lucrările în acest loc. Avem toate drepturile de folosire a terenurilor închiriate pe care dorim să le îngrădim. [...] Considerăm că opiniile unui grup mic de oameni nu reflectă opiniile majorității comunității, care susține lucrările legate de extragerea gazelor terestre de

⁶ În românește se citește Ministrucva.

șist în Polonia. Conform unui sondaj CBOS (Centrul de Cercetare a Opiniei Publice) efectuat în iunie 2013, 78% dintre polonezi susțin astfel de activități.”

Același sondaj arată că 51% dintre polonezi consideră extragerea gazelor de șist ca fiind nepericuloasă pentru mediul înconjurător. 17% cred că extragerea gazelor de șist e periculoasă pentru mediu, iar 32% nu au nicio opinie. Locuitorii Żurawłówului și Rogow se află printre cei 7% din populația Poloniei care se declară împotriva extragerii gazelor de șist.

– Aici ne-am născut și aici dorim să muncim, doar nu ne vom muta gospodăriile la 300 de kilometri, spune Kașia, nora doamnei Ala și fiica unui agricultor a cărui gospodărie are circa 600 de hectare. Tata participă la conferințe internaționale de agricultură sustenabilă. Gospodăria familiei noastre e foarte bine dotată, implementăm tehnologii agrare avansate, eu mă ocup de contabilitate și documentare, iar ei ne tratează ca pe niște inculți. În plus, cum să ne încredem în ei, dacă au făcut o boacăna în martie anul trecut, intrând fără permisiuni pe teren?

– Casa în Żurawłów am cumpărat-o acum 5 ani. E planul nostru pentru bătrânețe, ne povestește Bașia. Am căutat un loc aproape de natură, ca să pot discuta cu florile. Aici mi-am descoperit al doilea sens al vieții: natura. La început ne-am gândit că dacă locuitorii vor fi pentru șist, apoi și noi vom fi. Dar după aia, am început să înțelegem că ceva nu e în regulă. Am început să citim, să ne informăm și n-am mai avut cale de întors. Casa am cumpărat-o de la vătăman, cu care ne-am împrietenit, iar acest șist a pus prietenia noastră la mare încercare. Vătămanul și soția lui credeau că aceste lucrări sunt o

mare șansă pentru localitate. Iar acum Goșia e cu noi și luptă ca o leoaică.

Bastonașul de cult

– Trebuia să fie viitorul. Ne promiteau ajutor. Ne întrebau de ce avem trebuință, povestește Goșia. Noi, eu cu bărbatu-meu, ne bucuram; le-am spus, de exemplu, să ne repare alimentara veche din sat și să facă din el un club pentru copii și tineret. Au preluat ideea asta și ne telefonau zilnic. Voiau să le închiriem un câmp cu 20.000 zloți pe hectar. „Dar să nu spuneți la nimeni despre asta, căci vor începe să vă invidieze”, ne preveneau ei. Înainte de întâlnirea aceea din ianuarie ne străduiam foarte mult să-i pregătim pe oameni să-i asculte. Eu m-am certat și cu părinții, căci ei erau împotriva închirierii de la bun început. Iar ei îmi ies de la întâlnire! Dacă nu au nimic de ascuns, de ce dau bir cu fugiții? După acea întâlnire am început să ne autoeducăm și cum am călcat în căcatul ăsta, până în ziua de azi nu putem ieși din el! spune râzând.

– Eu m-am născut în Żurawlów. Aici m-am și măritat. Locuim chiar lângă casa părintească. Aici pământurile sunt roditoare. Cultivăm răpiță, cerealiere, sfeclă, avem vreo 50 de hectare. Acuma e atâta de lucru, cosit, stropit contra ciupercilor, iar noi stăm aici, se plânge femeia. Soțul lucrează, băieții îl ajută, iar eu stau aici în cort. Grădina e plină de paragină, n-am timp nici măcar să culeg căpșunele.

– Dar ce vi s-a întâmplat la genunchi?, o întreb, arătând cu degetul spre genunchiul ei bandajat.

– Ei au angajat paznici din Ministrówka, probabil ca să ne certe între noi, cred. Miercuri dimineața unul dintre ei, după ce i-a adus pe paznici, a început să mâne în cruce

în apropiere de noi, făcând zgomot mare cu cauciucurile. Noi încă nu ne aveam cortul, ne luam prânzișorul afară în stradă. Mama s-a ridicat și a spus: „Acușica îl potolesc eu.” Am urmat-o. Cine s-o fi gândit că dacă cineva te vede de la 200 de metri nu se va opri. Noi stăm locului, iar el accelerează, apoi parcă a încetinit o țără, mama s-a dat la o parte, iar eu eram chiar în mijlocul drumului, simțeam că mă va călca, am sărit în ultima clipă. Când a venit ambulanța, au constat luxarea genunchiului. Despre mama Goșiei, Andrzej zice: „Hania și bastonașul ei de cult. Nu pe unul l-a gonit ea cu bastonul ăsta.”

– Venea pe aici fratele celuia care le-a arendat parcela, să vadă ce se mai întâmplă, apoi îi raporta lui frăsâne-su. M-am stropșit la el cu toiagu' și de atunci nu mai vine. Când l-am văzut pe ginerele meu că mi-a venit aici pe post de paznic, i-am arătat și lui toiagul și de-atunci nu-și mai arată nasul. Îmi trebuie bastonul, că mă dor șalele, acum îmi este și de folos când vreau să sperii pe cineva, râde țața Henia. Noi aici avem apă curată, fiică-mea și fiul meu au gospodării, nepoții sunt mari, vor să rămână aici la pământ, iar ei vor să ne construiască în prag o mină?

Mă culc sub roți

– Am venit să aflu știri. Wioletta a venit cu copiii ei gemeni de patru anișori, Oliwier și Filip. Am primit somație de la poliție, mama mă sperie că va trebui să plătesc amendă. Iar eu m-am oțărât și mai tare.

– Ogoiește-te, sunt 46 de somații din astea, explică Goșia.

– Le voi scrie și celor de la Fundația Helsinki de apărare a drepturilor omului că aici sunt încălcate drepturile

fundamentale ale omului. Wioletta tună și fulgeră. Nimeni nu mă sperie pe mine cu poliția într-un stat de democratic, acele timpuri când se făcea așa ceva au trecut demult! Și ce pot să-mi facă? Pe terenul lor nu am pus piciorul, mă plimbam cu copiii pe drum.

Wioletta are 33 de ani. Este absolventa Facultății de ocrotire a mediului de la Academia agrară din Lublin.

– Nimeni nu are dreptul să decidă în locul nostru, noi locuim aici din moși-strămoși. Polonia își trimite observatori în Ucraina și în alte țări, pentru a se asigura că acolo se respectă drepturile omului, iar aici în Polonia oamenii sunt speriați cu poliția! Nu e deloc în regulă așa ceva. Mai ales că noi suntem doar o mână de oameni, iar Chevron este posesoarea unui capital imens și are sprijinul guvernului polon. Dar noi nu ne dăm bătăuți – dacă ne vor speria cu poliția, eu mă culc în fața mașinărilor lor, las să mă calce.

O chestiune de importanță mondială

Pe parcursul zilei stau de veghe femeile și cei mai în vârstă. Timpul se scurge încet, dar presiunea e în creștere. Lucrătorii Chevronului înregistrează orice pas al protestatarilor și nu au de gând să părăsească terenul.

– Sunt întotdeauna drăguți și politicoși, dar își pierd și ei răbdarea, fețele li se fac pământii de nervi, strâng din dinți, spune Ala. Dar ce să-i facem? Noi ne apărăm avutul. Toată lumea ne susține, am primit scrisori de la agricultori din Irlanda, din Franța. Am avut oaspeți din Cehia și Lituania. Conflictul nu va fi soluționat cu ușurință. Chevron ne asigură că activitatea companiei nu pune în pericol mediul înconjurător, dar și că opinia comunității locale e importantă pentru ei.

În declarația firmei dată după ce lucrătorii ei au ieșit din sală, s-a spus că condițiile create în sală nu predis-puneau spre discuții. Agricultorii consideră că Chevron nu-i tratează suficient de serios și că compania ascunde adevărul despre pericolele legate de extragerea gazelor de șist.

– Dacă totul se efectuează în baza regulamentului, metodele care vor fi utilizate sunt absolut neprimejdioase, susține primarul Goźdiejewski⁷, care emite deciziile legate de îndeplinirea cerințelor legale de protejarea mediului necesare pentru începerea lucrărilor de cercetare.

– Problema mare constă în faptul că foarte des se întâmplă accidente, explică Alicja Stopa, care până în ziua de azi nu poate bea apa din fântâna sa. Când au început să le meargă mașinile seismice, s-au fisurat pereții. I-am chemat imediat cum s-a întâmplat. Nu au putut nega faptul. Apa în fântână s-a înnegrit după o lună, ei înșiși ne-au spus că așa ceva se poate întâmpla, că pe aici pe la noi există depozite de cărbune brun și că, încetul cu încetul, totul se va normaliza. Dacă totul e atât de nepericulos, cei de la Chevron ar trebui să semneze un angajament în care să se stipuleze că dacă se va întâmpla ceva, atunci ei ne vor plăti despăgubiri.

– Trebuie să luptăm până la capăt, dacă încetăm lupta, toată munca și efortul nostru de până acum se va duce pe apa sâmbetei, zice Ala.

– De unde s-a luat sloganul cu „*Occupy Chevron*”?

– E de la Lech Kowalski, care a făcut un film despre situația noastră și încă mai filmează, el ni l-a sugerat. Nu e vorba doar despre Żurawłów, noi luptăm pentru întreaga lume!

⁷ În românește se citește Gogjievski.

De ce (să)
protestăm?

The White Negro, proletariatul leneș sau câteva gânduri despre hipsterii protestatari care vor să salveze România

Vasile Ernu

„The hipster had absorbed the existentialist synapses of the Negro, and for practical purposes could be considered a white Negro.” (Norman Mailer)

Intro

Zilele trecute țineam o prelegere despre *underground*-ul sovietic din perioada 1945-1991, iar categoria cu care începeam povestea mea se cheamă „stileaga”. E vorba de prima generație de adolescenți de după marele război, care nu s-a manifestat nici prin discursuri politice și atitudine ideologică, nici prin proteste sau radicalisme politice. Ei s-au diferențiat radical doar prin stil vestimentar, de unde le vine și numele: viu colorați, ingenios asortați, păreau în acel context dominat de gri și kaki militar niște extraterestri. Apariția lor în public, încă în plină perioadă stalinistă, dar mai ales ulterior, în perioada hrușciovistă, a avut un impact imens. Stilul lor de a se îmbrăca, muzica pe care o ascultau, felul lor de a dansa a șocat lumea sovietică obișnuită. Șocul estetic a avut însă un efect politic și ideologic incredibil.

Deodată, niște simple haine și gesturi au mișcat ceva în conștiința și reflecția politică a cetățenilor. Și atunci tot aparatul sovietic de propagandă și de represiune s-a pus în mișcare pentru a-i desființa. Povestea este mai lungă și mai complicată, însă am făcut, involuntar, o asociere între acele momente și ziua de azi, căutând un material vizual. Am revăzut filmul lui Totorovski *Stileagy*¹, tradus în engleză prin *Hipsters*, nume care, în aceste zile, este atribuit, cu o semnificație negativă, nucleului dur al protestatarilor ieșiți să lupte împotriva exploatărilor de la Roșia Montană. Ce coincidență.

Săpând însă mai adânc, am dat de cronicile video (un exemplu din 1956²) și de textele vremii făcute de propagandiștii acelei perioade. Ce m-a frapat este asemănarea incredibilă cu tot ce se scrie azi despre acești tineri care protestează, supranumiți peiorativ „hipsteri”. Dacă înlocuim cuvântul „stileaga” cu „hipster” și „comunism” cu „capitalism”, avem același mesaj: regimul trebuie salvat de acești dezaxați și lipsiți de discernământ (Dragoș Paul Aligică), ei deranjează oamenii muncii care construiesc viitorul luminos (Daniel Oanță), poliția trebuie să instituie ordinea (reporter Realitatea TV), este o modă periculoasă (Dan Tăpălagă), sunt vânduți dușmanului de tot felul (o învinuire adusă de foarte mulți), sunt labili psihic și iraționali (Sorin Ioniță), sunt paraziții societății, stau pe banii părinților, nu sunt informați, nu știu ce vor, nu au un scop și sens în viață etc. etc.³ Tipul de retorică, tehnica

¹ Online: <http://www.youtube.com/watch?v=BXEzpdEFsPc&list=PLC1CEC3B78BFCBAEC>.

² Online: http://www.youtube.com/watch?v=md-fFYdWW_0.

³ Vezi și Ciprian Domnișoru, „Golanul cool și hipsterul educat”: <http://voxpública.realitatea.net/politica-societate/golanul-cool-si-hipsterul-educat-97604.html>.

și clișeele folosite sunt identice. Se pare că stăpânii s-au schimbat, ostașii puterii însă au rămas la fel de vigilenți.

Cine sunt hipsterii noștri?

Fără să vreau, mi-am adus aminte și de un faimos text, din păcate netradus încă la noi (dacă am fost bine informat), al lui Norman Mailer: *Superficial Reflections on the Hipster*. Textul este publicat în 1957 și este de o actualitate incredibilă, indiferent dacă te-ai născut în Est sau Vest. De aici vine și parafraza titlului, după cum se vede. Cui are timp și nervi, îi recomand să-l citească.

Dar să începem cu o referință istorică românească. La noi, cred eu, Malagamba, un adolescent venit din Basarabia, cel care a inventat malagambismul, poate fi numit, fără probleme, părintele hipsterismului românesc. Interesant este că acesta a fost arestat și de legionari, și de comuniști. Omul nu era un protestatar, un ideolog sau un om angajat politic. El doar cânta și se îmbrăca fistichiu. Deranjant de fistichiu. Și dansa altfel. Hainele lui și modul de a se comporta intrau în contradicție cu cămașa verde și portul popular ca uniformă, cu coloanele mărșăluind în extaz. În acel context, stilul lui avea ceva foarte politic și ideologic, pentru că gestul lui aparent estetic trimitea spre o poziție radicală antisistem. Și eroul nostru a ajuns, din punctul de vedere al puterii, unde-i era locul: la pușcărie. Au venit comuniștii, l-au felicitat că a „luptat” cu legionarii și, după un timp, povestea s-a repetat. A ajuns în același loc: la pușcărie. Malagamba e modelul de hipster de care avem nevoie. Dar asta e istorie și nu despre istoria hipsterismului românesc voiam să scriu.

Cândva, hisperii au fost botezați pe bună dreptate „proletariatul leneș”. Da, aceasta este cea mai bună descriere a lor. Poate și de aceea nu prea au deranjat până acum puterea. Hipsterii sunt gălăgioși, se îmbracă prea extravagant pentru gustul publicului larg, sunt cinici și sarcastici și au început să devină „prea mulți” pentru gusturile *mainstream*-ului românesc destul de conservator. În mare, știm bine „codul hipsterului” nu doar din cărți (ca până acum cinci ani), ci și din practicile urbane, în ultimul timp ei devenind tot mai prezenți. Hipsterii aparțin unei noi generații, sunt copiii noștri născuți în preajma lui 1989, care acum încep să se maturizeze. Știm multe despre ei, însă am o vagă impresie că nu-i cunoaștem aproape deloc. Eu cred, spus frust, că sunt generația copiilor abandonati, părăsiți aproape de toți: de familie, de societate, de stat etc.

Dar mai întâi să începem cu părinții lor. Părinții lor au avut un vis: să cadă comunismul și să intre în raiul consumerist al capitalismului. Visul lor s-a îndeplinit, dar, treptat, acest vis s-a dovedit un mare coșmar. În goana lor după acumularea de bunuri, părinții nu au văzut cum se năruie o societate, cum se destramă o lume. Ei nu au simțit și nu au înțeles că această distrugere continuă, acest colaps al statului și al societății postcomuniste a dus la o atomizare socială fără precedent, la un individualism extrem, la distrugerea mai tuturor relațiilor sociale, la golirea de sens a tuturor acțiunilor. Sau când au înțeles, era prea târziu pentru ei. Părinții acestor hipsteri au început să trăiască, cum îmi place mie să spun, în visul bancherului, care a devenit astăzi un coșmar pentru ei. Au renunțat la tot ce aveau pentru a trăi într-un vis de împrumut. Asta nu e colonialism, asta este mult mai mult de atât. Și acum se

trezesc încet, încet și văd că în jur sunt doar ruine, că viața lor economică e doar un imens credit pe care trebuie să-l returneze, iar în acest context libertatea la care au visat înainte de '89 a devenit o fantasmă care nu-i mai ajută cu nimic. Totul a devenit precar, nesigur, inaccesibil de scump pentru cea mai mare parte a populației, iar drepturile fundamentale pe care le aveau (valabil pentru toată Europa) sunt distruse cu un cinism fără margini. Ceea ce acum 40 de ani păreau drepturi câștigate pentru totdeauna, astăzi ni se par tuturor un lux: dreptul la muncă, la educație, la sănătate etc. La ce folos dreptul la libera exprimare, dacă aceste drepturi fundamentale le-am pierdut? În acest context, cel al unei traume sociale profunde, al unei societăți golite de orice sens, apare această nouă generație.

Oamenii mari pot minți, se pot înșela, pot trăi vieți false, copiii însă nu. Ei au fost primii care au înțeles și interiorizat această tragedie a „tranziției” și trecere spre capitalismul triumfalist. Ei au trăit această traumă aproape biologic. Ei au văzut cum nedreptatea crește, cum totul se năruie, cum părinții lor au devenit doar niște pioni ai unei vieți politice, sociale și economice profund injuste. Așa cum hipsterii americani sunt un produs al traumei celui de al Doilea Război Mondial, hipsterii noștri actuali sunt produsul traumei unei tranziții care nu duce nicăieri. Sau duce spre un dezastru sigur. În goana lor după bunuri, părinții i-au abandonat, oferindu-le doar marfă și gadgeturi, crezând că asta le este suficient. Statul i-a abandonat, creându-le doar niște condiții sociale și economice care-i transformă în carne de tun. Iar societatea nu i-a observat până de curând, când au ieșit în stradă. De elite culturale și de tot felul, nici nu mai vorbim: ele au dus o luptă pentru a-și apăra privilegiile și a sluji puterea.

Și iată că acest „proletariat leneș”, care trăiește aparent rupt de realitate, doar în *gherile* virtuale, care citește și ascultă muzică „dubioasă”, a ieșit în stradă. Din rețelele virtuale au curs direct în stradă și s-au văzut, au scos sunete articulate, s-au grupat și au protestat. Nu au în mână „cocktailuri Molotov”, ci *iphoane*, camere de filmat, sticle de plastic, tobe, biciclete, *skateboard*-uri etc. Dar ei încep să înțeleagă că ceea ce numim „cauza Roșia Montană” este doar interfața unei probleme de fond mult mai gravă, că vârful icebergului e doar un indicator spre o situație de fond mult mai profundă. Ei încep să pună întrebări, să iscodească plini de sarcasm. Nu mai vor să trăiască precum părinții lor, nu se mai regăsesc în visul acestora. Ei încep să facă gesturi cu adevărat politice, fie și într-o formulă confuză. Ei nu mai vor să fie „*The White Negro*” al noii orânduiri. Și asta este marea noastră speranță.

*De ce se tem conservatorii
de Lenin și de hipsteri?*

Cu ceva vreme în urmă, am observat că, de câte ori foloseam numele lui Lenin în mediile conservatoare românești, dar și liberale, cel mai adesea lumea căsca niște ochi mari și se uita la mine ca la un nebun. Nu încerc să justific ce a făcut sau spus Lenin, ci îl amintesc în diverse situații, analize, opinii: reacția e spectaculoasă. Folosesc uneori acest truc tocmai pentru a vedea această reacție, care nu e decât un produs al fricii și incapacității de reflecție. Într-una din discuțiile publicate pe CriticAtac despre situația oarecum asemănătoare din Rusia, Alexandr Ivanov și Ilia Budraitskis povesteau:

Am ascultat nu demult un interviu cu scriitorul Dmitrii Bîkov⁴, care, înconjurat de colegii săi liberali, explica de ce fel de om la putere are nevoie Rusia astăzi. Iată așadar ce spune Bîkov: „Cred că avem nevoie acum de un lider precum Lenin.”. Ceilalți sar în sus: „Dima, ce-ai pățit, ți-ai ieșit din minți, care Lenin!? Ești picat în cap?”. Iar Dima răspunde: „Cred că Lenin a fost singurul lider pentru care puterea era un simplu instrument. Primordială era ideea. Vreau să am un om la conducerea Rusiei pentru care puterea să fie pe locul doi, în raport cu ideea, cu principiul, cu scopul reconstrucției și îndreptării către o lume mai bună.”. Ceilalți interlocutori au răsucit degetul la tâmplă, chipurile, lăsați-l, e scriitor, iar scriitorii sunt niște ciudați.⁵

În Piața Universității au apărut lozinci, sloganuri care au făcut ca multe voci ale *mainstream*-ului mediatic și cultural să avertizeze de pericolul care ne paște și să arate cu degetul spre tâmplă: sunt niște nebuni! Cum adică „Jos corporatismul”, cum adică „Jos capitalismul!”? „E prea mult, oare astea erau idealurile noastre?” Idealurile cui? Aceste reacții ai celor care se mai consideră „elite” vin din teamă, teamă care se naște din neînțelegere. Ei nu pot pricepe noile realități și situații politice. Au fost învățați frumos, civilizată care sunt idealurile: capitalism egal proprietate/ democrație/ libertate/ prosperitate. E adevărat că roadele capitalismului au venit, însă doar pentru o mică elită, iar masele largi au fost cele care au pierdut și pierd în continuare.

⁴ Poate cel mai important scriitor rus la ora actuală. (Nota lui Vasile Ernu)

⁵ „Sfârșitul indiferenței sociale? Artă și Politică în Rusia de azi”: <http://www.criticatac.ro/19579/sfaritul-indiferenei-sociale/>.

Și acum miturile se clatină. Elitele au fost învățate că toate problemele care apar sunt rezolvate de niște tehnocrați în costume scumpe și că ei, soldații puterii, nu trebuie decât să stea cuminți și să îndeplinească ordinele eficient. Și deodată, când apar problemele care tulbură apele tot mai mult, bancomatul dă erori, politicienii sunt depășiți și în loc să vină băieții tehnocrați - care nu au întrebări, ci doar răspunsuri previzibile și tehnice care ne scot din câmpul politic - apar în stradă niște ciudați, marginali, zurlii, îmbrăcați dubios, cu niște cerințe și sloganuri „strașnice”.

Ei bine, mie mi se pare că rolul grupurilor marginale și a noilor lideri care se profilează trebuie să împingă discursul politic în această zonă, dincolo de sfera pur tehnocrată a managementului politic. De fapt, doar așa intrăm cu adevărat în câmpul politicii autentice, deschis spre necunoscut, adică spre dezbateri, negocieri și luptă democratică, dacă tot ne place cuvântul. DA, ei vor democrație, însă nu doar una politică (cum am zice că există acum), ci și una economică și socială. Abia așa se deschid câmpuri politice noi, din care pot apărea soluții alternative. Asta mai întâi.

În al doilea rând, reacția lor față de inerția socială, chiar dacă e spontană, haotică, cu un număr limitat de idei politice, exprimă intuiții foarte bune. Când strigă „PDL și USL, aceeași mizerie”, se subînțelege că mecanismul schimbării puterii, în sens de partide și guverne este o poveste învechită și nefuncțională. Ei sugerează că nu mai vor să se supună unui anumit tip de hegemonie politică, care lasă de înțeles că nu are alternativă. Puterea politică și economică actuală oferă jucăria alegerilor parlamentare, care în esență produc același tip de realitate.

Ei ne spun: „Tu joacă-te cu alegerile parlamentare, căci neoliberalismul veghează pentru tine”. Intuiția celor din piață spune însă: „PDL și USL, aceeași mizerie”. Acesta a fost un prim pas, care a dus apoi la „Jos corporatismul” și care duce, fără să vrem, spre „Jos capitalismul”. Ne place sau nu, aceasta este traiectoria.

În al treilea rând (și acesta ar fi cel mai dificil lucru): acești „proletari leneși”, acești „*The White Negroes*” încercă să se cupleze la „proletarii cu mușchi”. Ei încearcă să repare cumva ruptura care a existat până acum, o ruptură enormă între clasele sociale. Ei devin tot mai activi și urăsc fetișismul comodității burgheze, încercă să refacă spiritul comunitar în diversele lui forme și, mai ales, să resemnifice spații și bunuri publice și să dea sens problemelor sociale cu care se confruntă societatea românească⁶. Chiar dacă (aparent) sunt atrași de multe ori de false probleme sociale sau de unele minore, important e faptul că acest tip de acțiune duce spre un anumit tip de politică, care se rupe de tradiția unei politici elitiste, ce a făcut și face furori la noi. Elitele nu mai au un sens pentru ei, căci ele au devenit de mult ostașii puterii globale și de aceea trebuie declarate dușmanul oricărei politici care se face în interesul larg al cetățenilor.

Întrebarea mare este însă următoarea: va putea oare exista o coabitare și o unire a forțelor dintre „proletarii leneși” și „proletarii cu mușchi”, care încă dormitează în marea lor parte? Microbiștii, primii „proletari cu mușchi” („hipsterii cu mușchi”, vorba lui Florin Poenaru) care s-au alăturat mișcărilor de protest din ultimii ani au arătat că se pot înțelege cu hipsterii noștri, chiar dacă nu este

⁶ Vezi Manifestul Mâna de Lucru: <http://www.criticatac.ro/23416/manifestul-mana-de-lucru-roia-montan-mai-mult-decit-roia-montan/>.

clară încă chimia acestei relații. Dar e un început. Cert este că în acest început avem nevoie mare de dinamica încă naivă a „proletariatului leneș” și de energia frustă și directă a „proletariatului cu mușchi”. Să sperăm că acest tandem abia urmează să dea roade. Încerc să fiu optimist.

Vlădica Vasile și socialismul

Claudiu Gaiu

La sfârșitul lui februarie, un oraș mărunț din Țara de Jos se ridică împotriva proiectului de exploatare a gazelor de șist inițiat de o companie americană. Pe rând, premierul Ponta, deputatul Solomon și primarul Constantinescu s-au spălat de boala ecologistă electorală, abandonând Bârladul. S-a impus atunci figura protopopului Vasile Lăiu: mic de stat, un chip smead și sever, cu mișcări hotărâte, trădând o energie străină de țâfna trupeșă a multora dintre cucernicii săi confrăți. O veche tragedie de familie, moartea unei fetițe de patru ani, l-a întărit în angajamentul său față de semeni. Sutana și potcapul, îmbrăcate la manifestații, sau odăjdiile de la „slujba specială” din aprilie, care a înlocuit protestele de stradă, interzise de primărie, l-au făcut remarcat ca purtătorul de cuvânt firesc al jalbelor locale. Nu a întâlnit ecourile pozitive la nivel național pe care le-a găsit opoziția doctorului Raed Arafat la privatizarea serviciilor medicale de urgență. Dezastrele ecologice anunțate nu au același căutare în presă, iar rețetele de intoxicare mediatică sunt mai felurite, căci pagubele nu sunt imediate. Ziarele centrale, altminteri destul de bisericose,

au văzut în acțiunea bunului părinte o strategie a Celei de a Treia Rome a lui Putin și a panslavismului strălucind sub flacăra Gazprom. S-a răscolit trecutul și s-a găsit o donație a Consiliului Municipal Bârlad către Biserica Sf. Ilie. Însă nimic ilegal și nici pe departe comparabil cu cele 600.000 hectare concesionate în zonă către Chevron de Guvernul României. Mediile progresiste artistice și universitare au strâmbat din nas la retorica patriotică învechită, împănată cu trimiteri la cuvioasa Parascheva, ocrotitoarea Moldovei, și la Ștefan cel Mare, apărătorul creștinătății. E drept că preacucernicia sa nu-i un exeget a lui Slavoj Žižek și niciun admirator al lui Lucian Boia. Dar este acesta un defect? Și dacă practicăm relativismul cultural, de ce ar fi demne de dispreț comunitățile încă legate de vecinătăți și înrudiri, închegate prin sărbători, condimentate de ieșiri „la verde”, în miros de mici și zgomot de manele? Cu ce sunt superioare înfrățirile efemere dintr-un marș „al toleranței”, în care ritmurile techno celebrează hedonismul consumerist? Preotul Vasile Lăiu nu e niciun mistic brazilian din *sertão*, aprinzând cu promisiunile și credința lui mizeria nevoiașilor. Nu e niciun utopist apusean împăcând virtuțile cooperativismului cu valorile Predicii de pe Munte. Ba chiar, spun ziarele vasluiene, nu ar fi străin nici de intrigile politice locale, ca mulți ierarhi ortodocși din târgurile țării. Atipică e fermitatea în fața unui agresor ce înrolează cu ușurință printre susținătorii săi pe toți puternicii zilei.

Nu este sigur că îngrijorările localnicilor s-ar face mai bine auzite dacă ar beneficia de sprijinul turistic al revoluționarilor de carnaval, de solidaritatea atât de lesne oferită unor cauze îndepărtate, prezentate de agenda

CNN. Dar proiectul vag al unui socialism autohton ar avea de câștigat din întâlnirea cu o comunitate reală și cu problemele ei. E o lume puțin diferită de cea a obișnuitorilor galeriilor de artă contemporană sau a amfiteatrelor facultăților. Poate ieși și artă de aici, așa cum ne arată frazele zgrunțuroase ale romanelor lui Radu Aldulescu, scoase din lumea fostelor șantiere, din vorba pestriță actuală a piețelor și buticurilor de tot soiul, distilate stilistic, însă fără a fi intelectualizate, și servite cititorului fierbinți, cu întreaga lor forță. E o altă înțelegere a lumii decât lupta în PowerPoint pentru „eliminarea tuturor discriminărilor” și „evoluția moravurilor”. De altminteri, aceste formule optimiste abia ascund adeziunea completă la proiectul liberal al celui mai recent capitalism. Nu, economia de piață nu doar că dăunează democrației, ci roade orice formă de sociabilitate. Omul tolerant este marele nomad, CEO corporatist, degajând calmul autorității în lumea aseptică a marilor companii cu ierarhii transparente ca sticla și solide ca oțelul. Deschiderea acestuia și a subordonaților săi față de militantismul în favoarea egalității sexelor și combaterii constrângerilor patriarhale merg mână în mână cu segregarea socială, ilustrată cel mai direct de noile *gated communities*, ivite discret în marginea orașelor noastre mai măricele, vis ecologist situat la câțiva kilometri buni de fostele mahalale cu care s-au înădădit platforme industriale, acum aproape abandonate. Nu în aceste locuri sunt de căutat afinități sufletești și intelectuale. În obștiile tratate de sus ca „premoderne”, ca cele cărora știe atât de bine să li se adreseze părintele Lăiu, trebuie căutați germenii unui socialism românesc. Acesta nu are altă cale decât asumarea misiunii dificile

și de durată de a da formă republicană mirosurilor înțepătoare, ritmurilor orientale, solemnităților bisericesti bollywoodiene și familiarității fruste a „premodernilor”. Iar atunci schimbările culturale vor veni sub forma înțelegerii și nu a toleranței.

În fața noastră stă 1907.
Cum procedăm? Să mergem la
locul crimei...

Vasile Ernu

În anii trecuți, am călătorit de câteva ori prin zona Bârlad și Vaslui. Am văzut sate adormite sau aproape moarte. Am constatat cu o anumită tristețe și superficialitate că aproape nimic nu mai poate fi resuscitat în acea zonă. Am greșit profund. Protestele din ultima perioadă, de la Bârlad și mai ales din satul Siliștea, județul Vaslui, m-au lăsat fără cuvinte. Ceea ce s-a întâmplat la Bârlad¹, dar mai ales ceea ce se întâmplă zilele acestea la Siliștea și Pungești² este un eveniment fără precedent în ultimii 70 de ani (sper că nu greșesc). Nu elita, nu oamenii cu poziții, resurse, educație înaltă și protecție, nu Piața Universității din București sau Piața Matei Corvin din Cluj înfruntă poate cea mai monstruoasă Putere (o combinație

¹ <http://www.mediafax.ro/social/proteste-la-barlad-mii-de-oameni-au-cerut-blocarea-exploatarii-gazelor-de-sist-9427227>.

² http://www.mediafax.ro/social/proteste-la-vaslui-fata-de-explorarea-gazelor-de-sist-circa-300-de-persoane-participa-doi-oameni-au-le-sinat-11523167?utm_source=newsletter&utm_medium=email_Mediafax&utm_term=articol&utm_campaign=Explorarea+gazelor+de+sist+de+c.

între o Corporație globală și Stat), ci niște simpli țărani care nu mai au nimic de pierdut. Pentru curajul lor, merită să scoatem din toți răunchii un strigăt de solidaritate, să ne mișcăm cât mai repede și să ne alăturăm lor fizic.

Asistăm pe zi ce trece la o formă de Putere tot mai monstruoasă ce se construiește sub ochii noștri. Iar la periferia capitalului, acest lucru se vede tot mai clar și mai izbitor. Marile corporații, esența capitalismului neoliberal, iau în stăpânire Statul, i-l subordonează și îl îndreaptă împotriva intereselor propriilor cetățeni. Guvernul cedează în fața mașinării de lobby³ și produce legi la comanda marilor corporații (a se vedea Codul Muncii⁴ sau, mai nou, Legea RMGC⁵), proprietatea statului e scoasă la mezat după un program stabilit de bancheri, adică FMI⁶, iar Ambasada SUA a devenit de mult doar un aparat de lobby al marilor companii⁷, care face tot soiul de trocuri cu guvernele locale (susțineri simbolice contra interese economice directe: construcția de

³ Costi Rogozanu, „Cu gazul de șist nu mai e timp de gândire. «Dezbaterea» a fost deja în 2011”: <http://voxpública.realitatea.net/politica-societate/cu-gazul-de-sist-nu-mai-e-timp-de-gindire-dezbaterea-a-fost-deja-in-2011-99214.html>.

⁴ Victoria Stoiciu, „Noul Cod al Muncii sau legiferarea vechilor coduri nescrise”: <http://www.criticatrac.ro/3223/noul-cod-al-muncii-sau-legiferarea-vechilor-coduri-nescrise/>.

⁵ Mihai Goțiu, „Ponta a declanșat războiul civil. A fost lansat PROIECTUL LEGII SPECIALE PENTRU ROȘIA MONTANĂ. «Dreptul» la tâlhărie”: <http://voxpública.realitatea.net/politica-societate/ponta-a-declansat-razboiul-civil-a-fost-lansat-proiectul-legii-speciale-pentru-ro-sia-montana-dreptul-la-talharie-96475.html>.

⁶ <http://www.ziare.com/cfr-marfa/privatizare/cronologia-privatizarii-cfr-marfa-promisiuni-nerespectate-si-termene-ratate-ce-mai-are-de-facut-gfr-1259075>.

⁷ http://www.rgnpress.ro/rgn_13/categorii/analize-interviuri/10729-mihai-goiu-ponta-gitenstein-roia-montan-catastrofa-i-investitorii-strini-i-un-mesaj-pentru-un-membru-al-comisiei-speciale-migdale-le-ii-otrvesc-doar-pe-proti.html.

drumuri, energie, resurse etc.). Ce mai este astăzi statul în România? România a devenit mai puțin decât o colonie.

Cetățenii? Nu mai au de mult drepturi elementare. Tot aparatul administrativ și represiv plătit din truda amărăților de cetățeni este acum îndreptat împotriva cetățeanului. Acum Statul, cu tot aparatul său, luptă să apere companii precum RMGC și Chevron, reprezentanții de vârf al marului capital și nimic mai mult. Statul și-a definit noul său dușman: proprii cetățeni. Statul, prin reprezentanții săi, și-a definit prietenul: marile corporații. Aleșii noștri nu mai vor să-i reprezinte pe cei care i-au trimis în parlament și i-au votat. Ei nu mai vor să dea socoteală pentru că și reprezintă doar propriile lor interese și pe cele ale celor puternici financiar. Mecanismul alegerilor parlamentare, în acest moment, este unul profund viciat și nu mai funcționează. Oamenii se simt trădați și înțeleg că nu mai sunt reprezentați și protejați de nimeni. Acum e timpul să-și facă singuri dreptate. Dar cum??? Cu ce mijloace???

Am mai spus și repet. Violența care apare (și va apărea cu siguranță)⁸ nu este apanajul celor amărăți și obidiți, al celor lipsiți de minimă protecție și veșnic scoși drept țapi ispășitori. Să nu vă mirați când oamenii vor pune mâna pe furci și topoare. Au mai făcut-o în istorie. Anul 1907 nu este atât de departe pe cât vrem noi să credem. Acum câțiva ani, explicam cum se face un „cocktail Molotov”. Ingredientele lui nu sunt sticla, benzina, fitilul și focul. Cu totul altceva face ca el să producă acel efect exploziv. De ce e nevoie? Nu trebuie decât să ai o Putere care-și ignoră și disprețuiește cetățenii, care nu le mai reprezintă interesele, care le-a distrus ultima speranță, care-i umilește cu zâmbetul pe buze recitindu-le o mantră a salvării și care

⁸ <http://stareanatiunii.com/luptele-de-la-pungesti-video-foto.html>.

își face legi pentru a se proteja și pentru a controla orice formă de revoltă sau protest. Când cuvintele și acțiunile politice încep să nu mai aibă niciun efect real, când clasa politică se rupe total de nevoile cetățeanului și când cetățeanul înțelege că de fapt nimeni nu-l mai reprezintă, atunci „cocktailurile Molotov” încep să explodeze de la sine. Iar dacă puterea nu dorește astfel de efecte, atunci ar trebui să se gândească de zece ori înainte de a face legi în interesul marilor corporații, îndreptate, de fapt, împotriva propriilor cetățeni. Ar trebui să se gândească de zece ori când trimite atât de multe trupe de represiiune, gata să apere interesele corporației și să lovească în proprii săi cetățeni. Ar trebui să se gândească având în minte 1907....

Țăranii din Siliștea și Pungești din județul Vaslui sunt în stradă/ pe câmp. Moșii din zona Câmpeni⁹ anunță că vor ieși și ei în stradă. Datoria noastră e să fim alături de ei nu doar prin texte și pe Facebook, ci fizic. Piața Universității deja e plină. De ce tac așa-zisele noastre elite cu papioane? Ei vor liniște, pace și finanțare de la stat. Să-i lăsăm în pace. Dar noi, cei care am protestat lunile acestea, trebuie să-i susținem, trebuie să ne mobilizăm. Clujenii să se miște masiv spre Câmpeni, iar cei din București și Iași – spre Vaslui. Cei din București poate ar trebui ca la marșul de duminică să meargă și până la firma de lobby numită „Ambasada SUA”. Și să transmitem acolo mesajul țăranilor din Siliștea...

În ultima perioadă credeam că reflecția și acțiunea politică reală au murit sau au adormit. Acum se vede limpede că ele sunt încă vii la Siliștea; iar noi, cei cărora ne mai pasă, avem datoria să fim alături de ei.

⁹ https://www.facebook.com/events/638824876137581/?ref_newsfeed_story_type=regular.

Cu scepticism înainte

Alex Cistelecan

In ultimele săptămâni, protestele Roșia Montană par să fi intrat hotărât în faza dezumflării. Nu doar ca nivel de participare, impact și vizibilitate, ci și sub aspectul entuziasmului pe care îl generează și al speranțelor cu care sunt investite. Că lumea se mobilizează tot mai greu, după zece săptămâni în care impulsul mobilizator inițial s-a decantat inevitabil într-o rutină duminicală, este, în fond, ceva absolut firesc. În schimb, că tot mai mulți participanți și simpatizanți se raportează tot mai sceptic și mai critic față de proteste este ceva ce merită problematizat și despachetat.

Dacă protestele suscită azi tot mai multe rezerve și scepticism, este pentru că de la bun început ele au generat mult prea mult entuziasm. Tocmai pentru că au debutat prin supradimensionarea semnificației lor efective, riscă ele astăzi să se precipite în cinism și apatie. Astfel încât, oarecum paradoxal, pentru a tempera valul de scepticism care cuprinde astăzi tot mai mult mișcarea de protest, trebuie să lucrăm la capătul celălalt și să încercăm să dezumflăm retroactiv valul inițial de entuziasm pe care s-au lansat. Pentru a salva protestele de deziluzie, trebuie să le protejăm mai întâi de speranțe.

De la bun început, în ochii tuturor părților implicate, protestele Roșia Montană au fost mult mai mult decât o simplă mișcare de opoziție la un proiect minier - retrospectiv privind, poate chiar prea mult. Pentru liberali, centriști și „stații de drepți”, protestele erau dovada că mămăliga explodează totuși la un moment dat și că masele până atunci pasive și amorfe se pot configura într-o societate civilă sensibilă la corupția și imoralitatea generalizate. Pentru naționaliști, protestele erau dovada că spectrul lui Avram Iancu și spiritul moților ne bântuie în continuare, iar lupta pentru neatârnarea patriei e în plină desfășurare. În fine, o eroare similară de lectură prin supradimensionare am făcut și noi, cei de la stânga, văzând în proteste semnul că societatea - sau cel puțin o parte semnificativă a ei - a devenit sensibilă (sau e la un pas de a deveni sensibilă) la o posibilă agendă de dreptate socială, de nu chiar anticapitalism *tout court*. Peste toate acestea, lectura în cheie festivalieră operată atât de mass-media, cât și de unii participanți - protestele ca glasul unei noi generații, neatinse de mentalitatea comunistă, imaculate în cuget și-n simțiri - a pus și ea umărul la transformarea campaniei Roșia Montană în ceva mai mult, mai mare și, în cele din urmă, cu totul altceva decât era și trebuia să fie.

Câte așteptări, atâtea deziluzii. Pentru liberali, așa cum bine observa Costi Rogozanu, ruptura a început să apară în momentul în care protestele și-au lărgit miza, incluzând chestiunea gazelor de șist: o problemă care nu mai era descifrabilă în termeni de corupție și stat de drept, ci o nedreptate care beneficia de toată acoperirea legală și de prestigiul unui mare investitor transatlantic. În acest punct, participanții de centru au fost obligați să-și

justifice continuarea implicării prin piruete logice tot mai sofisticate și mai puțin credibile: salvarea capitalismului de corupție nu mai putea fi miza acolo unde dezastrul este provocat de cel mai legal și mai respectabil capitalism. Pentru stângiști, deziluzia a fost în schimb și mai mare: în loc să asistăm la o alunecare, înceată dar sigură, a discursului pieței înspre stânga, am asistat la o articulare tot mai explicită a protestelor în cheie naționalistă, misticoïdă, proto-fascistă¹. Într-adevăr, dintre toate grupurile participante, se pare că tabăra naționalist-religioasă e cea mai puțin atinsă de deziluzii: în parte din pricina imunității sale constitutive față de realitate; în parte, însă, pe bună dreptate - pentru că, adică, vocea reacționară pare într-adevăr să devină, așa cum arăta Florin Poenaru,

¹ În acest punct, proverbiale deja diferență dintre cele două centre ale protestelor - București și Cluj - se face de obicei auzită: consensul protestatarilor ar fi, se spune, mult mai la stânga în Cluj decât în București. Nu spun că diagnosticul nu e unul adevărat. Problema e însă cu aerul de fatalitate și imutabilitate pe care îl îmbracă de obicei această constatare: explicația acestei diferențe de culoare politică între cele două orașe ar consta, chipurile, în istoria, configurația socială și structura urbană a celor două centre, de nu chiar în harta huntingtoniană a civilizațiilor. În bună măsură, se prea poate. Dar în aceeași măsură, această diferență nu este atât rezultatul inevitabil al unor date obiective de pornire, ci efectul unor procese sociale cât se poate de recente. Dacă Clujul e astăzi mult mai la stânga decât Bucureștiul, asta e și rodul activităților și campaniilor întreprinse de diferite grupări, reviste, edituri, instituții, universitari din localitate - iar sub acest aspect, nimic nu împiedică Bucureștiul să o ia pe același drum. Altfel spus, nu datele obiective de pornire sunt cele care au dus la o mobilizare subiectivă diferită în cele două orașe, ci mai degrabă campaniile prelungite și diferite de mobilizare politică și socială au stabilit ceea ce pare acum să fie o diferență fatală și imuabilă. Din această perspectivă trebuie privită și diferența dintre liderii protestelor care s-au impus la Cluj, al căror discurs a fost de la bun început sau alunecă recent tot mai mult înspre stânga, și protestele de la București, care au reușit performanța de a consacra și, mai nou, martiriza un individ care în activitatea sa patronală pune zi de zi în practică ceva ce bietul Mihai Giurgea abia dacă îndrăznește să viseze pe blogul său infam.

hegemonică în piață. Răspunderea pentru această alunecare reacționară trebuie și ea distribuită echitabil: în parte, ea ne revine și nouă, pentru că nu am reușit să impunem o interpretare a chestiunii Roșia Montană (și a gazelor de șist) ca manifestare tipică a capitalismului post-industrial la semi-periferia sa; în parte, ea ține însă și de ceea ce Žižek numea „aparența obiectivă” a acestor fenomene: inevitabil, lectura în termeni de cotropitori-investitori vs. patria mamă este mult mai intuitivă și spontană decât lectura structurală în termeni de dinamică, geopolitică și imperative specifice ale capitalismului actual.

Se prea poate, așadar, ca pentru stângiști bătălia să fie pierdută. Se prea poate ca aceste proteste să nu ducă, pe termen mediu și lung, decât la o coagulare a dreptei celei mai reacționare – să nu uităm că singura instituție care a câștigat la capitolul prestigiu și încredere de pe urma protestelor a fost BOR-ul, brusc reabilitată ca ultim străjer al sârmanilor și bogățiilor neamului. Se prea poate nu doar să fi pierdut un bun prilej de a împinge opinia publică mai spre stânga, ci să ne trezim cu o opinie publică mult mai la dreapta decât la începutul protestelor. Pe termen lung, așadar, numai vești proaste. Dar oare înseamnă asta că ar trebui să rupem rândurile și să ne întoarcem, încă o dată, acasă?

În acest punct, tind să fiu în dezacord cu Florin Poenaru². Nu foarte convins, ezitant oarecum, însă totuși în dezacord. Provocarea pe care o aduc astăzi protestele este cea de a gândi o practică politică eficientă și cât de cât coerentă în condițiile în care tactica și strategia, orizontul de termen lung și obiectivele pe termen scurt par să se bată cap în cap. Cu atâtea necunoscute, fiecare își

² Florin Poenaru, „De ce nu mai merg la marșul de duminică”: <http://www.criticatac.ro/24095/de-ce-nu-mai-merg-la-marul-de-duminica/>.

face calculele de tactică și strategie cum poate mai bine. În ce mă privește, aș opta pentru salvarea obiectivelor imediate și continuarea implicării stângii în protestele Roșia Montană, chiar dacă asta presupune suspendarea mizelor mai de amploare și mai pe termen lung.

Din trei motive. În primul rând, e faptul că încercarea noastră de a ne salva onoarea, sau literalmente obrazul, refuzând să mai defilăm cu naționaliștii și cu Noua Dreaptă, nu ne lasă neapărat într-o poziție mult mai onorabilă sau ferită de compromisuri. Dovadă stă receptarea surprinzătoare - dar, în fond, explicabilă - pe care textul lui Florin Poenaru a avut-o în mediile consacrate de propagandă guvernamentală (în speță, RomâniaTV și DCNews). E, fără doar și poate, primul text de pe CriticAtac care se bucură de atâta atenție și apreciere din partea agenților puterii. Că mesajul textului a fost deliberat deformat și răstălmăcit - nu încapă îndoiala. La fel de sigur e însă că acest tip de poziție - desolidarizarea de proteste și denunțarea fascizării lor - se pliază perfect pe propaganda pro-exploatare. Astfel încât calculul salvării onoarei și obrazului devine automat mult mai complicat și cu un rezultat mai puțin scontat: sau cu fasciștii, sau cu guvernul/ corporațiile. Oricât am încerca să articulăm un al treilea discurs, oricât am încerca să refuzăm acest *double bind*, în genul acesta de contexte incendiare, conflictuale, terțul este exclus - sau, mai exact, teoretic posibil, dar practic inconsistent.

În al doilea rând, continuarea necesară a participării stângii la proteste și, implicit, necesara colaborare cu elementele naționaliste nu trebuie, desigur, să se realizeze cu orice preț. Suspendarea obiectivelor pe termen lung - impunerea unei perspective de stânga asupra chestiunii Roșiei Montane și a gazelor de șist și, pe viitor, coagularea

unui consens social tot mai larg de stânga - nu înseamnă abandonarea lor totală. Munca de propagandă și lupta pentru hegemonie trebuie să continue la fel ca înainte - doar că redimensionate în așteptările lor, conștiente de constrângerile care le limitează potențialul pe termen scurt. La fel, prezența noastră necesară în piață nu înseamnă că trebuie să ne ștergem semnele și mesajele distinctive și să ne abandonăm pasiv eventualei violențe fasciste - așa cum organizatorii înțeleg că au decis, total neinspirat, la București. Dimpotrivă, tocmai pentru a marca explicit opoziția noastră specifică, determinată, socialistă față de proiectele miniere, și tocmai pentru a putea rezista provocărilor fasciste, stânga trebuie să defileze în bloc compact, unit și vizibil în mijlocul protestelor. Nu putem rămâne uniți decât marcându-ne diferența. Obiectivul imediat ne unește, chiar dacă tot restul ne separă.

În fine, în al treilea rând, să nu uităm de unde am pornit și despre ce e totuși vorba: blocarea proiectului minier de la Roșia Montană și a exploatării gazelor de șist. Obiectivul e cât se poate de concret și punctual, în ciuda entuziasmului și așteptărilor pare-se nefondate cu care am pornit. Până să ajungem la „uniți, salvăm tot”, până la revoluția generală care doar pornește de la fitilul Roșia Montană, până să investim aceste proteste cu un potențial social și politic pe care se pare că nu îl dețin, să nu uităm că miza inițială era cât se poate de exactă, și anume blocarea proiectului minier și a scandalului gazelor de șist. Iar în acest scop precis, nu putem decât defila cot la cot cu fasciștii. Aștia suntem, cu aștia defilăm. Cu mâna la nas, cu capu-n pământ, separați, dar împreună. Cu jenă, scepticism și rezerve, înainte!

PREZENTAREA AUTORILOR

Ana Bazac este profesor de filosofie la Universitatea Politehnică din București. Dintre volumele publicate amintim: *Critica politicii (I). Elemente de epistemologie a politicii* (1994), *Confuzie și speranță (Opțiuni politice ale bucureștenilor și unele probleme ale socialiștilor români)* (1995), *Reformismul socialist. Repere* (1996), *Anarhismul și mișcarea politică modernă* (2002), *Puterea societății civile* (2003), *Geopolitică (I): Imperiul și războiul și Geopolitică (II): Războiul din Irak în contextul războaielor de după căderea cortinei de fier* (2003), „*Pacea*” din Irak, după victoria decretată în 2003. *Probleme internaționale actuale (Dosare deschise și o introducere despre comunicarea evenimentelor internaționale)* (2006).

Alex Cistelecan este lector la Universitatea Petru Maior din Târgu Mureș. Doctor în teorie politică al Universității LUISS din Roma. A publicat numeroase studii și eseuri în reviste și volume colective, precum și cartea *Viața ca film porno. Protocoalele Lacan* (Aula, 2007); de asemenea, a coordonat (împreună cu Aakash Singh Rathore) volumul *Wronging Rights? Philosophical Challenges for Human Rights* (Routledge, 2011). Membru fondator al asociației Proiect Protokoll, coordonator de colecție la Editura Tact, din 2013 s-a alăturat coordonatorilor platformei CriticAtac.

Karolina Domagalska este jurnalistă, colaborează cu cotidianul polon *Gazeta Wyborcza*. Este absolventă a facultății de ecologie și este cercetătoare în cadrul domeniului gender. Textele sale cuprind problematici sociale și ecologice.

Ciprian Domnișoru este doctorand în politici publice și management la Carnegie Mellon University (specializarea Labour Studies) și absolvent al unui masterat de Politici Publice (specializarea Social Policy) la Duke University. Între 2003 și 2008 a urmat la București cursurile Academiei de Studii Economice, cu o licență asupra ajutorului pentru dezvoltare acordat de Banca Mondială, și cursurile SNSPA, cu o licență asupra castrismului ca ideologie politică.

Vasile Ernu este absolvent al facultății de filosofie (Universitatea Alexandru Ioan Cuza, Iași, 1996) și al masterului de filosofie (Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj, 1997). A fost redactor fondator al revistei *Philosophy & Stuff* și redactor asociat al revistei *IDEA artă + societate*. A publicat volumele: *Născut în URSS* (Polirom, 2006), *Ultimii eretici ai Imperiului* (Polirom, 2009), *Ceea ce ne desparte. Epistolarul de la Hanul lui Manuc* (împreună cu Bogdan-Alexandru Stănescu; Polirom, 2009), *Inteligența rusă azi. Interviu* (Cartier, 2012), *Sunt un om de stânga* (Cartier, 2013). A coordonat (împreună cu Costi Rogozanu, Ciprian Șiulea și Ovidiu Țichindeleanu) volumul colectiv *Iluzia anticomunismului. Lecturi critice ale Raportului Tismăneanu* (Cartier, 2008). Este coordonator al platformei CriticAtac.

Claudiu Gaiu a studiat filosofia la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj, iar apoi s-a specializat în istoria filosofiei moderne printr-un doctorat la Universitatea Paris I Panthéon-Sorbonne. Este autorul unei monografii asupra unui discipol al lui Montaigne, *La prudence de l'homme d'esprit. L'ethique de Pierre Charron* (ZetaBooks, 2010) și al unei traduceri din Paul Veyne, *Când lumea noastră a devenit creștină (312-394)* (Tact, 2010). Membru fondator al Centrului pentru Studiul Gândirii Politice Moderne, asociație internațională dedicată cercetării filosofiei politice între secolele al XV-lea și al XVIII-lea.

Mihai Goțiu este licențiat în drept și a urmat cursuri de jurnalism la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj. În prezent scriitor și jurnalist independent, a fost redactor-șef al săptămânalelor *Clujeanul* și *Viața Clujeanului* și al cotidianului *Ziarul Clujeanului*. Colaborează ca analist-comentator cu platforma VoxPublica. Printre numeroasele premii primite (ca scriitor și jurnalist) se numără premiul „Veteran de război” la Gala Green Awards 2011, pentru seria de articole referitoare la cazul Roșia Montană, și premiile pentru opinie și reportaj la Gala Superscrieri 2012. A publicat volumul *Afacerea Roșia Montană* (Tact, 2013).

René Lapierre este scriitor canadian și profesor la Departamentul de studii literare al Universității Québecului la Montréal (UQAM). În 2012 a fost unul dintre profesorii cei mai activ implicați în greva studenților din Québec, luând poziție și denunțând derapajele guvernului Charest cu privire la creșterea taxelor de școlarizare în universități și represiunea polițienească la adresa manifestanților. Printre volumele sale recente se numără: *Pour les désespérés seulement* (Les Herbes Rouges/ Poésie, 2012), *Renversements* (Les Herbes rouges/ Essai, 2011); *Aimée soit la honte* (Les Herbes rouges/ Poésie, 2010), *L'atelier vide* (Les Herbes rouges/ Essai, 2003).

Florin Poenaru este coordonator al platformei CriticAtac. Între 2004 și 2010 a activat ca observator electoral internațional în mai multe țări postcomuniste. Doctor în antropologie socială la Central European University, Budapesta, cu o teză despre relația dintre politică, clasă și istorie în postcomunism. A publicat mai multe studii și eseuri în reviste și volume colective.

Costi Rogozanu a urmat cursurile Facultății de Litere din cadrul Universității București. A publicat volumele de critică *Agresiuni, digresiuni* (Polirom, 2006) și *Carte de muncă* (Tact, 2013), precum și culegerea de proză scurtă *Fuck the cool. Spune-mi o poveste* (Polirom, 2007). A coordonat (împreună cu Vasile Ernu, Ciprian Șiulea și Ovidiu Țichindeleanu) volumul colectiv *Iluzia anticomunismului. Lecturi critice ale Raportului Tismăneanu* (Cartier, 2008). Coordonator al platformei CriticAtac.

Cuprins

<i>Argument</i>	5
de Alex Cistelean, Vasile Ernu, Florin Poenaru, Costi Rogozanu	
Diagnoze	7
Manifest (Mâna de Lucru).....	9
E aiurea să vorbim despre „altceva” decât Roșia Montană?.....	13
de Ana Bazac	
Țara înstrăinată	27
de René Lapierre	
Între Roșia Montană	31
Primim la poșta redacției: cum aș putea să susțin Roșia și să rămân „normal”?	33
de Costi Rogozanu	
Anticapitalism ca ecologie	47
de Florin Poenaru	
De ce gazele de șist nu sunt Roșia Montană. Și de ce sunt.....	51
de Mihai Goțiu	
Bifurcația.....	65
de Ana Bazac	

...și gazele de șist	107
Gazele de șist. Experiența americană.....	109
de Ciprian Domnișoru	
Butelia România.....	124
de Costi Rogozanu	
Pe linia întâi a focului. Żurawlów nu vrea gaze de șist.....	137
de Karolina Domagalska	
De ce (să) protestăm?.....	147
<i>The White Negro</i> , proletariatul leneș sau câteva gânduri despre hipsterii protestatari care vor să salveze România.....	149
de Vasile Ernu	
Vlădica Vasile și socialismul	159
de Claudiu Gaiu	
În fața noastră stă 1907. Cum procedăm? Să mergem la locul crimei... ..	163
de Vasile Ernu	
Cu scepticism înainte	167
de Alex Cistelean	
<i>Prezentarea autorilor</i>	<i>173</i>

Redactor: Andrei State
Corector: Vasi Ciubotariu
Tehnoredactor: Cristian Moisa

Editura TACT, Str. Patriciu Barbu, nr. 13, Cluj-Napoca
Tel./fax: 0264-450129, editura.imagnetact.ro